



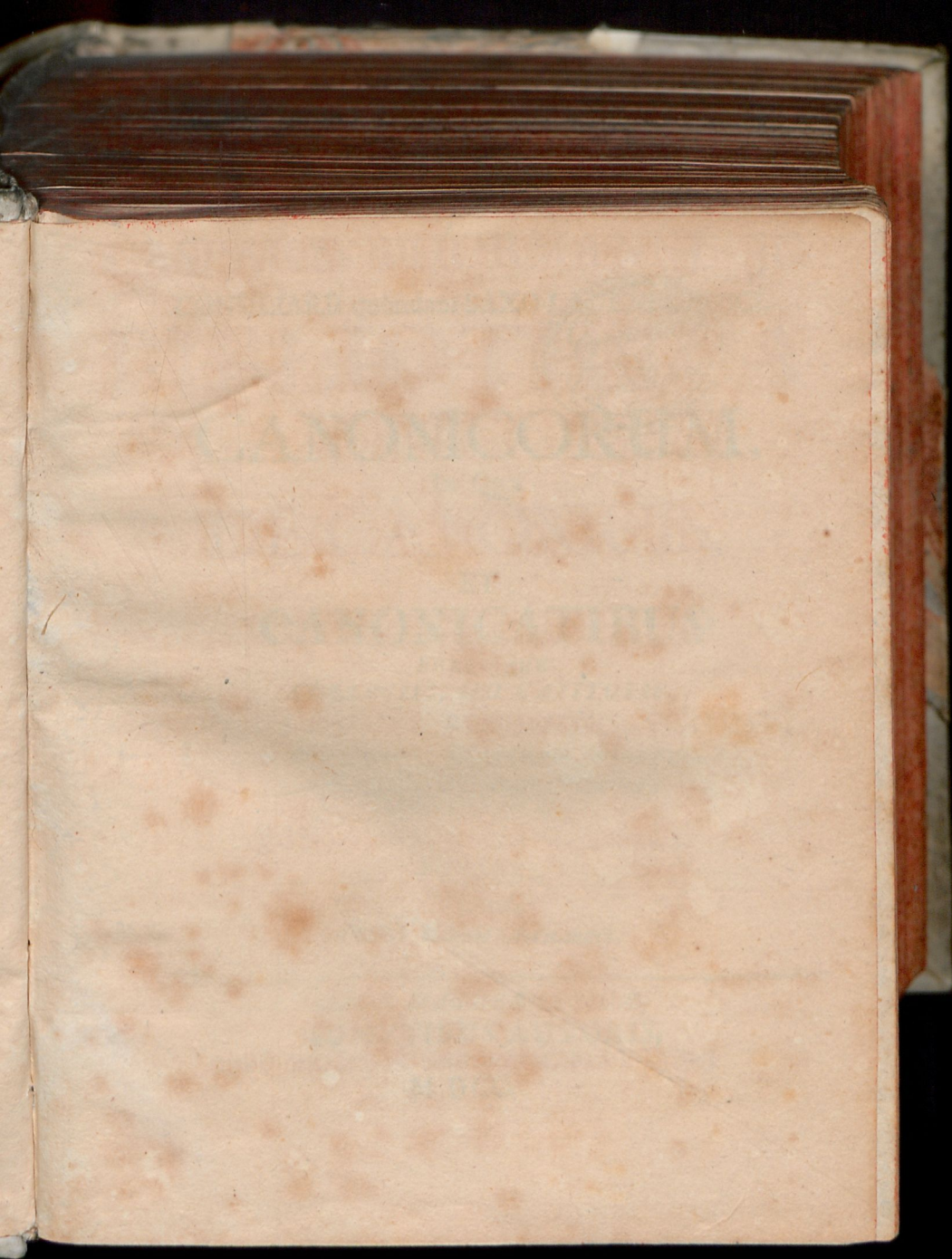
oo

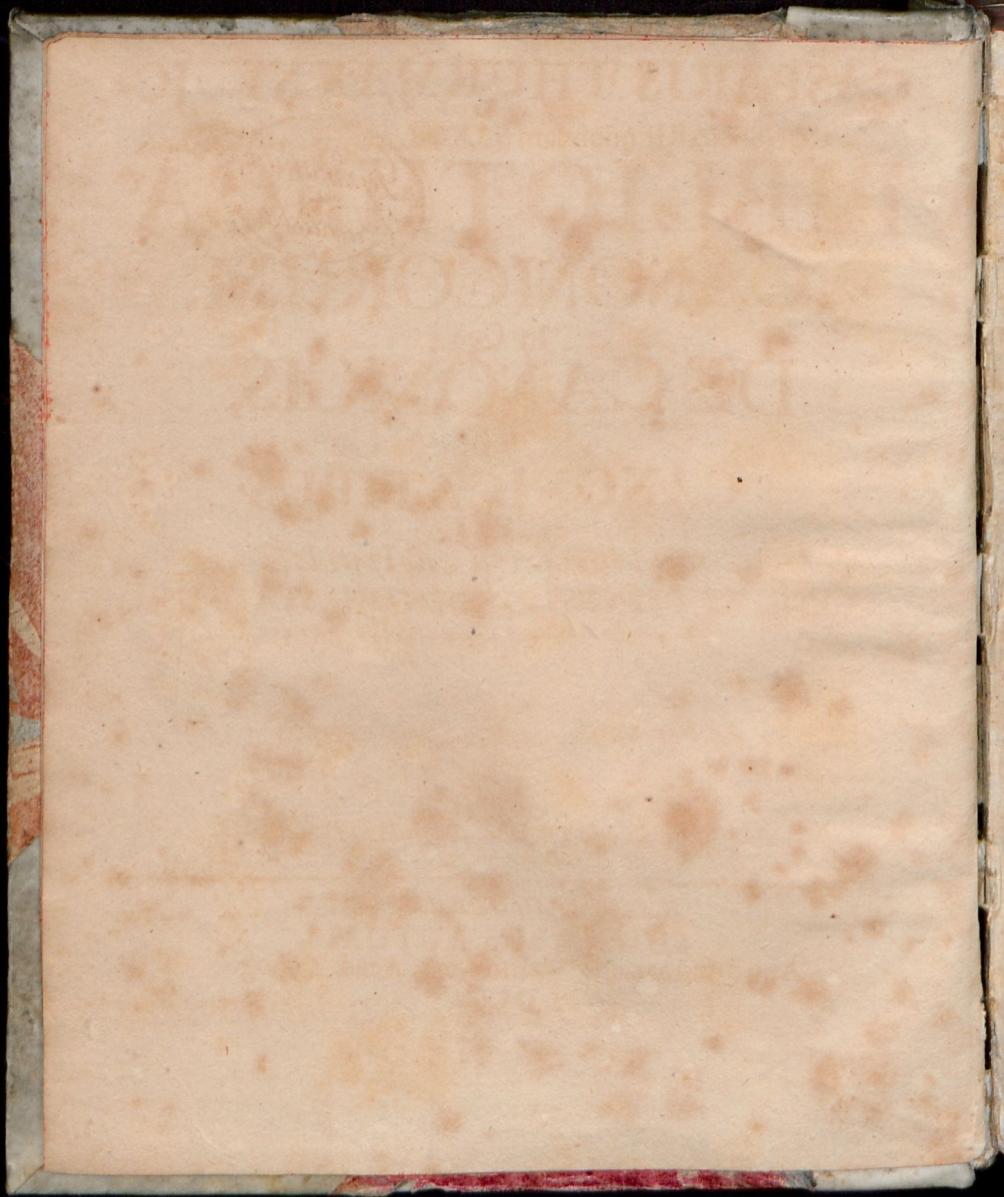
Tr

+









14.
JOHANNIS CHRISTOPHORI
BARTENSTEINII
PHIL. D. & J. V. L.^{ti}
DE

HÆREDIPETIS,
DIATRIBA JURIDICA

una cum Oratione

DE
CAUSIS CORRUPTÆ JV-
RISPRVDENTIÆ.



ARGENTORATI,

Sumptibus JOH. REINHOLDI DVLSSECKERI.

ANNO MDCCLXII



LVDOVICI MAGNI
CONSILIARIO SPLEN-
DIDISSIMO,
VIRO
PERILLVSTRI ATOVE
EXCELLENTISSIMO,
DOMINO
JOH. BAPTISTÆ
DE
KLINGLIN,
REGIO
IN INCLYTA ARGENTORA-
TENSIVM CIVITATE
PRÆTORI,
ET GRATIOSISSIMO
HELICONIS ALSATICI
PROTECTORI.

TVM
VIRO
GENEOSISSIMO MAXI-
MEQVE STRENUO,
DNO JOHANNI JACOBO
WVRMSERO,
à Bendenheim /

REIPUBLICÆ PATRIÆ
PRÆTORI GRAVISSIMO
ET VNIVERSITATIS CANCELLARIO EMI-
NENTISSIMO,

VT ET

VIRIS MAGNIFICIS, AMPLISSIMIS
ATQVE PRVDENTISSIMIS,

DN. JACOBO WENCKERO,
DN. JOH. REINBOLDO
FRIDERICI,
EIVSDEM REIPUBLICÆ CON-
SVLARIBVS, TREDECIMVIRIS ATQVE
SCHOLARCHIS MERITIS-
SIMIS.

DOMINIS,
MÆCENATIBVS, PATRONIS
ATQVE EVERGETIS SVIS
GRATIOSISSIMIS,
OB
PROMOTA PROSPERITATIS PVBLICÆ
INCREMENTA,
OB
RENOVATVM PARNASSI PATRII DECVS
ET OB
INSIGNIA IN SE DOMVMQVE PATERNAM
MERITA,
HOC
DEVOTISSIMI GRATISSIMIQUE ANIMI
MONVMENTVM
HVMILLIMA MENTE CONSECRAT,
TANTORVM NOMINVM

DEVINCTISSIMVS CLIENS,

M. JOH. CHRISTOPHORVS BARTENSTEIN.

Mæcenates, Patroni atque Pro-
tectoress Summi,



Hædipetarum odium professo non aliud vel requirendum certius, vel inveniendum promptius, quam in VOBIS presidium fuit, qui exactissimâ juris administratione atque exemplo inprimis Vestro bellum jamdudum omnibus omnino vitis indixistis. Debet enim et hoc VOBIS Argentina, quòd imaginem summæ virtutis indolemque non ex vetustioris amplius Historiæ monumentis

addiscere habeat necesse, sed in actionibus porrò Vestris & intueri eam propius & venerari queat. Tenerrima tamen præcipuè Justitiæ cura eò splendidiore nitore in VOBIS resulget, quò arctius excelsum, in quo collocati estis, fastigium Themidi VOS sociavit. Magnum utique videri potest, propagatis latè finibus, sparsa ad orbis extrema nominis sui terrore & madentium hostili cruore camporum famà superbire posse. Solidior tamen Vestra gloria est, qui non terrore, sed amore Vestrum cuncta impletis; qui non alios, quàm vitia, hostes agnoscitis; & qui denique crescentem quotidie flagitiosorum malitiam & impugnantis ubique & debellatis semper. Sed quid ego delineandis rudi penicillo meritis Vestris diutius immoror, cum exprimi ea non alià, nisi quæ Vestra par est, facundiâ queant. De Te certè, PERILLEVSTRIS DOMINE PRÆTOR REGIE, quicquid commemorari magnum, quicquid dici sublime, & quicquid excogitari magnificentum potest, unicum illud laudum Tuarum argumentum complementumque immensum superat, à Maximo in his terris Rege præ ceteris TE selectum fuisse, qui Senatui populoque Argen-

gentinensi præfess. Eò gloriosius utique Tibi hocce
 Optimi Principis de TE iudicium est, quò magis
 omnes norunt, & tenerrimum ILLVM esse civium suo-
 rum amatorem, & sagacissimum in ponderandis Mini-
 strorum suorum meritis Judicem. Et siqui inter morta-
 les sunt, qui solenni illo à DEO dati encomio exornari
 merentur, TV sanè nobis cæleste munus eris, à DEO
 quippe concessus per **LVDVICVM**
MAGNVM, proximam diuinae Majesta-
 ti Majestatem. Excessisse ex his terris, nequitia labe
 adeò infectis, Astræam Poëta fabulati sunt; sed ex-
 hibet sub regimine TVO aureum Argentina secu-
 lum, dum in TE Gallicæ Astrææ alumnum colit.
 Ceterùm, si ob libertatem, quâ in compellandis VOBIS
 OMNIBVS, Macenates Optimi, usus sum, nimiam teme-
 ritate usus videor, excusabit me, uti spero & humani-
 tas Vestra & audacia mea scopus; gratissima mentis
 professio. Optimis quibusvis Romanorum Cesaribus
 non tam honori ipsorum à Senatu Populoque consecrata
 magnificentia monumenta, quæ vanitas plerumque
 aut adulatio extorserat, accepta erant, quam placuit
 iis dictata ab ipsâ pietate mutua civium in nuncu-
 pan-

*pandis pro Principis salute votis æmulatio. Neque
 VOBIS ergo displicere conatus meus poterit, quòd
 simplici humilique cultu arreperere ad VOS Musa mea
 fuerit ausa; quòdque memor immensorum, quæ à
 VOBIS in familiam paternam promanarunt, be-
 neficiorum votivam pro Salute Vestrà in Salutis sa-
 crario tabulam suspendam. Supremus ille rerum hu-
 manarum arbiter in VOS, Patriæ Patres, Stato-
 res felicitatis publicæ, preciosos cœlestis benignitatis
 suæ thesauros largissimis manibus effundat: quò li-
 tando utilitati publicæ, quò benefaciendo aliis per
 longissimam adhuc insequentium annorum seriem be-
 ne de Republicâ, bene de re literariâ merendi ansam
 nanciscamini; quò vivi adhuc aternâ nominis Ve-
 stri gloriâ, charitate & fiduciâ bonorum omnium, at-
 que incrementis etiam prosperitatis Alsaticæ, tan-
 quam curarum Vestrarum fructibus, perfrui possitis;
 & quò denique consolari se Argentina de mortalitate
 Vestrà per immortalitatem famæ & nunquam inter-
 morituram meritorum Vestrorum memoriam queat.*

profiteor, Præsidis officio defungi, ubi *Candidatum* nostrum ad argumentandum invitare licuit; itaque, ubi splendidiorem confectum expectabam, id semper egi, ut *ipsum* defendenti meo adversarium conspicerem audiremque, persuasissimus, solidiores me dubitandi rationes percepturum. Qua quidem ratione mihi ipsi gratulor, quod in notitiam ILLUSTRISSIMI DNI. DE LA HOVSSAYE, in sanctiori Regis Christianissimi, quo negotia *Status* tractantur, Senatu Consilii atque *Intendentis* in Alsatia &c. Regii, quem prudentissimum ingeniorum æstimatorem omnes, Patronum autem singularem Musæ Argentoratenses experiuntur, EVM deduxerim, cum Per-illustri filio EJVSDM opponentem feligerem. Vt primum enim Vir hic Illustrissimus auditorem se ipsi gratiose exhibuit, statim etiam æstimio EVM suo complexus, ac favore dignatus est. Neque vero dubito, quin, quos fortunæ cujusque arbitros in Patria nostra DEUS constituit, idem de NOSTRO judicium sint lataturi, & pro studio ac amore boni publici, quo flagrant, impediri, ne, quæ in patria nostra feliciter nata, atque curate exculta est, arbor in peregrinam transferatur terram, alibi, quos hic potuisset producere, egregios latura fructus. Ego sane, non tam vinculo cognationis, quod à communi Proavo materno derivamus, quam meritis personæ eximiis permotus, non potui non vel paucis hisce sub auspiciis dissertationis inauguralis, quam ut erudite conscripsit, ita masculè defendet, tum Patribus Patriæ, tum Tibi L. B. quam enixissime commendare BARTENSTEINIVM meum. Vale! Scribebam Argentorati D. II. Junii A. C. MDCCXI.

Juncte

Juncte domo , sed juncte magis mihi pectore fido ,
 O pars magna animæ delictumque meæ !
 Contra *Hæredipetas* Te , dum docta induis arma ,
 Magnarum *hæredem* est qui sibi scribat opum .
Dives opum *Tempus* , sed & irrevocabile *Tempus* ,
 Humanas inter quod *moriturque* manus .
 Dum *colis* assiduè hoc , nec stulta per otia *perdis* ,
 Hoc dum *ne pereat* maxima cura Tibi est ,
 Gratum est pro meritis , *hæredem ex asse* relinquit ,
Expirans summis Te cumulatque *bonis* .
 Inde decus famamque & honores insuper amplos
 Hoc magis *acquies* , quò minus Ipse *petis* .
 Scilicet hæc solidæ ratio est naturaque laudis ;
 Si *fugis* hanc , *dabitur* , si *petis* , illa *fugit* .
 Sed quanquam pro Te magnorum est *summa* bonorum ,
 Hinc tamen & plures , unde fruantur , habent .
 Nam *legata* simul Patriæ domuique Paternæ
 Evenient , studii fructus & ipsa Tui .
 Ipse quoque in partem veniam , virtusque parabit
 Sic *ditata* animo gaudia mille meo .

Dilectissimo Affini
 applaudens scr.

Joh. Casparus Khunius,
 Hist. & Eloq. Prof. P.



Præfatio ad Lectorem.



Non longè arcessenda nobis ratio erit, cur ex immenso Jurisprudentiæ pelago hanc præcipuè, quam præ manibus habemus, materiam selegerimus. Exhibuimus namque non ita pridem de promptum ex Jure Publico argumentum: in quo pertractando cum nollemus utique civiles Romanorum Leges infausto crepare ore, dandum hoc aliorum judiciis videbatur, ut privati quoque Juris partem hac vice deliberemus. Sistere itaque Tibi, B. L. Testamentorum insidiatores convenientè censurâ notatos constituimus, tum obviâ ubivis hominum illorum frequentiam, tum concisâ Doctorum idem, quod nos, agentium brevitate permoti. Non sumus tamen in hac etiam disquisitione nostrâ recensendis Quiritum institutis unicè immorati, sed in indagandâ mali origine, in exquirendis Legum Romanarum fundamentis, & in commemorandis denique aliarum gentium moribus paulò itidem prolixiores extimimus: ne scilicet Legulistarum illorum vestigia premeremus, qui neglectis istis genuinæ Jurisprudentiæ subsidiis, ultra inanem Legum noticiam parùm aut nihil sapiunt, corticem frangentes & de nucleo parum solliciti. Neque verò iram eorum, quorum fraudes perstrinximus, anxii formidamus: quamvis enim in eo vivendum nobis seculo sit, in quo difficile est fatyram non scribere, eâ tamen simul libertate gaudemus, ut liceat

Parcere personis, dicere de vitiis.

Et siqui sunt, quibus ne hæc quidem veritatis professio arripet, caveant profectò illi, ne propriis querelis turpitudinem suam palam faciant. Ipsum Meletema nostrum in duo Capita hunc

A

maxi-

maximè in modum dispescimus , ut primo quidem detectâ mali origine artes Hæredipetarum & fata delinearem; altero verò Juridicam subjungeremus *ἐπιπέριον* nostram. Tu interim B. L. errores, qui hîc itrepserunt, juventuti scribentis & properanti ob adornandum mox iter Auctoris calamo condona, probè gnarus, non quarendum esse in fœtu tironis intra non multos dies confecto subactum judicium, cum in summorum etiam ingeniorum laboribus Horatius requirat, ut nonum premantur in annum.

C A P V T I.

Hæredipetarum Species & Fata

enarrans.

Origo mali.

INsitam plerisque mortalium auri sacram famem si in limine Dissertationis nostræ vel enarrare vel deplorare latius aggredieremur, verendum utique nobis foret, nè intempestivo nimis ardore in vulgarem ad eò seculi nostri calamitatem invehere velle videamur. Quotusquisque enim est, qui non tacitâ saltem indignatione irascatur reprehendenti vitium, quod in se reperit? & quotusquisque etiam non anxiiis votis in re alienâ grassandi facultatem vel exoptat, vel exoptatam exercet? Ipsæ certè sanctissimæ Themidos sedes & consecrata justitiæ administrationi loca, quàm non sunt illa ab hac etiam facpius labe immunia, cum non aliunde prolixâ judiciorum circuitus & tristissimæ fori ambages proveniant, quàm vel à Judicum, vel litigantium, vel Advocatorum denique protervâ habendi libidine. Imò cui temporum, in quæ incidimus & quorum recordamur, conditionem perpendenti ignotum esse potest, ex pretio auri avaritiæ studium, ex avaritiæ verò studio pretium auri ad eò crevisse, ut dubium ferè sit, pluresne ad tam turpem quæstum vitium sollicitarit, an vitii merces? Sed nostrum nunc non est singula avarorum agmina percurrere, aut quosvis eorum Ordines impugnare: contenti potius erimus partem mali tetigisse, quod eò altiores hæctenus egit radices, quò impunius exercitum & majori cum emolumento conjunctum fuit. Hæredipetarum scilicet, ut Petronio audi-

audiunt, mores depingere & revocare sub incudem intendimus: quo nomine quale hominum genus indigitetur vel ex sola vocis Etymologiâ cuius pateſcet. Sunt namque *Hæredipeta* nihil aliud, quàm alienarum hæreditatum captatores, qui eas perversâ ratione expetunt. *Vultures* illi vel *Vulturii* vulgarâ Metaphorâ appellantur, quod iis, quorum mortem aut sperant aut exoptant, veluti cadaveribus inhient, quemadmodum & avi huic proprium cadaveribus tantum vivere: Plinio etiam l. 10. Hist. Nat. c. 6. memorante, *adeo multum sagacitatis tributum vulturibus à naturâ, ut biduo aut triduo prævolent illic, ubi cadavera futura sunt.* Et hinc natum est illud Latinorum proverbium: *Vultur est, cadaver expectat*, cujus etiam meminit Seneca, haud postremus licet & ipse è vulturum numero, ep. 95. Conf. quoque Erasmi Adagia p. m. 697. Vt autem in adumbrandis horum hominum moribus ritè incedamus, causam primò mali indagabimus, subjuncturi inde tum diversas Hæredipetarum species artesque, tum diversa etiam eorundem fata. Quoad causam morbi hujus moralis innuimus modò, haud paucos, ut scèdam adeò artem profiterentur, induxisse avaritiæ præmium, cum, ut Auctoris dialogi de Oratoribus verba inverſa huc trahamus, *quantò quisque plus arcâ valet, tantò facilius honores assequatur, tantò magis in ipsis honoribus Collegas suos antecellat, tantò plus apud Principes gratiæ, plus auctoritatis apud Patres, plus notitiæ & nominis apud plebem parer.* Quamdiu etenim sua virtuti laus, pretium & decus tribuebatur, quamdiu alieni cupiditas absque lucro probrosa habebatur, & quamdiu denique non nisi ut instrumentum excolendæ virtutis expetebatur aurum; ignota ferè erant vitii hujus secreta, valebantque plus tum boni mores, quàm nunc bonæ Leges. Ast postquam mutato seculi genio obstare incrementis virtutum tristis periodus cœpit, rupta ferè omnino sunt, quibus malitiæ hominum ponebatur obex, vincula, parsque consilii à plurimis habita fuit, haud immunem esse à lucrosâ nequiriâ. Notavit id de suis jam temporibus Juvenalis, dum cecinit:

*Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis esse aliquid: Virtus laudatur & alget.*

Et trahi huc possunt etiam ea, quæ de neglectu Poëteos Mar-
tialis tradidit l. i. Epigr. 77.

Pierios differ cantusque chorosque sororum,

Es dabit ex istis nulla puella Tibi.

Quid petis à Phœbo? nummos habet arca Minerva:

Hac sapit, hæc omnes fœnerat una Deos.

Quid possent hederæ Bacchi dare? Palladis arbor

Inclinat varias pondere nigra comas.

Præter aquas Helicon & sarta lyrasque Deorum

Nil habet, & magnum semper inane Soporos.

Vtinam verò gloriari nobis de eo liceret, de quo isti conque-
sti sunt! Vtinam algeret modò virtus & laudaretur! Sed ne
hoc quidem sperare in iis temporibus licet, in quibus pleri-
que nubem pro Junone larvamque virtutis pro virtute am-
plectuntur. Accedit multitudo eorum, qui hac labe infecti,
exulante ferè in improborum copiâ pudore, validissimo aliàs
ad cohibenda mortalium flagitia remedio, cum nemo id ex-
probrari sibi posse credat, à quo nec alieni sunt ii, quorum
metu aut reverentiâ tangitur, aut quod aliorum saltem exem-
pla minus turpe effecisse videntur. Verùm uti hinc commu-
nis ferè omnium scelerum fons atque origo derivari potest,
ita in proclivi quoque erit, speciales exhibere causas, cur
præ ceteris testamenta captandi mos & olim & hodie invalu-
erit. Ea nimirum est plerorumque hominum indoles atque ge-
nius, ut virtutes licet exosi, famam tamen gloriamque virtutis
aucupentur, utque iis inprimis flagitiis indulgeant, quibus
improbis opinio detrahi, imponique vicissim virtutis larva
facillimè potest: imitati hac in re occultum subdolumque
Tiberii fingendis virtutibus ingenium, de quo Tacitus l. 6.
Annal. in fine. Ita enim id assequuntur, ut dum avaritiæ stu-
dio operam dant, ambitioni tamen simul litent, naturâ suâ
aliàs inter se disjunctis. Quàm facilè autem hoc iis est, qui
subtiliore quadam ratione aditum sibi ad hæreditates aliorum
quærunt? Muneribus sanè cumulare orbos, obsequio delin-
re senes & officiis quosvis sibi devincire, liberalitatem, com-
mitatem, pietatemque interpretantur probi etiam viri, qui
ex suâ indole alios metiuntur. Insuper & gloriæ ducunt, præ
cc-

ceteris hereditate dignos iudicatos se fuisse, prælatosque in
 successione iis, quibus aliàs vel lex vel consuetudo defuncti
 bona deferebat. De Domitiano certè Tacitus testatur c. 43.
 in vitâ Agricolæ: *lecto testamento summi illius belli Ducis,*
quo coheredem optima uxori & piissima filia Principem scri-
pserat, letatum eum fuisse, veluti honore iudicioque. Qui-
 bus verbis quid indigetur, aperit egregiè insignis locus apud
 Suetonium in vitâ Augusti c. 66. *Exegit & ipse invicem (ita*
ille de Augusto) ab amicis benevolentiam mutuam tam à de-
functis, quam à vivis. Nam quamvis minimè appeteret hæ-
reditates, ut qui nunquam ex ignoti testamento capere quic-
quam sustinuerit, amicorum tamen suprema iudicia morosissime
penſitavit, neque dolore dissimulato, si parcius aut citra hono-
rem verborum, neque gaudio, si gratè pièque quis se prosecu-
rus fuisset. Mos scilicet invaluerat apud Romanos, exponere
 in testamento ultimæ voluntatis causas, merita ut pluri-
 mum earum personarum, quibus vel universa hereditas vel
 portio ejusdem adjudicabatur, concernentes: id quod pluri-
 bus demonstrare facilè foret, si id instituti nostri ratio per-
 mitteret. Non conveniunt tamen hæc cuivis Hæredipetarum
 generi, utpote qui diversissimis sæpe remediis idem inten-
 dunt, quæ eò magis studiosè discernenda à nobis sunt, quò
 majus lumen hoc ipsum discrimen iudicio Juridico, quod
 secundo hujus Dissertationis capite subjungemus, affunder. In
 genere autem Hæredipetæ in duas veluti classes dispesci possunt,
 ita ut crassiores altera, altera subtiliores complectatur. Illos
 milvius vocari, hos vulturibus proverbio comparari annotavit
 eruditissimus adagiorum explanator Erasmus l. c. Referimus
 autem ad priorem classem omnes eos, qui manifestis sceleribus
 testamenta aliorum aucupantur; ad posteriorem verò, qui
 officiis duntaxat & obsequiis aliisque modis in se non illicitis
 id agunt, ut hæredum aut legatariorum numero misceantur.
 Sed & ii ipsi, qui in prima classe conjuncti occurrunt, non iis-
 dem mediis ad eundem scopum collimant. Solenne ferè Ro-
 mæ fuit iis, quos fortuna ad summum in orbe fastigium per-
 duxerat, aut qui principem in gratiâ Cæsarum locum tenebant,
 ditissimis quibusvis læsæ Majestatis alteriusve criminis suspi-
 cio-

Species Hæredipetarum.

cionem affingere, ut ne color deesset bona eorum tanquam caduca sibi vindicandi. Adhibebantur huic rei sceleratissimi quique, sceleribus sibi ad opes honoresque aditum quærentes, qui ut eò facilius delatorum munere fungerentur, amplissimis promissis aut parte etiam prædæ ad fœdum ad eò officium sollicitabantur. Eximiè prorsus de hac Reipublicæ peste egit Plinius in incomparabili Panegyrico suo c. 34. *Vidimus, ait ibi, delatorum iudicium quasi grassatorum, quasi latronum: non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum insederant. Nulla jam testamenta secuta, nullus status certus: non orbitas, non liberi proderant.* Meminit ejusdem & Tacitus passim, in primis l. 4. Annal. c. 30. ubi cum retulisset, quòd in Senatu de præmiis accusatorum (qui Tiberii tempore, ut ex Dione Cassio constat, quartam bonorum delati partem accipiebant) abolendis actum fuerit, si quis Majestatis postulatus ante perfectum iudicium se ipse vitâ privavisset, postea subjungit: *Ibaturque in eam sententiam, ni durius, contraque morem suum palam pro accusatoribus Casar, Irritas Leges, Rempublicam in præcipiti conquestus esset.* Ad eò scilicet agrè is ferebat, arcuum regiminis sui tentari, atque ad eò delatores tum, publico exitio repertum genus hominum & pœnis nunquam satis coercitum, per præmia eliciebantur. Sed ne delatoribus quidem opus semper erat, testante de eodem Tiberio Suetonio c. 47. *Cn. Lentulum augurem, cui census maximus fuerat, metu & angore ad fastidium vitæ ab eo actum, ut ne quo nisi ipso herede moreretur.* conf. quoque Dio Cass. l. 58. p. 635. Fidem ferè omnem superant, quæ de Caligula Dio Cassius l. 59. p. 657. memorat: eum scilicet aleâ ludentem, cum deesse pecuniam audiret, Gallorum census indices poposcisse, iustisque ex iis locupletissimis necari ad collutores reversum atque professum esse, ipsos ob paucos ludere denarios, at se jam nunc ad sexies millies sestertium coëgisse. Ridicula aliàs omnino sunt, quæ de eodem Cajo Sueton. in vita ipsius c. 38. refert. *Testamenta primipilarium (ita ille) qui ab initio Principatus Tiberii, neque illum, neque se heredem reliquissent, ut ingrata rescidit, item ceterorum ut irrita & vana, quoscunque quis diceret herede Casare mori destinasse.* Quo metu injecto, cum jam ab ignotis in-
ter

*ver familiares, & a parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur, derisores vocabat, quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatas mactas misit. Non ablu-
 dunt ab his, quæ de Domitiano idem c. 12. in vitâ ejus me-
 morat. Adeo autem hæc labe Rempublicam Romanam in-
 vaserat, ut sub Principibus etiam haud adeo malis duraret.
 Testatur id de Vespasiani regimine Tacitus l. 2. Histor. c. 84.
 ubi conditionem temporum istorum his verbis delineat: Sed
 nihil eque fatigabat ac pecuniarum conquisitio: eas esse belli ci-
 vilis nervos dicitans Mucianus, non jus aut verum in cog-
 nitionibus, sed solam magnitudinem opum spectabat. Passim de-
 lationes & locupletissimi quique in prædam correpti, quæ gravia
 atque intoleranda, sed necessitate armorum excusata etiam in
 pace mansere: ipso Vespasiano inter initia imperii ad obtinendas
 iniquitates haud perinde obstinato: donec indulgentiâ fortuna &
 pravis Magistris didicit aususque est. Neque verò hic substi-
 tit callida Principum Romanorum rapacitas, sed ulterius ad-
 huc progressa ingeniosior etiam esse cœpit. Innuat technas
 hæc Politicas ex parte iterum Tacitus in vit. Agr. c. 43. §. 8.
 ubi cum argumentum testamenti Agricolæ, atque conceptam
 inde Domitiani lætitiâ commemorasset, suum hæc de re ju-
 dicialium his verbis subjungit: Tam cæca & corrupta mens as-
 siduis adulationibus erat, ut nesciret à bono patre non scribi hæ-
 redem nisi malum Principem. Habebatur quidem nunquam
 non summæ prudentiæ specimen & consanguineorum status
 ac fortunas in tutum collocandi efficacissimum remedium red-
 dere Reip. aut Principi, unde provenerant, invidiosas divitias;
 sed apud Domitianum ne domesticæ quidem opes & quæ de
 Republ. avidius sumtæ non fuerunt, invidiâ carebant. Nec
 poterat sub eo quisquam res suas privatim sapientius ordinare,
 quàm ut factâ partis jacturâ reliquum servaret, non auso sci-
 licet ita Domitiano impugnare testis ultimæ voluntatis tabu-
 las, ne prolatum in iis de se iudicium non agnovisse vide-
 retur. Aliàs exemplum Principum Romanorum imitati quo-
 que sunt ministri ipsorum & magni liberti: id quod, ut uni-
 co saltem exemplo rem declarem, vel ex regimine Galbæ
 manifestum, quem Vinus, Laco & Icelus veluti mancipium re-
 ge-*

gebant & quorum hominum mores depingit eximie Suet. c. 14. & seq. & Tac. inpr. c. 7. l. 1. Histor. Jam verò si in privatorum etiam castra transeamus, non minores & ibi fraudes sese exferent. Referta sanè sunt Historiæ Romanæ (huc enim potissimum respicimus) monumenta exemplis violatæ fidei conjugalis cæde conjugum; oppressorum scelere filiorum parentum; & immolatorum inprimis novercali odio privignorum; adeò ut iis temporibus, quibus innoxiam pastoris lectæ integritatem & discusso Pænorum hostium metu disciplinam veterem Roma exuerat, imaginem illa exhiberet Seculi ferrei, de quo Ovidius cecinit l. 1. Metam.

*Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est,
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirat in annos.*

Et si vel maximè hic Historicorum documentorum testimonio destitueremur, quæ tamen innumeram exemplorum ejusmodi farraginem nobis suppeditant, satis superque tamen comprobarent hoc ipsum vel ea, quæ de voto captandæ mortis passim civili Romanorum Jure inculcantur. Non defuerunt imò in tam inquinato scelerum monstris seculo, qui cautius flagitium aggressi præparare quasi insidiis adulatione, obsequio, officiis eos fuere conati, quos captabant, amicitiam simulantes, ut nocerent. Nihil enim frequentius tum fuit, quam veneni ope id efficere, ne ambulatoria esset ejus voluntas, qui jam heredem designarat. Traducit hoc falsè more suo Lucianus in Dialog. VII. mort. Zenophantæ & Callidemidæ, ubi cum hic enarrasset, qua ratione Pæodorum senem orbem ac divitem coluerit, subdit inde: se tandem rædio longævæ illius vitæ confectum compendiarium excogitasse viam, quæ ad hæreditatem perveniret. Empto scil. veneno persuasisse se pocillatori, quem promissâ libertate sibi mancipasset, ut simulatque Pæodoros potum posceret, venenum in calicem injiceret. Sed factum inde esse conqueritur, ut puer in poculo errans Pæodoro innoxium, sibi verò infectum veneno potum porrexit, felici utriusque pincernæ errore, quod insidiæ ita in insidiarum

rum auctorem vertebantur. Minore alii scelere eandem viam sunt ingressi, subornato vel testamento supposititio, vel testatore: prioris fraudis exemplum Tacitus adducit in medium l. 14. Ann. c. 40. posterioris verò duo recentiora specimina recententur à Julio Claro & Petro Caballo, haud infimi nominis JCrts. Ex his ille l. 5. Recept. Sent. laudatus Carpzovio part. 2. Rer. Crim. quæst. 93. n. 32. suo tempore contigisse scribit casum, ubi mulier sagax maritum statim, postquam expiraverat, è lecto extrahi fecit, & alium pro eo supposuit, qui fenestris thalami clausis & capite pannis involuto simulans se propter infirmitatem vix loqui posse, condidit testamentum, in quo uxorem instituit hæredem, & aliis personis diversa reliquit legata. Hic verò Resolut. Crim. c. 177. n. 12. ex Bossardo refert, exitisse filium quendam legitimatum, qui mortuo patre se supposuerit in lecto patris jam mortui, & vocatis Notario & testibus, qui patrem eum esse crediderint, testamento condito semetipsum hæredem instituere non fuerit veritus. Rursus alii eâ ratione crimen hoc incurrunt, dum vel fieri testamentum vel factum revocari prohibent, vel, ut testamentum condatur, injecto metu aliquem adigunt: qualia exempla subinde etiam in foro occurrere ex Consiliorum Compilatoribus abunde liquet. Neque denique è crassiorum etiam Hæredipetarum censu excludendi sunt illi, qui criminum societate obnoxios sibi reddere eos nituntur, quorum bonis inhiant: eò peiores utique æstimandi, quòd non sibi modò peccent, sed & alios ad peccandum incussa amitenda hæreditaris formidine pelliant. Faciunt huc, quæ Plinius habet l. 7. ep. 24. Laudat ibi Quadratum Numidiæ Quadratillæ nepotem, quòd severissimè in delicatæ aviæ contubernio vixerit, nec sectatus sit pantomimos, quos illa effusus, quàm principi scæminæ conveniret, fovebat. Inde verò aliorum nequitiam ita exagitat: *At hercule alienissimi homines in honorem Quadratilla (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium in theatrum cursitabant, exsultabant, plaudebant, mirabantur, ac deinde singulos gestus Domine cum canticis reddebant, qui nunc exiguissima legata theatralis opera corollarium accipient ab herede, qui non spectabat.*

Sed properandum nobis nunc est ad alteram etiam captatorum

B

rum

rum nostrorum classem, detegendæq; paucis eorum etiam artes, qui fictâ liberalitate fictisque amoris & reverentiæ pignoribus insidiari senum, orborum inprimis, quos præcipuè sectantur, bonis consueverunt. Neque enim periculis tantum, uti vidimus, exposita est orbitas, sed & quandoque in auctoritate summâ & potentiâ fuit, uti de suis temporibus conqueritur Plinius l. 14. Hist. Nat. in Procem. Longum nimis & præter instituti nostri rationem foret, si singulas improborum horum fraudes enarrare speciatim vellemus, cum eò feracior ejusmodi hominum mellis sit, quò minore invidiâ illi apud vulgus laborant. Paucorum ergo tantum exemplis, qui artifices ferè in fertilissimo hoc quæstu extiterunt, materiam hanc illustrabimus, eaque allegasse erimus contenti, unde facillimus ad nostra tempora transitus. Palmam sine dubio in hoc etiam improbitatis genere reliquis suo tempore præripuit Regulus, qui ex paupere & tenui hac potissimum ratione ad tam immensas pervenit opes, ut sperare ausus sit, millies & ducenties sestertiùm se impleturum. Hujus fraudulentam in inescandis morituris solertiam tribus exemplis illustrat Plinius l. 2. ep. 20. Primum ita se habet: *Verania Pisonis graviter jacebat, ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad egram, cujus marito inimicissimus, ipsi invidiosissimus fuerat. Esto, si venit tantum, at ille etiam proximus toro sedit, quo die, quâ horâ nata esset, interrogavit: ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agit digitos, componit nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. Habes, inquit, climactericum tempus, sed evades: quod ut tibi magis liqueat, aruspiciem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora: sacrificium facit, adfirmat exta cum siderum significatione congruere. Illa, ut in periculo credula, postcit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingravescit, exclamat moriens: O hominem nequam, perfidum ac plus etiam quam perjurum, qui sibi per salutem filii pejerasset. En hamum! quo egregie hodie adhuc fœminæ capiuntur, eò facilius, quò magis tui curam geri exoptant, quæ minus merentur. Substitue modò aruspici loco alias personas, & habebis imaginem nostri seculi. Mirarer, cur non & Medicos accerserit Regulus*

lus, nisi & horum operâ eum usum sequentia ostenderent. Ita enim mox pergit Plinius: *Vellejus Blasus ille locuples Consularis novissimâ valetudine conflictabatur: cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui speraret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum cæperat, Medicos hortari, rogare, spiritum quoquomodo homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, vertit allocutionem, iisdemque Medicis: Quotiesque miserum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare vitam non potestis? O piam hominis misericordiam! mirum, ni & ipsum Medici cruciarunt, quod non Charonti citius ægrum transmisere. Et mortuus quidem mox Blasus, sed tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Pensavit tamen hanc mox jacturam nova muliebris præda. Aurelia etenim (ita idem Plinius) ornata femina signatura testamentum sumserat pulcherrimas tunicas: Regulus cum venisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat. Nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare: observavit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem vivit, ille tamen istud tanquam morturam coëgit. Hæc Plinius de Regulo, quem ex assè ferè expresserunt Eucratidis captatores apud Lucian, in Dialog. Mort. V. de quibus Plu-
to ita ibidem: ὁ δὲ πάλιν ἐστὶ μαρτάλοσ, ὅτι καὶ τοιαῦτα εὐχόμενος, ὅμωσ θεραπεύσων ἐργε τῷ φανερό, καὶ νοσήσας, ἀ μὲν βυδύονσαι, πᾶσι περὶ δὲ αὐτοῦ δὲ ὅμωσ ὑπὸ γυναικί, ἢ παύσθαι. Quod autem omnium sceleratissimum est, interea dum talia precantur (ut scilicet mox Umbri misceatur Eucrates) tamen observant & colunt manifestè utique illum. Ac que egrotante illo apud se consultant, nemo ignorat, at tamen sacrificaturos se promittunt, si convalescat denuo. Omnium optimè autem media, quibus arrogare sibi aliorum hereditates gestiunt maleferiati homines, delineantur à Luciano in IX. Mort. Dial. quem locum, quia prolixior est, in gratiam eorum, qui Græcæ linguæ rudes speculo hoc uti cupiunt, ex versione tantum Sambuci translatum hic inferemus. Hunc autem maximè in modum Polystratum felicitatem suam (quam orbitas conciliarat) deprædicantem eximius ille Satyricus inducit: Principio nihil erat, quod non possem: præterea pueri formosi plures aderant, tum mulieres nitidissima,*



*unguenta, vinum mirè fragrans, postremo mensa vel Siculis illis
 lautiores, Ad hæc Simylus, quem collocutorem Polystrato
 assignarat Lucianus: Nova narras, nam ego te planè sordidum
 ac parcissimum esse sciebam. Eximit hoc dubium mox Poly-
 stratus: Atqui, vir præclare, ex alienis arcis opes mihi susca-
 tebant. Cum diluculo protinus quamplurimi mortales ad fores
 meas ventitabant, simulque ex omni rerum genere, qua terra-
 rum ubivis pulcherrima reperiuntur, munera deportabantur.
 Miratus hoc Simylus, Num me defuncto regnum gessisti? in-
 quit. Cui Polystratus: Minime! verum amantes habebam in-
 numeros, respondit. Rursus Simylus: Non possum non ride-
 re, tunc amantes? tantus natu cum esses vixque tibi dentes su-
 peressent quatuor. Iterum ergo Polystratus: Habebam per Jo-
 vem equidem optimates civitatis, cumque essem tum senex tum
 calvus, sicuti vides, præterea lippiens etiam atque senio cœcuti-
 ens, postremo naribus mucosis, tamen cupidissimè mihi inservie-
 bant, adeò ut is felix videretur, quemcunque vel aspexissem mo-
 do. Magis dubius Simylus: Num tu quoque, interrogat, quem-
 admodum Phaon ille Venerem aliquam è Chio transvexisti,
 ut ob id optanti tibi illa dederit, rursus ad juventam redire,
 ac denuo formosum atque amabilem fieri? Haudquaquam (re-
 gerit Polystratus) quin magis, cum talis essem, qualem dixi, ta-
 men supra modum adamabar. Simylus, Anigmata narras.
 Polystr. Atqui notissimus est hic amor, cum vulgo sit frequens,
 nempe erga senes orbos divites. Sim, Nunc tua forma unde ti-
 bi profecta fuerit intelligo, vir. egregie: nempe ab aureà illà Ve-
 nere. Pol. Veruntamen non parum multas commoditates ab a-
 mantibus tuli, Simyle, propemodum etiam adoratus ab illis.
 Porro sæpius etiam quasi procax illis illudebam, excludens inter-
 dum nonnullos eorum: interim illi inter sese decertabant, & in
 ambiendis primis apud me partibus alium alius anteire niteba-
 tur. Crederes tempora nostra inspexisse Lucianum, adeò pa-
 rum hæc ab iis abludunt. Neque verò intra hos terminos
 subsistunt Hæredipetarum nostrorum technæ, sed latius adhuc
 illæ patent, ita comparatis plerisque mortalium, ut tum maximè
 sagaces existant, ubi minimè esse deberent. Audiamus iterum
 enarrantem novam fallaciam Lucianum nostrum in Dialogo
 VIII, Mort. Ita nimirum ibidem turpi confessione se prodit
 Cne-*

Cnemon, quem ille sic loquentem fingit: *Hermolaum nobilem illum divitem, cum orbis esset, imminente morte captabam assidens atque inserviens: neque ille gravatim officium meum admittebat. At interim illud quoque mihi visum est scitum consultumque, ut testamentum proferrem ac publicarem, quo illum rerum mearum in solidum heredem institueram, nimirum ut ille vicissim idem faceret meo provocatus exemplo.* Jam verò si paulò accuratius perpendamus ea, quibus acerbè tam vulgare seculi sui vitium perstringit Horatius l. 2. Sat. 5. perspiciemus utique, eandem semper in vita humana ludi fabulam, nec drama sed personas mutari. Certè quod ultimo loco Tiresias Vlyssi tanquam præceptum artis Chrematisticae inculcat, ut voto suo jam potius obitum senis, quàm fieri potest, acerbè lugeat, vultum hilarem fictis verbis, unàque aut alterà falsà lachrymulà asperfà celer, memoriamque ejus extracto sepulchrali monumento adornatàque magnificè funebri pompâ prosequatur, quàm familiare id hodiè iis est, qui hanc artem professi ejus obitum jactantius mœrent, quem interiisse maxime lætantur. Porrò quàm apprimè faciem seculi nostri idem expressit, dum cecinit:

*Illud ad hæc jubeo: mulier si forte dolosa
Libertusque senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.*

Ira scilicet passim pro magnifico accipitur, innotescere libertis & janitoribus etiam ejus, quem aucupamur. Illud verò profusus astutum, quod Flaccus paulò ante inculcavit:

*Sicni præterea validus malè filius in re
Præclarà sublatu aletur, ne manifestum
Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
Arrepe officiosus, ut scribare secundus
Hares: & si quis casus puerum egerit orco,
In vacuum venias. Perrarò hæc alea fallit!*

Non aliunde certè creberrimæ illæ in testamentis occurrentes substitutiones atque fideicommissa emanarunt: quæ quibus artibus vulgò eliciantur, & iis notum est, qui nesciunt, quid distent æra lupinis. Id nimirum hac ratione intenditur, ut non ad cœlibes tantùm arreperere necesse sit, sed ad alios

etiam eò minore infamiâ, quò minus artificium p̄foditur. Superaddi his potest alia adhuc captandi hæreditates ratio, ceteris utique frequentior, quòd turpis professionis infamia intra paucos delitescit. Notarios namque, quorum plerumq; est ultimæ voluntatis tabulas consignare, missis muneribus aliisque modis, concessâ etiam quandoque prædæ parte, conciliare sibi vultures istiusmodi solent, quò eorum commendatio apud testatorem accedat eò majori efficaciâ, quò præsentius in ipso conficiendi testamenti articulo interponitur, ubi plerumque consilii momenta non adeò anxie pensitantur. Tandem & illud observare licebit, olim æquè ac hodiè non defuisse, qui sub adoptionis prætextu non tam solatium orbitati, quàm titulum successione in hæreditatem adoptati quæsierunt, adeò vulgari apud Romanos labe, ut plurimis remediis opus ea haberet.

Emeni jam essemus immensum hoc improbitatis pelagus, nisi attingenda etiam paucis forent Clericorum aucupia. Utinam verò præterire silentio possemus, quæ deplorare fatius foret; sed quid juvat omittere ulcus, quòd cunctorum oculis expositum est. Non derogamus enim ob id quicquam reverentiæ, quam dignis sanctissimi Numinis ministris debemus: non detrahimus quicquam honori, quo prosequi jubet pietas eos, quos Deus admirandorum mysteriorum suorum dispensatores selegit. Horum enim probitas vel ex nequitia comparatione magis elucescet. Et siqui sunt, qui invasionis ob id Ecclesiasticos à nobis argui ægrius ferunt, iis opponimus elegantem apud Ambrosium locum. serm. 7. de Cler. ubi huic objectioni Sanctissimus ille Mediolanensium Præsul hunc in modum satisfacit. *Licet dicere possimus: Nemo nos invasionis arguit, violentia nullus accusat. Quasi non interdum majorem prædam à viduis blandimenta eliciant, quàm tormenta: Non interest apud DEUM, utrum vi an circumventionem quis res alienam occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.* Neque verò veremur, ne in Hæreticorum censum à tam degeneris mercaturæ sociis aut patronis ob hoc ipsum redigamur, cum consentientes hic nobiscum producere queamus doctissimos primitivæ Ecclesiæ patres. Laudatus jam Ambrosius l. 3. Offic. c. 9. non defuisse ostendit, qui continentia atque gravitatis simula-



mulatione aucupabantur hæreditates : quod abhorreere ait à proposito Christiani. Artes sordidi adeò quæstus à Clericis adhibitas acerbè perstringit Hieronymus ep. 2. ad Nepot. quæ ferè tota huc spectat. Inter alia & hæc ibidem habentur : *Audio præterea in senes & annus absque liberis quorundam turpe seruitium. Ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt. Pavent ad introitum Medici: trementibusque labiis, an commodius habeant, sciscitantur: & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur, simulatâque latitiâ mens intrinsecus avara torquetur. Timent enim, ne perdant ministerium: & vivacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in presenti pretium non sperarent! Quantis sudoribus hereditas cassa expetitur? Minore labore margaritarum Christi emi poterat. Idem Hieronymus ep. 22. ad Eustochium alios adhuc, quibus Clerici avaritiam suam & alienis patrimonii inhiandi cupiditatem velare conantur, modos describit. Nam cum recensuisset, cur suo tempore viduitatem plures expetierint, hæc subjungit: Clerici ipsi, quos & magisterio esse oportuerat pariter & timori, osculantur capita matronarum: & extantâ manu, ut benedicere eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Addit his postea: Quidam in hoc omne studium vitamque posuerunt, ut matronarum nomina, domos moresque cognoscant. Ex quibus unum, qui hujus artis est princeps, breviter stricteque describam, quo facilins Magistro cognito discipulos cognoscas. Cum sole festinus exsurgit, salutandi ei ordo disponitur, viarum compendia requiruntur, & penè usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur. Si pulvillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domestica suppellectilis, laudat, miratur, attrectat, & se his indigere conquerens non tam impetrat, quam extorquet, quia singula metuunt veredarium urbis offendere. Quodsi verò istis jam temporibus ager Domini pravis adeò germinibus fuit refertus, quibus tamen tanto impetu à priscâ Christianorum simplicitate discessum nondum fuerat, quid boni sperandum de nostris, quibus pietatis potius fucum quam pietatem sectari egregiis illis viris proficuum habetur. Graviora utique nos mala ur-*

gent,

gent, quò astutiore ea consilio teguntur. Quid enim solennius, quàm ut ii, qui sibi partem alieni patrimonii exoptare non erubescunt, Ecclesiæ eam expetant, probè gnari, Ecclesiæ appendicem se futuros? Quid frequentius, quàm ut religionis prætectu illudatur credulorum animis, quasi rem Deo gratam facturi illi sint, qui consanguineorum curam cœlestis Numinis ministris postponunt? Et quid vulgarius denique, quàm de prædicatâ aliorum erga Ecclesiam liberalitate, spe beatitudinis aternæ, & vanæ sanctitatis famâ inescare incautos, incertum majori horum superstitione an flagitio istorum, qui turpissimâ adulatione nundinationeque scelesti esse haud verentur. Non allegabimus complura, quæ in promptu, hujus rei exempla: percurrantur modò illorum seculorum monumenta, in quibus temporum barbaries Historiam scribendi necessitatem Clericis imposuit, & cuivis manifestum fiet, nullis non injuriis illorum Principum oneratam memoriam, qui Ecclesiasticorum redditus non auxerunt; eorum verò flagitia, qui liberales se isti Ordini exhibuere, vel silentio involuta, vel dissimulatione obducta, vel excusatione denique extenuata fuisse. Aded scilicet inter arcana avaritiæ Clericalis quoque computandum, injicere mala apud posteros famæ metum. Quamvis autem uti vidimus, rectâ ut plurimum arte illaqueare dolorum rudes corvi nostri soleant, non tamen arduum omnino erit, ab aliis eos discernere. Finge enim excidisse quospiam spe suâ, quâ alterius hæreditatem jam devoraverant, mox illi fectum, ingratum, immemorem clamitabunt, quem antea coluerant, seque ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus prodent, dum de eo, uti de patre, avo, proavo quasi orbi quærentur. Vid. Plin. l. 8. ep. 18. Et si qui sunt, qui liberalitatem, comitatem pietatemque suam in sinisteriorem, quàm par est, trahi partem palàm dolebunt, iis Martialis epigramma licebit opponere, quod est 56. libri 4.

*Munera quod senibus viduisque ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
Qui potes insidias dona vocare Tuas.*

Sic

*Sic avidis fallax indulget piscibus hamus,
Callida sic stultas decipit esca ferax.
Quid sit largiri, quid sit donare docebo,
Si nescis, dona, Gargilane, mihi.*

Supereft nunc, ut colophonem capiti primo imponamus enar-
ratione fatorum, quæ secunda modò, modò adverfa Hæredi-
petar nostri experti funt. Neque enim ubique scopum, quem
intenderunt, funt affecuti, sed sefellit etiam eos subinde
spes, deceptis, qui decipere alios conabantur. Et crassiores
quidem istos, quos prima classis comprehendit, detecta sæ-
pius technæ debitis suppliciis addixerunt; subtiliores verò &
ipsi nonnunquam elusi ab iis, quos eludere constituerant. Alios
quippe præmatura mors rebus humanis exemit, antequam fru-
ctus artificii sui perciperent: alii hamo improvidi indulserunt,
quem aliis porrexerant, dum iis relinquere bona sua sunt co-
acti, quorum bona ad se rapere gestiebant: aliis denique
apertæ ultimæ voluntatis tabulæ indignationem & lachrymas
non jam fictas extorserunt. Prostant passim innumera hujus
rei specimina: non injucundum ergo erit, ut seu veris seu fictis
maximam partem in eo occupatus est, ut seu veris seu fictis
exemplis acerbè admodum irrideat sinistra Hæredipetarum
fata. In Dialogo V. Eucrates senex sistitur, cui liberi quidem
nulli, hæreditatis autem captatores plus quàm 50. millia exti-
terunt. Fingitur is scitè admodum eos circumduxisse, qui ca-
daver suum expectabant, lactasse diu inani spe, semperque
morituro similem validum magis extitisse, quàm quenquam
juvenem. Illos interim divitiis quasi per somnum destitutos
unum post alterum decessisse, ante Eucratem tamen omnes.
In Dialogo sequenti Terpsio apud Plutonium conqueritur, quòd
ipse fato functus sit non nisi 30. annorum juvenis, Tucritus
autem, 70. & ultra annorum silicernium, aurâ adhuc fruatur.
Ita autem inter alia ibidem fata sua deplorat: *Quantum meorum
ille (Tucritus) devoravit; cum semper eum mori putarem: ac
quoties ingrediebar gemendo & internum quiddam perinde ar-
que ex ovo pullus aliquis immaturus stridendo agritudinem si-
mulabat. Unde quando citius eum ad sepulchrum duci existi-*

Fata Hæredi-
petarum.

C

ma-

*mabam, tantò plus illi donorum mittebam, ut ne ii, qui amore concurrebant, muneribus me præclaris vincerent. Plerumque etiam præ nimia sollicitudine insomnis jacebam, singula enumerans ac unumquodque disponens. Eaque etiam causa interitus mei fuit cura & vigilia. Ille autem deglutito hoc illestantamento meo adstuit mihi, quando sepeliebar, paulò ante irridens. Scilicet non orbi tantum in quæstu alius esse cœperunt, sed & ipsis orbis orbitas, eò minus improbandâ arte, quâ non nisi in scelestos exercebatur. Magis ridiculè adhuc fatum suum exponens exhibetur Cnemon Dialogo VIII. Instituerat is hæredem Hermolaum palâm, ut exemplo eum ad idem incitaret, mutaturus mox, ubi vacaverit, hæredis institutionem. Sed mox tecti ruinâ repente oppressus hæredem reliquit, cui hæres existere anxie cupiebat. Simile ferè est Dialogi XI. argumentum. Mœrichum divitem Aristæas & ipse dives captabat, & vicissim ab illo captabatur. Jam adulationibus illi obsequiisque superare se contendebant, jam testamenta publicaverant ambo, in quibus Mœrichus, si prior moreretur, Aristæam omnium rerum suarum Dominum relinquebat, Mœrichum vicissim Aristæas, si ipse prior vitâ decederet. Jam vates, augures, Chaldæique, & ipse imò Pythius consulti nunc Mœrichum, nunc Aristæam victorem fore pronunciabant: cum utrumque spes, quam conceperant, frustrata est. Periere ambo & eodem quidem momento ab undis in tempestate absorpti. Aliud adhuc delusæ improbitatis specimen commemorat idem Auctor Dialogo IX. Narraverat ibi, uti audivimus, Simylo Polystratus, quem felicitatis cumulum orbitas sibi attulisset, quæsitusque inde, quid ipse de facultatibus suis statuerit? responder: *Palâm quidem affirmabam, me unumquemque illorum relicturum hæredem, idque illi cum crederent futurum, certatim se quisque obsequentiorem atque adulantiozem præbebat. Ceterum alteras illas veras tabulas, quas apud me servaveram, reliqui, in quibus omnes plorare iussi. Denique & Plinius l. 8. ep. 18. exemplum decepti captatoris commemorat his verbis: Falsum est nimirum, quod creditur vulgo, testamenta hominum speculum esse morum, cum Domitius Tullus longè melior apparuerit morte, quam**



quàm vitâ. Nam cùm se captandum præbisset, reliquit filiam heredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptaverat. Prosecutus est nepotes plurimis jucundissimisque legatis: prosecutus etiam pronepotem. In summâ omnia pietate plenissima, ac tantò magis, quoniam inexpectata sunt. Paulo post hoc iudicium subjungit: Alii contra hoc ipsam laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum prudentia est. Sed hac de re prolixior erit in capite secundo differendi locus, ad quod meritò nunc transimus, memores Juridicam in primis diatribam à nobis institutum nostrum exigere.

CAPVT II.

*Judicium Juridicum de Hæredipetis
comprehendens.*

EXposuimus hætenus ea, quæ ad formandam generalem de Hæredipetis Ideam sufficere nobis videntur: progredimur nunc ad alterum Dissertationis nostræ membrum, inquisitioni quoque in ea, quæ de his in variarum Gentium Juribus disposita inveniuntur. Eo autem ordine hac in re incedemus, ut, enucleatis naturalis Juris fundamentis, Hebræorum, Græcorum, Romanorum Germanorumq; diversas Legislationes subjungamus, quib⁹ obviam illæ invalescenti adedò passim malo ire annisæ sunt. Duæ sunt successions in bona defuncti species, ab intestato una, altera testamentaria. Vtriusque indolem si perpendamus accuratiùs, facilè patebit, longè favorabiliorem esse, quæ à Lege præscribitur, succedendi rationem, quàm eam, quæ à testatoris voluntate determinatur. Innititur namque illa præsumptioni, quam ex natura charitatis humanæ rectè ordinatæ adedò fortem naturalis æquitatis dictamen format, ut non nisi exceptionis à regulâ conditionem habere altera possit. Neque enim ex Domini naturâ necessariâ ratione resultat facultas disponendi de bonis suis eo cum effectu conjuncta, ut post mortem etiam valeat, cùm nihil utique impediatur, quò minus vires Domini intra Domini vitam restringamus. Non erit ergo nisi Juris naturalis permissivi testamenti factio, nec ab omni-

*Fundamenta
Juris naturalis
circa Hæredipetis.*

omnibus etiam gentibus recepti, cum successio ab intestato præ-
 scripta certo modo à naturali æquitate sit, omnibusque omni-
 no gentibus communis existat. Inde tamen illud nemo facile
 asseruerit, juri naturæ repugnare, ut quis possit de suis re-
 bus disponere eo tempore, quo Dominus est, & effectum
 conferre in tempus, quo futurus Dominus non sit: potius
 extra omnem controversiæ aleam positum est, quòd ubi semel
 & altera succedendi ratio, testamentaria nimirum, recepta
 est (quod unicè à voluntate Legislatoris dependet) id sedulo
 caveatur, ne quàmminimum à voluntate defuncti abeat, modò
 illa non repugnet succedendi ordini à naturâ præfixo.
 Non iverit certè temere inficias quisquam plures militare ra-
 tiones, quæ, ut à Legislatore testamenti factio privatis non
 adimatur, suadere videntur. Verissima sunt, quæ Quincti-
 lianus habet Declamatione 308. *In more civitatis, in Legibus
 positum est, ut, quotiens fieri poterit, defunctorum testamento
 stetur: idque non mediocri ratione. Neque enim aliud videretur
 solatium mortis, quàm voluntas ultra mortem: alioqui potest
 est grave videri & ipsum patrimonium, si non integram Legem
 habet, & cum omne jus nobis in id permittitur viventibus, ad-
 imatur morientibus.* Nec parùm cum æquitate convenit, quòd
 Plinius profitetur l. 7. ep. 7. *sibi defuncti voluntatem antiquio-
 rem lege fore, cum eam bonis heredibus intellexisse pro jure sit.*
 Vid. idem l. 4. ep. 10. Quantò magis verò æquitati consentaneum
 esse constat, ut defuncti voluntas veluti norma custodiat, tantò
 atrocius utique illi peccant, qui fraudulentis artibus id agunt,
 ne sana illa, integra liberaque proferatur. Agnoverunt hoc etiam
 Romani, qui cum alias actum, vi metuque injusto elicitum, nullum
 pronuntiare ipso jure non auderent, subsidiarium restitutionis in
 integrum remedium introduxisse fatius censentes, non dubitarunt
 tamen pro nullo venditare testamentum, sive dolo sive vi metuque
 extortum, probè nimirum gnari, non alibi liberio rem esse debere
 sibi que magis relictam voluntatem, quàm ubi ultima est. vid. r. t. D.
 si quis aliquid test. prohib. l. 20. §. f. qui testam. fac. poss. Jam
 verò quia ratione indignius libertati ultimæ voluntatis frangum
 injicitur, quàm iis artibus hæredipetatum, quas fufius cap. 1.
 recen-

reconfuimus: Et quid de iis quidem sentiendam, qui aperto scelere, intentato nimirum per calumniam Majestatis crimine, propinato veneno, atque subornato testamento testatoreque litare improbæ involandi in hæreditates aliorum cupiditati solent, adeò manifestum est, ut ne explicatione quidem indigeat: magis ergo operæ pretium nos facturos confidimus, si examini subjiciamus eorum artificiorum moralitatem, quæ à subtilioribus testamentorum captatoribus adhiberi supra jam indigitavimus, detracturi simul larvam personæ, quam suis illi technis imponere solent, quod in omni casu difficillimum esse Stoici haud immeritò autumarunt. Videri sanè ab initio possent nihil magis honestatis præceptis congruum, quàm benefaciendo alterius gratitudinem elicere, cùm iniquum foret, si beneficii statim gratia periret, ubi ingratus alter esse recusat. Neque enim, quòd orbi præcipuè viduæque beneficiis colantur, improbandum adeò videtur, cùm hos præcipuè colipium sit, qui destituuntur fulcris, quæ benignior aliis natura assignavit. Omnium sanè Gentium leges, omnium prudentum effata, & ipsius denique cœlestis oraculi scita misericordiam erga flebilis adeò conditionis personas inprimis exigunt. Sed & non adeò Naturale Jus liberis aut parentibus bona defuncti addicit, ut improbet illum morem, quo libera disponendi facultas vel ex parte saltem conceditur: cumque nullibi vivis denegetur donandi facultas, cur denegaretur ea morientibus? Sed non sunt hæc nisi schemata, quibus obumbrari ab asseclis tam fœdæ sectæ, sectæ ipsius fœditas solet: non enim liberalitatem erga quosvis, non pietatem erga viduas orbosque culpamus, sed qui sub harum virtutum integumento later anguis in herbâ. Hoc scilicet illud est, quod Aristoteles callido oratori insinuat, debere ipsum τὰ ἀνεργεῖς τοῖς ὑπάρχουσιν λαμβάνειν, id est, si rei, personæ aut factis labes quædam insit, quam celare ipsius interfit, circumspiciendum ipsi esse, quid labi illi sit propinquum, & non tantum à vituperatione immune, sed & laudis compos: quemadmodum Ovidius quoque instruit amatorem l. 2. art. Amat. v. 637. & seqq.

*Nominibus mollire licet mala: fusca vocetur,
Nigrior Illyricâ cui pice sanguis erit.*

*Si petra est, Veneri similis; si flava, Minerva;
 Sit gracilis, macie qua malè viva suà est.
 Dic habilem, quæcumque brevis; qua turgida plenam:
 Et lateat vitium proximitate boni.*

Ex fine nempe & intentione agentis merendam esse cujusvis actionis moralitatem, in confesso apud omnes est: illa autem non nisi amore virtutis terminari debet, aut saltem alterius injuriam non continere, ut in honestarum actionum censum referri possit. Quo autem scopo fictam suam liberalitatem pietatemque hæredipetæ nostri exercent, manifestum est. Liberalis certè dici non potest, qui drachmam expendit, ut talentum lucretur; nec pius erga viduas orbosque, qui neglectis iis, quæ ope ejus maxime indigent, eas tantum sectatur, quæ remunerari amplè beneficia possunt. Audivimus jam, quid hac de re Martialis sentiat; videamus nunc etiam Senecæ judicium eximium (anè, quod occurrit l. 4. de Benef. c. 20. *Ingratus est (ita ille) qui in referendâ gratiâ secundum datum videt, qui sperat, cum reddit. Ingratum voco, qui agro assidet, quia testamentum facturus est, cui de hereditate aut de legato vacat cogitare. Faciat licet omnia, quæ bonus amicus & memor officii debet, si animo ejus obversatur spes, captator est, & hamum jacit: ut aves, quæ laceratione corporum aluntur, lassâ morbo pecora & casura è proximo speculantur; ita hic imminet morti, & circa cadaver volat. Gratus animus ipsâ virtute propositi sui capitur.* Respondent his, quæ Idem tradit ep. 95. *Amico agro aliquis assidet, probamus; at hoc si hereditatis causâ facit, vultur est, cadaver expectat. Eadem & turpia sunt & honesta. Refert, quare aut quemadmodum fiant. Omnia autem honestè fient, si honesto nos addixerimus, idque unum in rebus humanis bonum judicaverimus, quæque ex eo sunt.* Et refragatur profecto eò magis hæredipetarum nostrorum fallaciis, sanæ rationis dictamen, quòd non possint ferè non illæ cum voto captandæ mortis alterius esse conjunctæ. Cùm ergò socialitatis inprimis vinculo provida homines natura seu auctor potius ejus Deus sociarit, cùm inde universalis Jurisprudentiæ præcepta emanarint, cùmque denique hoc discrimine bruta ab hominibus secernantur, quàm non natu-

ralis

ralis Juris normæ repugnare illum credendum est, qui firmissimum hunc, undè civilis hominum felicitas dependet, nexum, quantum in se est, vel voto saltem dissolvit, rumpit, dilacerat? Egregiè hoc iterum more suo expressit Seneca l. 4. de Benef. 38. *An tu Aruntium & Aterium & ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ designatores & libitinos vota? Illi tamen, quorum mores optent, nesciunt: hi familiarissimum quemque, ex quo propter amicitiam spei plurimum est, mori cupiunt. Illorum damno nemo vivit: hos quisquis differt, exhaurit. Optent ergo non tantum, ut accipiant, quod turpi servitute meruerunt: sed etiam, ut tributo gravi liberentur. Non est itaque dubium, quin hi magis, quod damnatum est in uno, optent: quibus quisque morte profuturus est, vitâ nocet.* Optimè! mi Seneca, ni & ipse Romæ testamenta & orbos veluti indagine cepisses. Sapientiâ certè & philosophorum præceptis intra quadriennium regis amicitia ter millies festertium paravisses vix videris. Vid. Tac. l. 13. Ann. c. 42. Dio Cass. l. 62. p. 701. Illud interim certo certius est, dari inter ipsos etiam subtiliores testamentorum aucupes quosdam veluti nequitia gradus, cum extra dubium sit, quin atrocius illi peccent, qui patrimonium defuncti sparsis etiam quandoque diffidentia & diffidiorum seminibus eripere iis conantur, quibus id naturale jus excellentiore quadam ratione adjudicat. Fluit hoc ex ipsis gradibus inclinationis naturalis erga suos, quibus universa successio ab intestato innititur. Nam cum Legislatoria prudentia inde colligat, quemque voluisse hæreditatem relinquere iis, qui charitate proximi fuerunt, facillè inde fluit, obligationem etiam relinquendi laxiorem esse, prout amoris gradus remissiores sunt. Inde ergo fortius jam jus producit propensio cujusvis ergo liberos, quibus necessariò parentes, quia vitam dedere, etiam de alimentis prospicere tenentur, ne noxium ipsis existat generationis beneficium. Alterum locum occupat amor liberorum erga parentes, quibus & ipsis ex mutua gratitudinis lege de commodâ vitæ sustentatione prospicere tenentur, quos generaverunt: id quod ἀντιμελεγγεῖν Philosophis communiter audit. Ultimò denique in hunc censum

sum etiam veniunt fratres ulteriorumque graduum propin-
 qui, eò remissione nexu, quò longius à communi stipite disce-
 ditur, & in plures amor dispergitur. Et his quidem ut bona
 à defuncto deferantur, nullum naturalis rationis præceptum
 postulat, sed præfert tamen eos ceteris paribus aliis, qui vel
 remotiore gradu familiam attingunt, vel extra eandem omnino
 constituti conspiciuntur. Est quippe in hoc genere prima
 causa ejus, quod debetur; proxima ejus, quod etsi non debe-
 tur, officio tamen congruit. Vide fusius hæc exponentem
 Grot. de J. B. & P. l. 2. c. 7. §. 3. & sqq. Prout ergo vel
 lege, vel officio tantum proximis relinquendi hæreditatem
 necessitas continetur, ita levius etiam atrociusve pec-
 cant, qui evertere naturalem hanc succedendi rationem frau-
 de nituntur. Non latebant hæc Hadrianum Imperatorem,
 de quo Spartianus in vita ejus c. 18. testatur: *enim ignotorum
 hæreditates repudiasse, nec notorum accepisse, si filios haberent.*
 Atque ita illud quidem jam constat, haud infima improbitatis
 speciem esse defunctorum bonis insidiari: sed cum ex quovis
 delicto de naturali etiam jure obligatio quædam descendat;
 & illud considerandum nunc erit, ad quidnam ex hoc cri-
 mine deliquentes aliis obstringantur? Carere ipsos debere
 fructu nequitia suæ, vel commune illud Jctorum axioma, in
 ipsâ sanâ ratione fundatum, manifestum, facit: *Nemini pro-
 desse dolum suum debere.* Sed non est angustis adeò limiti-
 bus includenda obligatio eorum, penitus utique enuclean-
 da. Princeps ille Peripateticæ sectæ, Aristoteles, in Nicoma-
 chicis suis delicta inter *συναλλάγματα* invita retulit: à cujus
 doctrinâ ut hac in re recedamus, argumenta à Puffendorffio
 prolata extorquere à nobis nondum potuerunt, cum lex hîc
 omnino delinquentis consensum ex primo Juris naturalis prin-
 cipio præsumat atque suppleat: *Quod tibi non vis fieri, alte-
 ri ne feceris.* Sed cum varia sit pro varietate delicti damni-
 que dati ex delictis resultans obligatio, in tres fontes dispe-
 scere eam cum Illustri Schiltero poterimus. Primò namque
 delinquens ex lege suum cuique tribuendi obligatur ad resti-
 tuendum tantundem, quantum ademerat: inde ex lege de non
 lædendo consensisse quoque in id à Legge præsumitur, ut quan-
 tum

rum ex delicto laeso abest, seu quantum ipsius interest, nefas perpetratum non fuisse, ipsi resarciatur: & huc refer rei, in qua damnum injuria datum, accessoria, fructus scilicet tam perceptos quam percipiendos commodè spemque lucri ex re istà juxta propinquitatem ad actum aestimandam, deductis tamen prius impensis in alterius utilitatem cedentibus. Vid. Grot. l. 2. c. 17. ab init. Tandem reus etiam tenetur ad sustinendam pœnam, sanctionibus illius Reipublicæ, cujus membrum existit, aut cujus membrum delinquendo se facit, determinatam. Quamvis enim, ut rectè Grotius l. 2. c. 20. philosophatur, universalis Jurisprudencia nullam præcisè pœnam reis irroget, obligat tamen eosdem, ut ne subtrahere se possint supplicio, quod Legislatoria prudentia crimini cuius distavit. Quodsi ergo hæc jam sceleri, de quo nobis sermo, applicemus, evidens erit, testamentorum captatores non modò obstringi ad restitutionem ejus, quod ex alterius patrimonio consecuti sunt, sed & teneri ad satisfactionem iis, quorum interest, id est, quibus aliàs bona obventura fuissent, ratione fructuum & spei lucri, quod verosimiliter ex re, quâ alteri fraude rei circumvento carendum fuit, percipi potuerat: imò non posse improbum ejusmodi falsitatis artificem subterfugere pœnam, quam vel Leges huic nequitie distant, vel in eorum defectu ex arbitrio Judex. Objici quidem his posset, quòd, cum de naturali jure non nisi alimenta liberis à parentibus & his vicissim ab illis debeantur, illis salvis existentibus aut ratione ulteriorum cognatorum non debitis, nemo de factâ sibi ab hujusmodi captatore injuriâ jure conqueri possit, cum nemo adsit, qui jus quæsitum habeat vindicandi hæreditatem istam. Sed non opus erit Alexandri gladio, ut nodus hic solvatur. Non diffitemur quidem, legitimam liberis à parentibus & his vicissim ab illis non deberi, nisi quatenus illa alimenta complectitur; reliquis verò omnino non deberi. Sed nec illud diffiteri quisquam poterit, unicuique in genere saltem inesse facultatem capiendi quicquam ex hæreditate alterius, modò indignus non sit. Huic ergo capacitati si obex ab alio ponatur, dum testator vel dolo vel metu circumventus bona sua ei relinquere impeditur, damnum jam erit ipsi injuriâ
D datum;

datum; unde consequens est, impediētem istum ad triplicem haec pœnam subeundam teneri. Accuratè hic confusionem aliorum evitavit Grotius l. 2. de J. B. & P. c. 17. n. 3. ubi inter alia ita loquitur: *Sed cavendum, ne confundantur, quæ diversi generis sunt: sic enim civis aliquis non indignus, etsi jus proprium ad officium aliquod non habeat, habet tamen verum jus perendi juxta alios: in quo jure si per vim aut dolum impediatur, jam non totius rei expetita, sed incerti illius damni estimationem exigere poterit. Simile erit in eo, cui ne quid legaret, testator vi vel dolo fuit impeditus: nam capacitas legati jus quoddam est, cui consequens, ut libertatem testatoris in eo impedire injuria sit.* Vnicum adhuc circa fundamenta Jurisprudentiæ universalis indagandum superest, nempe, quid de iis sentiendum, qui aucupes nostros inani futuræ successione spe lactatos eludunt? Audivimus jam à Plinio hoc ipsum inter doli boni exempla relatam; non desunt tamen à probabilitate haud planè aliena argumenta, quæ contrariam sententiam persuadere cuiquam possent. Adimplenda sanè exactè promissa, pactisque, quibus alteri data fides fuit, accuratè standum, vix ullus sanæ mentis dubitaverit, cum hoc præcipuè vinculo socialitas inter homines contineatur, quo sublato improbitatis artibus latè porta aperietur. Id quod ipsum tum eò magis locum habet, ubi data fides beneficiis aliorum innititur, quæ elicere gratæ mentis spe, & hanc mox destituere pro subdoli animi signo meritò habendum. Porro & illud evidens, non permissum esse callido ambiguoque sermonis usu alios decipere, cum finis sermonis præcipuus sit, ut socialis inter homines vita conservetur promoveaturque, qui minimè obtineretur, si fas foret ope ejus promissa eludere. Videtur enim quivis obstrictus esse, ut eo modo sermone utatur, quo alterum percepturum animi sui sensa confidit, facitque huc generalis illa Juris naturalis regula: *Quoties aliorum damna avertere tenemur* (tenemur autem semper, quia commune hoc est humanitatis officium) *toties tenemur animi nostri sensa signis liquidis sermoneque recepto pandere.* Non obstant tamen quæ dicta sunt, quò minus hac quoque in re judicio Plinii supra à nobis allato calculum nostrum adjiciamus: digni enim sunt ejus-



ejusmodi fraudum artifices, qui decipiantur, cum alios decipere satagant. Et servanda quidem sunt promissa, sed tum non, ubi dolus eis ansam dedit: ubi si servarentur, præmiis adhuc scelestorum malitiosa improbitas demulceretur, atque ad majora in posterum audenda instigaretur. Incongruum namque foret, si quis fraude jus quæsitum acquirere posset, cum idem illud jus, quod firmitatem pactis adstruit, damnet etiam non ipsam nequitiam modò, sed & nequitiae mercedem. Maximè verò hæc locum tum habent, ubi Legibus Reipublicæ pacta de successione viventis vel improbantur, vel eatenus saltem enervantur, ut efficacia eorum & vis mutatione animi paciscentis tolli possit. Quamvis enim hoc ipsum naturali jure præceptum non reperiatur, non impedit tamen illud etiam, quò minus, pensitato seculi genio & malorum in Republicâ gliscentium naturâ, tale quid à Legislatore humano statuatur. Neque alterum, quod objicitur, rem magis conficit: opponi enim isti de sermonis usu axiomati axioma aliud potest, itidem in scopo sermonis fundamentum: *Quoties aliorum non interest, secreta animi nostri nosse, toties tacere aut alienis signis uti licet, idque adhuc multò magis, si veritatis dissimulatio in aliorum utilitatem cedit.* Et si vel maximè non desint veterum scriptorum loca, quibus dissimulatio pro fraudis crudelitatisque integumento venditur, ea tamen non nisi de eâ erunt intelligenda, quæ priori à nobis allatæ regulæ repugnat. Dūcit huc nos ipse allegatus in contrarium sermonis finis: unde fluit, licere uti signis diversum quid à cogitationibus nostris indicantibus, ubi hac ratione socialitatis humanæ nexus non læditur. Fir autem id tum, ubi alter ad elicienda secreta mentis jus non habet: non habet verò jus, cujus ea scire non interest: quod hic maximè perspicitur, cum alterum non tangat, quid de bonis meis ipse disponam. Et si quid damni in illum ex dissimulatione meâ redundat, sordidæ curiositatis suæ adscribere poterit, juxta vulgatum illud: *Qui damnum suâ culpâ sentit, sentire non videtur.* Vid. Pufend. de I. N. & G. l. 4. c. 1. Hæc tamen de iis tantum intelligenda esse in propatulo est, qui improbâ spe inhiare patrimonio aliorum solent,



neutiquam verò de iis, qui cum maximis beneficiis ornassent alios, ab his præter meritum ludibrio habiti fuerunt. Priorum exempla in fine capituli primi adduximus in medium; posteriorum verò duo Valerius Maximus VII, 5. & 8. suppeditat in Q. Cæcilio & T. Barrulo: quorum fallacias eò minus approbare possumus, quò magis humanitatis lex exigere videtur, ne quis declarationem voluntatis suæ cum injuriâ alterius bene de se meriti immuter, Sed satis de his!

Accedimus jam ad recensionem civilium apud varias nationes receptarum Legum: ubi illud quivis facile perspiciet, non id nos intendere, ut eas tantùm, quibus fraudes Hæredipetarum coercerentur, sanctiones enarremus, sed in eo præcipuè nos occupatos fore, ut diversarum gentium diversa instituta, quibus illæ, ne cum injuriis aliorum grassari corvi nostri queant, cavere laborarunt, exponamus: quo ipso illud simul obtinebimus, ut non modò Legulistarum more externa Legum schemata noscamus, sed scopum etiam earum, robur atque fundamenta.

*Hebræorum
adversus Hæ-
redipetas in-
stitutis,*

Faciemus autem initium ab *Hebræis*, gente DEO adeò olim charâ, ut civiles etiam illa Leges suas ab ipso summæ sapientiæ fonte acciperet. Apud illos cum unice ferè successioni legitimæ relinqueretur locus, non poterat nisi exiguus admodum Hæredipetarum artibus in illorum Republicâ esse locus, cum his eò latior angustiorve campus aperiatur, quò major minorve est testamentariæ successionis favor. Seldenus quidem in eximio opere de successione in bona defunctorum ad Leges Hebræorum c. 24. ante promulgatas jussu divino à Moysè forenses Leges, liberam Hebræorum majoribus testamenti factionem fuisse contendit, inque ejus rei argumentum ex Eusebio Cedrenoque Noachi inter filios testamentum allegat. Verùm jamdudum explosa est ab eruditissimis Viris ista terrarum orbis à Noacho inter filios instituta divisio ex Græcorum cerebro nata, perinde ac fictitia illa XII. Patriarcharum testamenta, quæ falsitatis ipse Seldenus coarguit. Quicquid autem hac de re sit, illud certum est, Legibus forensibus restrictam admodum fuisse & ferè omnino denegatam Judæis testandi facultatem. Exponitur Numeror. c. 27, n. 8. & seqq. successionis inter Hebræos ratio non nisi
in

in jure sanguinis se fundans, atque inde subjungitur: *Factum igitur est filius Israelis in statutum judicii, quemadmodum precepit Jehovab Moysi.* Impugnare quidem hanc de nullo testamentorum apud Hebræos uti sententiam summus JCtus Tabor conatur in nor. ad C. I. A. tit. Qui testam. fac. poss. sed loca ab ipso allegata minimè, quod intendit, evincunt. Facile enim eidem largimur, non omnem de bonis disponendi in eventum mortis licentiam ademtam Hebræis fuisse, cum in mobilibus adhuc illa sese exereret. Facile quoque & illud concedimus, antiquissimis seculis patresfamiliâs imminente jam fato de bonis suis disposuisse, non aliter tamen, quàm ut voluntatem suam ipsi inter liberos promulgarent, ut dum hi in eadem acquiescunt, pacto mutuo inter se eandem confirmare viderentur. Quo ipso non ab eventu mortis actus efficacia suspensa fuit, sed à vivis in vivos jus collatum, iidemque velut in possessionem bonorum immissi, quod eriscundæ familiae judicium potius quàm testamentum sapit. Neque aliud indigat locus Deuter. 21. v. 16. qui ipse contrariam sententiam stabilire potius videtur. Statuitur enim ibidem disertis verbis, patri non competere potestatem primogenituram attribuendi filio, qui primogenitus non est, si fortè quis bigamus ex uxore minùs gratâ primogenitum, ex eâ verò, quam in oculis ferebat, secundogenitum sustulisset. Si ergo ne quidem duplicem uni filiorum præ alio assignare portionem potuit (quâ in re potissimum primogenituræ effectus consistebat) multò minùs hæredem instituere extraneum ipsi licebat. Id autem tantùm cum Conringio intendimus, testamenta non fuisse recepta apud Hebræos quoad successionem in universam hæreditatem & institutionem extranei, non diflessi interim, Legata, dispositiones inter liberos, mortis causa donationes ex institutis hujus Reipublicæ eliminandas minimè esse. Nec verò latere quemquam hujus juris ratio potest, qui perpenderit arcanum omne Reipublicæ Judaicæ in conservatione familiarum & servandâ inter cives æqualitate situm illo tempore fuisse. Ne tamen, cum liberis nudâ exhæredationis formulâ præcludi hæreditas nequireret, immo-rigerum filium castigandi ansâ patri deesset, concessum fuit

parentibus jus exheredandi filios, modò non extraneum, sed eum, quem lex filio cohæredem destinarat, loco ejus instituerent. Sed & illud providè Hebræorum moribus invaluit, ut si fortè coërcenda esset filii unius prodigalitas, fratri ejusdem donationis titulo universa paternorum bonorum massa tribueretur: quo in casu tamen suam ille partem ut Dominus, reliquorum ut curator & ἐπίτροπος tantùm administrabat. Selden. l. c. & Schilt. Exerc. ad π. 14. §. 3. Patet jam ex his, prudentissimum Judaicæ gentis Legislatorem eâ ratione, ne hærediterarum artibus in istâ locus esset, prospexisse, quâ maxime conveniebat. Nam cum plerosque ad professionem tam fœdæ artis illud sollicitet, quòd nihil facilius sit, quàm opimam hæreditatem cernere, sustulit hanc vitii mercedem sanctissimum Numen, effecitque, refrænata promiscuâ testandi facultate, ne lucrosæ scelestis fordes essent: quo ipso & aliis consuluit, ne cum suorum injuriâ decipi se paterentur. Sed ut est tum maximè sagax ingenium humanum, cum in mala propendet, & sic fraudes commenti sunt insidiatores isti alienarum hæreditatum, ut vim Legum harum eluderent. Egerunt id imprimis Clerici, idque sub religionis, ut ipsis solenne est, prætextu: votis enim illi tantam attribuerunt vim, ut & cum iniquitate conjuncta implenda assererent. Reprehendit has ipsorum fallacias optimus salvator Matth. XV, 5, ubi simul ostendit, haud insitatum fuisse Judæis, ut alimenta parentibus denegare possent, DEO eadem offerre: quo ipso fiebat, ut humanis traditionibus præcepta divina enervarentur. Simili ratione simplici ejusmodi voto, quo filius à patre interdicebatur bonis, in quæ aliàs ipse ex Lege succedere debuisset, exhereditatio adedò legitime fiebat, ut successiõnis jure omnino inde filius caderet, atque ad nepotes sive ad fratres bona transmitterentur. Dubium imò non est, quin etiam, si quis in articulo mortis constitutus Deo omnia sua bona consecravit, legitimi ita hæredes exclusi fuerint. Ostendit hoc locus Philonis in recensione Legum Mosaicarum apud Eusebium Præpar. Evang. l. 8. c. 7. *Quemlibet rerum suarum Dominum esse, nisi si eas Deo vel dicatas utcunque vel omnino sacras esse voluerit. Nam si vel oretenus sponsonem ejus-*

ejusmodi aliquam nuncupavit, nihil eorum uti vel attingere poterit, sed omnibus ei continuo interdictum erit. Item, si vir uxoris sue alimenta DEo sacra esse voluerit, alimentis ei suis esse abstinendum. Obtendebatur scilicet hic favor pie causæ, quo integumento sacerdotum avaritia velari consuevit: quod etiam notavit Hieronymus ep. XI. ad Ageruchiam: Corban (inquit ibi) id est donum, quod altari pollicitus sum & in templi dona promisi, si tu à me acceperis cibos, vertetur in tuum refrigerium. Atque ita fiebat, ut egentibus patre & matre sacrificium offerrent filii, quod sacerdotes scribaque consumerent.

Jam verò si Græcorum etiam Legislatoriam prudentiam evolvamus, manifestò elucescet, haud parùm & illos de eradicandâ hac Reipublicæ peste fuisse sollicitos. Plato l. XI. de Legibus non dubitavit originem hujus mali à promiscuâ testandi licentiâ arcessere, non absque ratione profectò, uti paulò infra amplius demonstrabimus. Cùm autem locus illius egregiè materiam nostram illustret, & diffusior tamen paululùm sit, non nisi ex versione Ficini eum exhibebimus: *Multa singuli (inquit) diversaque & inter se ac Legibus & viventium moribus majoribusque suis contraria properè testantur, si quis statuet, quodcunquè testamentum in fine vite conditum fuerit, id omnino fore inviolatum. Stultâ enim & abjectâ quadam morositate ferme omnes premuntur, quando morituros se jam arbitrantur. Clin. Quomodo id ais hospes? Ath. Difficilis quedam res est, ô Clinia, homo jam moriturus, hisque verbis frequentissimè utitur, quæ Legumlatores terrent atque fatigant. Clin. Quomodo istud? Ath. Nempe cùm velit suorum omnium esse Dominus, hac solet & quidem cum irâ dicere. Cli. Quanam? Ath. Grave inquit, nimium est, ô Diî si mea mihi non licebit, cuicunque volo, relinquere, & aliis plura, aliis pauciora, prout erga me boni malive liquidò inventi sunt tum in morbo, tum in senio, tum in aliis fortunis meis sufficienter comprohati. Cl. Annon rectè hospes tibi loqui videntur? Ath. Prisci Legumlatores, ô Clinia, molles fuisse mihi videntur, & ad minimum quid humanarum rerum in ferendis Legibus respexisse. Clin. Quonam pacto? Ath. Illis morituri hominis verbis, ô optime vir, commoti legem illam*

Græcorum de
Hæreditatis
Leges.

scri-

scripserunt, per quam licet cuique, utcumque velit, simpliciter sua disponere. Ego autem & tu in civitate tuâ morituris commodus respondebimus. Cl. Quomodo? Ach. O amici, dicemus, ac brevi procul dubio morituri, difficile vobis est res vestras, atque etiam vos ipsos secundum Delphicam inscriptionem cognoscere. Ego, qui leges condo, nec vos vestros esse arbitror, nec rem familiarem hanc omnem esse vestram, sed totius vestri generis prateriti & futuri: multoque magis universa civitatis & genus omne & divitias esse. Hec cum ita sint, si quis assentiunculis in morbo & senio vos aggressus prater honestum testamentum condere persuaserit, nunquam id fieri sponte concedam; sed quod civitati universa & generi conferat, considerans ita leges conscribam, ut singulorum commoda minoris quam cunctorum, ut par est, aestimem. Sagacissimè indoli humanæ hac in re leges suas accommodavit Solon, prudentissimus ille Atheniensium legislator, quas eò accuratius nosse operæ pretium erit, quò plura inde in Romanum Jus translata cuius manifestum fiet. Erat utique tempus, quo nec Atheniensibus ullo in casu testandi facultas concessa fuit, ex eâ forsitan ratione, quâ Platonem hanc licentiam impugnare modò audivimus. Solon itaque tum, ut acceptiores populo leges suas redderet, tum ut hanc etiam libertatis partem, favore utique dignam, si suis includatur cancellis, stabiliret, latâ lege in Atheniensi Republicâ testamenti factionem introduxit. Testatur hoc prater Isæum, Demosthenem aliosque Plutarchus etiam in vita Solonis, ubi hæc habet: 'Ευδοκίμους δὲ καὶ τῷ περὶ διαθηκῶν νόμῳ. Πρῶτερον γὰρ ἐν ἑξῆσι, ἀλλ' ἐν τῷ γένει τῷ Ἰωνικῷ ἔδει τὰ χρήματα καὶ τὸν οἶκον καταμένειν· ὁ δ' ἂν βέλτερος τις ἐπιτρέψαι, εἰ μὴ παῖδας εἴην αὐτῶν, δῶναι τὰ αὐτῶν, φιλιῶτε συγγενείας ἔπιμυσε μᾶλλον, καὶ χεῖρι ἀνάγκης, καὶ τὰ χρήματα κτήματα τῶν ἐχόντων ἐποίησεν. Magnam quoque sibi existimationem peperit lege de testamentis latâ: antea enim non licebat testamentum condere, nam defuncti opes domumque penes genere proximos manere oportebat. His liberum fecit, si liberi non essent, res suas, cui vellet, dare: pratulitque amicitiam generi, & gratiam necessitati, & effecit, ut pecunia possessorum proprie essent. Ne autem hoc ipso iis malis aperiretur porta, qua

quæ ex promiscuo testamentorum usu promanare Plato con-
 queritur, illud ipsum variis clausulis ita restrinxit Solon, ut
 inter vagam libertatis extensionem, & præruptam ejusdem
 denegationem medium teneret. Primò namque, ut ex Isæi
 de hæreditate Aristarchi oratione constat, pueris, id est, non-
 dum 20. annos natis fæminisque testamento dare legare non
 licuit ultra medimnum hordei aut pretium ejusdem: quod
 optimè de sœnore annuo censûs illius, qui testamentum scri-
 bit, intelligendum Samuel Petitus in eruditissimo ad leges At-
 ticas commentario pag. 477. & seq. ostendit. Facilè autem
 ratio hujus instituti liquet: uti enim fæminæ præcipuè iis re-
 bus delectantur, quas ab Hæredipetis in subsidium impro-
 bæ artis adhiberi supra monuimus; ita eadem omnium ma-
 ximè etiam fraudibus illorum sunt obnoxia, ut aded pars
 consilii meritò à Solone haberetur, imbecillitati sexûs hac ra-
 tione consulere, ne ea in Reipublicæ ipsius detrimentum &
 aliorum injuriam vergeret. Deinde masculis etiam indigenis
 ademptum testamentorum jus, liberis extantibus. Vbi ta-
 men hoc discrimen observa, quòd filia non excluderint om-
 nino hæredes scriptos, sed quòd hi tantùm illas in uxo-
 res accipere fuerint coacti, nisi hæreditate cadere mallent. In-
 nuit hoc discrimen rursus Isæus de Pyrrhi hæreditate p. m. 400.
 ὁ γὰρ νόμος διαρρήδην λέγει, ἐξῆναι διαδέσθαι, ὅπως ἂν ἐδέλη τις τῶ
 αὐτοῦ, ἐὰν μὴ παῖδας γνησίους καταλίπη ἄρρενας· ἂν δὲ θυλείας κατα-
 λίπη, ἐπὶ ταύταις. ἔκυν μετὰ τῶν θυγατέρων ἐς ἴδνααι καὶ διαδέσθαι
 τὰ αὐτῶ· ἂνευ δὲ τῶν γνησίων θυγατέρων, ἕχουσιντε ἕτε ποιήσασθαι ἕτε
 ἴδνααι ἐδὲν ἴδεν τῶν ἰαυτῶ. *Lex namque discretè dicit, licere
 unicuique disponere sua arbitrio suo, se non relinquat filios
 legitimos: sin verò feminas relinquat, in illarum arbitrio. I-
 gitur cum filiabus licet dare & disponere propria: insciis
 verò filiabus legitimis, non possunt neque adoptare, ne-
 que alicui dare bona sua.* Et manifesta sanè est hujus quoque
 juris ratio, cùm nullo non tempore extiterint, qui aliorum
 aucupiis fascinati, aut infano motu ducti liberos fuere aver-
 sati. Suppeditat insigne hujus rei exemplum Plutarchus in
 vitâ Agidis & Cleomenis p. m. 1462. & seq. ubi cum Sparta-
 norum institutum, qui in plures æqualesque sortes, prout

E

arca-



arcanum Reipublicæ ut plurimum Democraticæ suadebat, agrum dividerant, enarrasset, convulsam postea tradit totius Reipublicæ nexum, Epitadeo auctore, homine factioso, praefatisque moribus prædito: hunc enim memorat, similitate cum filio exortâ, rhetram promulgasse, jus ut cuique esset hereditatem suam & sortem, cuicumque veller, & inter vivos donandi & relinquendi testamento. Atque hac ratione evenisse ait, ut opulentia ad paucos conflueret, inopia reliquos maneret, donec remedium huic malo Agis ferret. Conf. quoque Aristor. Polit. l. 2. c. 7. Neque tamen ob id credendum est, Solonem parentibus abstulisse potestatem coercendi immorigeros filios: aliâ enim ratione horum protervia sibulam idem injecit, abdicandi more ritumque introducto, ita tamen, ut non nisi causâ cognitâ & probatâ apud Judices ea locum haberet. Comprobat hoc Lucianus in Abdicato: *ὡ γὰρ ἅπαντες, ὡ πατέρες, ὁ νομοθέτης, ἐδὲ πάντας ἤσας, ἐδὲ δοκίμους ἀν ἐδίλωσιν, ἀποκυρήσειν συγκεχώρηκεν, ἐδ' ἐπὶ πάσαις αἰτίαις. καὶ διὰ τὸτο ἔκ ἐλευθέρων ἔφη γίνεσθαι, ἔκ ἀκριτον τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς δικαστήριον ἐκάλεισε, καὶ δοκιμασίας ἐκάθισσε πρὸς μὴτε πρὸς ὄργην μὴτε διαβολὴν τὸ δίκαιον κρινέμενος.* Hac scilicet ratione cavebatur, tum ne filii impunitatis spe ad exuendum honorem & obsequium parentibus debitum allicerentur, tum ne parentes etiam in propriâ causâ iudices essent, indulgari aliâ plus justo affectibus, accedente inprimis novercalis odii efficaciam, calumniisque eorum, quibus solenne est, insectando alios propriis commodis velificari. Tertio & illud egregie sistendis Hereditetarum artibus intervirit, quod non modo sanam mentem in testatore exegerit Solon, sed & procul ab eodem esse iusserit blanditias aut vim, denegatâ aliâ efficaciam roboreque ultimæ mentis dispositioni. Indicat hoc Plutarchus iterum in vitâ Solonis l. c. *ἔ μιν ἀνέδην γὰ πάλιν, ἐδ' ἀπλῶς τὰς δόσεις ἐφῆκεν, ἀλλ' εἰ μὴ νόσον ἔνεκεν, ἢ φαρμάκων, ἢ δρασμῶν, ἢ ἀνάγκη καταχευῆς, ἢ γυναικὶ πειδόμενος.* Nec temere tamen aut simpliciter dare indulgit, sed si non per morbum pharmacumque neque vinculis aut necessitate constrictus, vel uxoris blanditiis seductus esset. Rem omnem summam complexus est Demosthenes in Stephanum Orat. II. *Ὅσοι μὴ ἐπεποιήσω, ὅστε μὴ*

τε ἀπειπεῖν, μὴ ἐπιδικάσασθαι, ὅτε Σόλων εἰσῆγε τὴν ἀρχὴν, τὰ ἐαυτοῦ
 διατάξαι εἶναι, ὅπως ἂν ἐθέλοι, ἂν μὴ παῖδες ὡσι γνήσιοι ἄρρῶνες, ἂν
 μὴ μανίων, ἢ γῆρας, ἢ φαρμάκων, ἢ νόσων ἕνεκεν, ἢ γυναικὶ πει-
 θόμενος, ἢ ὑπ' ἀνάγκης, ἢ ὑπὸ δρομῶ καλαληφθῆς. *Qui-*
cunq̄ue cives adscripti non sunt, nemine controversiant
illis faciente de bonis aut judicio experiente, quando Praturam
adiit Solon, testamento suo danto leganto, cuicunq̄ue libuerit,
si nullos superstites habeant liberos masculos, neque furiosi sint,
vel præ senectute vel morbi aut veneficii vi; neque ab uxori-
bis persuasi, aut necessitate aliqua, vel vinculorum tadio co-
acti. Translulerunt partem hujus Juris in suum quoque u-
 sum Romani, mentis integritatem liberamque voluntatis de-
 clarationem in testatore & ipsi requirentes: & hinc forsitan
 color ille querelæ inofficiōsi testamenti quaesitus, quasi non
 sanæ mentis aut novercalibus blanditiis seductus fuerit
 testamenti auctor. Vid. l. 2. l. 5. D. de inoff. testam. Præ-
 terea & illud in hac Juris Attici parte tum naturali æquitati,
 tum prudentiæ etiam civilis monitis egregiè consentaneum est,
 quod nec promiscuè fideicommissis onerare bona liberorum
 parentibus liceret, nec tamen omnis iis denegaretur potestas
 in eum casum disponendi de bonis suis, in quem ipsi liberi
 disponere non poterant. Cùm enim reliqua Romani Juris
 remedia à Jure Attico exulent, pupillaris tamen quasi substi-
 tutio aliqua retenta fuit, rato existente patris testamento, quo
 liberis masculis substituerat, si illi ante vigesimum ætatis annum
 decesserint. Ita enim iterum Demosthenes Orat. in Stephan. II.
 Ὅ, τι ἂν γνήσιον ὄντων ἧῶν ὁ πατὴρ διαθήσει, εἰδὼν ἀποθανῶσιν οἱ ἧῆς,
 πρὶν ἐπὶ δέκα ἢ βῆν, τὴν τῷ πατρὶ διαθήσειν κελίαν εἶναι. *Hæredes*
à patre testamento substituti liberis, si liberi ante annum æta-
tis sue vigesimum decesserint, hæredes sunt. Vid. Sam. Per.
 Comment. ad Leg. Att. l. 6. tit. 6. & Meurf. Themid. Att. l.
 2. c. 13. Neque verò hisce finibus includi se passa est provi-
 da Solonis in coercendis alieni patrimonii captatorum technis
 cura; sed specialius adhuc iis obviam ire annisa fuit. O-
 stendimus jam votum captandæ mortis adeò frequens olim
 fuisse, ut eos sæpe, quibus in adeundâ opimâ hæreditate uni-
 us vita obstitit, ad struendas superstiti illi insidias pellexerit.
 Huic ergo malo, ut ex parte etiam medelam afferret Solon,

fanxit, ne successoribus in hereditate tutela pupilli deman-
daretur, & ne tutoribus cum pupillorum matre habitare lice-
ret. Verebatur enim, ne delatâ proximis agnatis tutelâ, ho-
rum sceleri exponeret magis pupillos, & ne tutorum cum
matre cohabitatione hæc in spem lucri erecta in partem etiam
societatemque infidiarum vitæ pupilli struendarum pertrahe-
retur. Meminit hujus rei etiam Diogenes Laërtius in virâ So-
lonis p. m. 20. *κάλλιον δὲ κλέϊνο, τὸν ἐπίτροπον τῆ τῶν ὄρφανῶν
μπετὴ μὴ συνοικεῖν, μὴδ' ἐπιτροτεύειν, εἰς ὃν ἡ εἰσα ἔρχεται τῶν ὄρφανῶν
τελευτησάντων.* Praclare & illud statuit, ut curator cum pupil-
lorum matre non cohabitaret: cavique ne is fieret curator, ad
quem post pupillorum obitum substantia spectaret. Quod au-
tem hac lege id intenderit Solon, ut frustraretur improbas eor-
um spes, qui pupillum ad eam ætatem, quâ ipse de bonis
suis testari poterat, pervenire ægre ferebant, clarè inde elu-
celcit, quod *χρηστοὶ* seu remotiores agnati à tutelâ non ex-
cludebantur: hi enim si vel maximè pupillus ante vicefimum
ætatis annum fatis fungebatur, hereditatem tamen sibi *κατὰ
γένος* vindicare nequiquam poterant. Vid. Sam. Petic. ad LL.
Att. l. 6. tit. 7. Aliàs idem ferè institutum amplexus est Cha-
rondas, insignis Siciliae legislator, qui jus in personam atque
educationem cognatis, administrationem verò rerum pupil-
larium agnatis detulit: ita futurum ratus, ut neque agnati
successores pupillorum vitæ insidias struere possent, & eorum
tamen bona eò majori curâ administrarentur ab iisdem, cogi-
tantibus spem successionis propriique emolumentum. Demon-
strat hoc egregius Diodori Siculi locus l. XII. Bibl. Hist. c. 15.
occurrens. *Ὁ δ' ἐν χρηστώνδῳ καὶ ἑτερίῳ ἴνα νόμον ἀποδοχῆς ἀξιόμενον
ἔγραψε, τὸν περὶ τῆς ὄρφανῶν φυλακῆς. ἔτος δ' ἐξ ἐπιπολλῶν μὲν θεω-
ρούμενος ἕδὲν φάνεται περιττὸν ἔχειν, ἕδὲ ἀποδοχῆς ἀξίον. ἀναθεωρούμε-
νος δὲ καὶ μὴ ἀκριβείας ἐξέλαζόμενος μεγάλην εἶχε σπευδὴν καὶ βῆξαν.
ἔγραψε γὰρ τῶν μὲν ὄρφανικῶν χρημάτων ἐπιστροτεύειν τὸς ἀρχαῖοις τὸς
ἀπὸ πατρὸς, ἀρῆσθαι δὲ τὸς ὄρφανὸς παρὰ τοῖς συγγενέσι τοῖς ἀπὸ
μητρὸς. ἀπὸ τῶν μὲν ἢν ὁ νόμος ἕδὲν ὄσθαι περιέχον σαφὸν ἢ περιττὸν
ἐξέλαζόμενος δὲ κατὰ βιάσθαι, εὐερίσθητι δικαίως ὡν ἀξίος ἰσώαινε.
ζητιμένης γὰρ τῆς αἰτίας, δὲ ἢν ἄλλοις μὲν τὴν εἰσῶαν, ἑτέροις δὲ τὴν τῶν
ὄρφανῶν τροφὴν ἐπίστυον, ἐκράινετο τὶς ἐπινοία τὴ νομοδότη περιττῆ.*

οὐ μὲν γὰρ ἀπὸ μητρὸς συγγενῆς οὐ προσήκοιλες τῇ κληρονομίᾳ τῶν ὄρφανῶν
 ἐκ ἐπιβελούσων· οἱ δ' ἀπὸ τῆ πατρὸς δικαιοῖ ἐπιβελύσαι μὲν ἢ δυνατόν,
 διὰ τὸ μὴ ποιεῖν εὐδαι τῷ σώματι, τῆς δ' ὀσίας εἰς ἐκείνους καθήκους, ἐὰν οἱ
 ὄρφανοὶ τελευτήσωσιν ἢ διὰ νόσον, ἢ τινα ἄλλην παύσασιν, ἀκριβέστερον οἰκο-
 νομήσουσι τὰ χρήματα, ὡς ἰδίαι τὰς ἐκ τῆς τύχης ἐλπίδας ἐχούσας.

Perſpectis hunc in modum Hebræorum obiter Graecorumque, Athenienſium imprimis, circa argumentum nostrum inſtitutis, paulò ſuſius jam Romanorum Leges huc ſpectantes perpendendæ nobis erunt. Diverſam illi à reliquis gentibus viam hic ſectati ſunt, prævalente apud ipſos præ legitimâ ſucceſſione teſtamentorum favore, quem optimè Schilterus Exerc. ad π. 14. partim ab amplitudine & rigore patriæ poteſtatis arceſſit, partim à ſtudio libertatis Quiritum deducit, ab his in privatis, uti à Germanis in publicis rebus collocatæ. Tantaſ autem hic ipſe favor fuit, ut cùm varia etiam inde derivata in Rempublicam mala reſtringendam vagam promiſcuamque teſtandi facultatem ſuaderent; illa ipſa nihilominus remedia, quæ naturalis æquitas exigebat, odioſa Romanis haberentur. Facile quidem illi perſpexerunt, ex generaliore Legum XII. Tabularum ſanctiōne hoc incommodum promanaſſe, ut patres novercalibus delinimentis corrupti, aut ab aliis falſò inſtimulati, ſanguini ſuo injuriam inferrent; & matres ſenibus nubentes non erubeſcerent, ſpretis liberis, ei totum patrimonium ſuum addicere, cujus pollato jam corpori marcidam ſuam ſenectutem ſubſtraverant, ut Valer. Maxim. loquitur VII, 7. 4. Sed cùm remedia huic peſti quærent, latique variis Legibus Voconiâ, Falcidiâ, Eliâ Sentîâ, Fuſiâ Caniniâ, diſſolutam teſtandi licentiam reſtringerent, id tamen ſimul ſemper egerunt, ut ne vis libertatis Quiritum, iniqua licet, periret. Et hinc ſanè fluxit illa querelæ inofficioſi teſtamenti perſonalitas, exiguus ejuſdem durationi præſinitus terminus, pœna in caſum ſuccumbentiæ actori impoſita, probationis onus in negantem, ſe exhæredari meruiſſe, tranſlatum, & tot aliæ iniquitates, quibus abſtèrrere ab inſtituendâ hac querelâ legitimos ſucceſſores Romani conati ſunt, & quibus id quæ ſiverunt, ut liberi potius injuſtæ parentum voluntati ſe ſubmitterent, quàm ultimum eorum judicium impugnant.

Romanorum
 ad verſus Hebræorum
 redipetas remedia.

rent. Hinc præterea & illud promanavit, quòd per substitutionem patris filio impuberi factam mater à legitimâ excludatur, colore inde desumpto, quia non filius auctor testamenti, sed pater extitit. Ex eodem denique fonte derivandum, quòd legitimæ favor favori testamentariæ dispositionis in dubio cederè cogebatur, quamvis illa præ hac in æquitate esset fundata & naturali jure debita. Quæ omnia quàm parùm justitiæ convenient, facìle quivis, cui non præjudiciis & amore juris Romani occæcata mens est, perspiciet, ut adedò dubium non sit, quin hac in parte Hebræum Atticumque jus Romano longè sit præferendum. Dionysius quidem Halicarnassensis rigorem patriæ potestatis, à Romulo Quiritibus concessæ, unde ex parte promiscua testandi licentia deducenda est, hunc in modum defendere nititur: Τιμωρίας κατὰ τῶν παίδων ἔταξαν οἱ Ἕλληες, ἐὰν ἀπειθῶσι τοῖς πατέσιν, ἢ βαρείας, ἐξελάσσαι τῆς οἰκίας ἐπιτηδείας αἰσῆς, καὶ χρέμματα μὴ καταλιπεῖν, περαιτέρω δὲ ἑδόν, εἰσὶ δ' ἔχ' ἰκανὰ καθαρῶς ἀνοιαν νεότητι, καὶ ἀνδράδειαν τρέψων, ἐδ' εἰς τὸ σῶφρον ἀγαγεῖν ἰς ἡμελικότας τῶν καλῶν αἰ μαλακὰ τιμωρεῖται. τοιγάρτοι πολλὰ ἐν Ἕλλησιν εἰς πατέρας ὑπὸ τέκνων ἀρχιμοῦνται· ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων νομοθέτης ἀπάσαν, ὡς εἰπεῖν, ἐδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καὶ υἱῶ, καὶ πατρὶ πάντα τὸν τῷ βίῳ χρέον, ἐὰν τε εἴρηται, ἐὰν τε μαστιγῶν, ἐὰν τε δέσμιον ἐπὶ τῶν καλῶν ἀγρῶν ἔργων κατέχειν, ἐὰν ἴε ἀποκλινῶναι προαιρήται, κ. ἴ. λ. Sed quis non videt, haud minimam Reipublicæ labem esse, si privatis concedantur, quæ unicè transcribenda ei forent, qui summâ in Republicâ Majestate refulget. Aliàs acri animorum motu disceptata est de hac Romanæ Legislationis parte controversia Taborem inter & Conringium, egregium æmulorum pars: hoc contendente, haud dubiè ad præcavendas lites apud Germanos multum etiam juvissè prohibitam testamenti factionem hæreditatisque rationem certam & plenam; cui asserto & nos calculum nostrum adicere nulli dubitamus. Quàm immensa enim, quæso, in Corpore Juris Legum de re testamentariâ farrago occurrit? quàm diversæ Jurisprudentiæ Romanæ periodi hic sese exserunt? & quàm crebras denique antiquarum Legum abrogationes, abrogantiumque abrogationes novas reperire licet? ut vel hinc jam constet, nunquam

ferè



ferè non Romanos de tollendis, quæ ex testandi licentiâ orta fuerunt, malis fuisse sollicitos, nec unquam tamen eosdem sibi met ipsis satisfecisse. Crescere verò ex Legum multitudine litium copiam vulgare Politicorum effatum est, Tacito jam proficiente l. 3. Ann. c. 25. & 27. *non Legibus sæpe minus quàm flagitiis laboratum fuisse, atque signum corruptissimæ Reipublicæ haberi plurimas Leges.* Porrò qui vel fugitivis oculis Doctorum, praxi inservientium, scripta perlustrabit, fateri habebit necesse, forum, tribunalia, Curiam non aliâ re magis quàm controversiis de re hæreditariâ, de validis invalidisque testamentorum speciebus, de fideicommissis, de substitutionibus deque harum divisionibus & subdivisionibus atque mixturâ exortis, perstreperè: quorum pleraque quàm non sunt tricis referta, inter dissentientium Doctorum auctoritates incerta, & plus ex subtilitate denique quàm æquitate trahentia? Comprobat hoc testimonio suo Franciscus Hottomannus in Anti-Triboniano c. 6. laudatus hoc nomine etiam Conringio: *Omnes pragmatici (ait ille) fatentur, quod materia testamentaria sit fons atque nutricula maxime litium partis captionumque, quæ ibi fiunt, ubi Jus Civile viget.* Jam verò si, quæ nostram propius materiam tangunt, etiam perspiciamus, evidens erit, auctum tam lucrosam hæredipetariam artem exercentium numerum ex eo fuisse, quòd pleraque Romanis Legibus arbitrio testatoris relinquebantur. Plerique enim mortalium ita comparati sunt, ut ipsi quid rectius honestiusque sit, dignoscere nequeant, sed aliorum auctoritate, consiliis, ductu regantur, probi improbe, prout vel in probos vel improbos inciderunt. Maximè jamjam morituri non accuratâ trutinâ consiliorum ab aliis suggestorum momenta ponderare consueverunt, quorum proinde imbecillitati consulendum fuisset à Legislatore, qui procul ab affectibus constitutus, quid è re publicâ privatâque sit, anxie magis considerare potest. Cederetque hoc ipsum in privatorum etiam commoda, quorum liberrati Romæ eâ re illusum fuit, quâ illi libertatem firmari sibi persuadebant, opulentiam ad Patricios omni confluente; & quorum non parùm interest familiam ab eâ quoque injuriâ defendi, quam decepti ipsi inferre laborarunt. Neque his obstat, quod ex l. 1. C. de S.S. Eccles. plerumque oppo-

opponitur: nihil esse, quod magis hominibus debeatur, quam ut *suprema voluntatis* (post quam jam aliud velle non possunt) liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit arbitrium. Non enim omnem de bonis in eventum mortis dispositionem damnamus, non invidemus morituris liberam voluntatis supremam stylum, non denegamus rerum suarum arbitrium Dominis: sed coercendam tantum vagam licentiam, sed restringendam iniquam libertatem, sed angustioribus cancellis includendum arbitrium illud censemus, ne & Reipublicæ & familiæ defunctorum & defuncto denique ipsi noxium existat, quod plerique beneficium interpretantur. Habetque hic utriusque & illud axioma locum: publicum emolumentum Legislatorem magis sibi quam privatorum ponere ante oculos debere. Imò certo certius est, Romanos hic in id prolapsos, quod improbarunt ipsi, ut scilicet post vulneratam causam morbo Reipublicæ remedium quærerent. Nam cum semel Hæredipetarum artibus portam aperuissent, non ocludere eam rursus, sed tot innumeras Leges invalescenti fraudi opponere laborarunt, ut agram Rempublicam vel ex remedium multitudinem facile agnoscas. Neque sic tamen scopum illi suum attigerunt, cum non fontem mali obstruerent, sed erumpenti jam malitiæ non nisi invalida claustra objicerent, eò minorem prudentiæ laudem hic ferentes, quò minus perspexerunt, melius scelera demtâ peccandi occasione & scopo, quam propositis pœnis cohiberi. Fient hæc omnia manifestiora, si singulas, quas capite primo recensuimus, captatorum species percurramus, singulisque fundamenta Romani Juris applicemus seorsim. Vix est quidem, ut quicumque de Imperatorum Romanorum artibus, quæ partim avaritiæ, partim prodigalitati suæ litare satagebant, dicamus, cum civilibus illi Legibus minimè subjaceant, nec inter mortales ullus sibi in eosdem arrogare judicium queat: ne tamen nihil profusum hic dixisse videamur, obiter tantum considerabimus, quibusnam Legibus artes illæ incrementum suum debeant, & quam vicissim Leges technis illis oppositæ fuerint? Intentatum Marii crimen eò facilius locum inter modos ditandi ærarii inveniebat, quò latius illud extensum sub Principibus mem-

riam

riam libertatis suspectantibus fuit, & quò atrociora in odium ejus passim in Jure constituta reperiebantur. Olim quidem in Majestatis judicium (ut Taciti verbis utar l. 1. Ann. c. 72.) tantum veniebant, si quis proditione exercitum, aut plebem seditionibus, denique malè gestà Republicà Majestatem populi Romani minuisset. Inde Augustus de famosis libellis cognitionem specie Legis ejus tractavit: sed tandem non facta, sed dicta arguebantur, si quis laudare insignes viros, si excellere eloquentiæ aut rerum gestarum glorià sustinebat. Tam læva erant & infesta virtuti sub malis Principibus tempora! Egregiè de hac seculi sui injurià conqueritur Tacitus in vità Agricolæ c. 2. *Dedimus (inquit) profecto grande patientiæ documentum, & sicut vetus ætas vidit, quid ultimum in libertate esset, ita nos, quid in servitute: adempto per inquisitiones & loquendi audiendique commercio. Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si tam in nostrà potestate esset oblivisci quàm tacere.* Cùmque verum Majestatis crimen meritò cunctis, quorum pectora furia non infederunt, omni execratione dignissimum judicaretur, non poterat non fieri, ut plura in odium ejus singularia constituerentur, quæ ad innoxios postea etiam transferunt, delatoribus inde calumniandi ansam captantibus. Et huc refer, quòd juxta l. 7. ad L. Jul. Maj. famosi etiam, milites servique ad delationem hujus flagitii admittantur; quòd juxta l. 11. eod. morte crimen non expietur; quòd Advocatus non admittatur l. 5. §. 2. C. h. t. quòdque pœna criminis iis etiam ex parte irrogetur, qui focii criminis non exiterunt. l. 5. C. eod. Ita nefandum cùm haberetur & sacrilegio proximum, lævæ Majestatis piaculo se contaminare, suadebat utique prudentia Legislatoria, omnibus modis id cavendum esse, ne innocens pœnâ eidem præfinitâ plecteretur. Primò ergo, ut dicta impunè essent, iterum invaluit: cujus rei rationem indagat Modestinus l. 7. §. 3. D. ad L. Jul. Maj. *Lubricum lingue, ait, ad pœnam facillè trahendum non est: quamquam enim remerarii digni pœnâ sint, tamen ut insanis illis parcendum est, si non tale sit delictum, quod vel ex scripturâ Legis descendit, vel ad exemplum Legis vindicandum est.* Fufius adhuc hoc ipsum explicat l. un. C. si quis Imper. maledix. Ita enim ibi

Theodosius : *Si quis modestia nescius & pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacestenda, ac temulentia turbulentus obreclator temporum nostrorum fuerit, eum poena nolumus subjugari, neque durum aliquid nec asperum volumus sustinere: quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab injuria, remittendum.* Deinde graves quoque poenae in falsos delatores a probis Principibus statuta, quemadmodum ab improbis eos praemiis auctos supra memoravimus: qua ratione factum erat, ut ex moribus Caesarum turpissima quaeque augendo quaestui seligerent, quae eò facilius dicta à reo credebantur, quia vera erant. De Tito Casare Suetonius in vita ejus c. 8. testatur, *eum, licet alioquin lenissimum, delatores tamen severius coercuisse, & fustibus casos ac per amphitheatrum deductos vel venire jussisse, vel in insulas deportari curasse.* Erat quidem aliàs in calumniatores Lege Remmia constituta poena, qua fronti eorum litera K. inurebatur. Vid. l. 1. §. 2. D. ad SCtum Turpill. Sed cum stigmatis hanc notam praecipuis praemiis ex delatione acceptis viderent improbi accusatores, uti Plinius quoque testatur Paneg. c. 35. exacerbanda utique supplicii gravitas fuit. Talionis igitur poenam irrogandam iis Trajanus censuit, cujus iudicii sapientiam magnifice his verbis deprædicat Plinius l. c. *Quantum diversitas temporum posset, tum maxime cognitum est, cum iisdem quibus antea cantibus innocentissimus quisque, tunc nocentissimus adfigeretur, cumque insulas omnes, quas modò Senatorum, nunc delatorum turba completeret: quos quidem non in praesens tantum, sed in aeternum repressisti mille poenarum indagine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant, quas habent: expellere Penatibus gestiunt? suis exsurgentur; neque ut antea ex sanguem illam & ferream frontem nequicquam convulnerandam praebeant punctis, & notas suas rideant, sed spectent parva praemio damna, nec majores spes quam metus habeant, timeantque quantum timebantur.* Et hinc forsitan ille inscriptionis mos invaluit; quem ante Trajani tempora, saltem quoad delatores reorum Majestatis, in usu non fuisse ex hoc ipso Pli-

Plinii loco colligere licet. Sanè hunc ipsum in finem introductam esse illam inscriptionis necessitatem, quâ actor ad talionis pœnam se obstringebat, patet tum ex l. 7. D. de accus. & inscript. tum ex l. f. C. eod. ubi hæc hujus juris ratio redditur: *ne impunitam fore existimet delator licentiam mentendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii.* Aliud adhuc remedium coercendis improborum calumniis introduxit Constantinus l. 3. C. ad L. Jul. Maj. *Si quis (verba Legis sunt) alicui Majestatis crimen intenderit: cum in hujuscemodi re convictus, minimè quisquam privilegio dignitatis alicujus à strictiore inquisitione defendatur: sciat se quoque tormentis esse subdendum, si aliis manifestis indicis accusationem suam non potuerit comprobare cum eo, qui hujuscemodi esse temeritatis reus deprehenditur.* Quemadmodum verò tectâ etiam quandoque viâ in patrimonialia privatorum Principes grassabantur, ita hæc etiam mederi incommodis ii Imperatores anni fuerunt, qui à Tyrannide alieni erant. Exemplum hujus rei suppeditat l. f. D. Qui testam. tac. poss. ubi Paulus JCtus negat, *bona ejus à fisco occupari posse, qui se Imperatorem heredem facturum non nisi jactaverat.* Moris enim nonnullis fuit, eâ ratione gratiam Cæsarum aucupari, ut testimonium perhiberent benevolentia defuncti erga Principem, quasi eum nominare hæredem in animo habuisset: unde sapius fiebat, ut extantibus licet contrariis ultimæ voluntatis tabulis à fisco tamen hæreditas occuparetur. Ostendit hoc etiam l. 20. C. de testam. ubi Honorius & Theodosius Imp. profitentur, *eos falsi criminis reos teneri, qui cum scriptæ defipientium extiterint voluntates, non scriptum aliquid sub Cæsarum mentione adstruere moliantur.* Hucque præterea illud spectat, quòd sapius sancitum fuerit, ex imperfecto testamento nec Principem hæreditatem vindicare posse. Vid. l. 3. C. eod. Eadem ratione etiam illorum nequitia in legibus Romanis positus obex fuit, qui ut judicio adversarium, quicum ipsi lis intercedebat, vincerent, hæredem Imperatorem designarunt: quam fraudem disertis verbis improbat l. pen. D. de hæ. inst. Paulus namque ibi *Imperatorem liris causâ hæredem institui invidiosum esse docet, ne calumnia facultatem*



tem ex Imperiali Majestate capiat. Egregium hic omnino, ut in aliis etiam, se exhibuit Pertinax, de quo Capitolinus in vitâ ejus memoriâ prodidit: professum ipsum fuisse, nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexâ, aut si legitimi heredes & necessarii privarentur. Insevit partem hanc orationis Pertinacis in Senatu habitæ Institutionibus suis etiam Justinianus §. ult. Quibus mod. testam. infirm. ubi hæc habentur: Eadem oratione expressit, non admissurum se hereditatem ejus, qui litis causâ Principem reliquerit heredem: neque tabulas non legitime factas, in quibus ipse ob eam causam heres institutus fuerat, probaturum: neque ex nudâ voce heredis nomen admissurum: neque ex ullâ scripturâ, cui juris auctoritas desit, aliquid adempturum. Secundum hoc (addit Justinianus) Divi Severus & Antoninus sæpissime rescripserunt: Licet enim, inquit, legibus soluti sumus, attamen legibus vivimus. Utinam verò vestigia horum Principum, quos tantopere deprædicat, pressisset Justinianus: utinam non ipse exemplo suo fecisset manifestum, concessâ semel testandi facultate facile aulicis esse eludere, leges captatorum votis oppositas. Plurima certè avaritiæ ejusdem specimina, quoad nostrum etiam argumentum, ab Historicis commemorantur, ut quoddam bona aliorum per fraudes captaverit, segmentis purpuræ domibus divitum affixis in signum eorum erga Imperatorem benevolentia, usus hac in re ministro Anatolio regis domus Curatore. Vid. Procop. Histor. Arc. p. 36. 55. & 87. tum Agathias l. 5. quodque infantes falcorum eriminum reos egerit, atque partim vi, partim pretio alios eò adegerit, ut fides contra divites præcipuè accusationes conficerent. Vid. Procop. Hist. Arc. p. 44. & 86. Evagr. l. 4. c. 29. Anastasius in Sylvestro Papa. Addatur Zonaras Annal. tom. 3. in hoc Imperatore. Maxime omnium inter artes corrogandi pecuniam tempore Justiniani illustris illa fuit, quâ teste Evagr. l. 4. c. 29. meretrices substituebantur, quæ profiterentur, se cum aliis illicitam rem habuisse. Ut ita Imperator adimendi bona nancisceretur occasione, socius lucri unâ cum meretricibus futurus. Obtinuisse verò in his prostibulis principem locum Chrysomallam & Indaram, Theo-

Theodoræ olim socias, vel inde colligere licet, quòd Suidas restatur, has post acceptum imperium in aulâ secum retinuisse Theodoram, & consiliorum socias reddidisse.

Sed commemoranda jam etiam veniunt ea Romanorum instituta, quibus privatorum insidiis obviam illi ire conati sunt. Monuimus supra, haut infrequens Romæ fuisse, ut cæde propinquorum opimæ hæreditatis spes firmaretur: huic malo 4. in primis modis remedium adhiberi posse; Legislatoribus Romanis visum fuit: è quibus primus erat exasperata veneficii pœna, quòd veneno utos hæredipetas hosce plerumque constaret. Videtur quidem aliàs nihil aut parùm quoad sceleris magnitudinem interesse, gladiatione quis, an veneno è medio tollatur? sed cum difficilius occulta insidiæ quàm aperta vis præcaveri possint, & in veneficio etiam fraus magis plerumque lateat, prudentiæ legislatoriæ præcepta postulabant, ut atrocior pœna præfiniretur flagitio, quod aliàs spe impunitatis plures exercituri fuissent. Hinc est, quod l. 1. C. de malef. & Mathem. dicitur: *plus est hominem veneno extinguere, quàm occidere gladio.* Hinc est, quòd is etiam capitali supplicio afficiebatur, qui nocendi tantùm causâ venenum vendidit, licèt ipse id non propinaret, per l. 3. D. ad L. Corn. de Sicar. Et hinc denique Augustissimus etiam Ordinationis Criminalis auctor Carolus V. veneficis gladii pœnam, quâ simplices homicidæ affici solent, dictare non contentus, in masculis quidem hoc crimen rotæ supplicio, in fœminis verò aquæ suffocatione puniendum statuit. Altero loco in determinatâ etiam gravissimâ parricidio pœnâ pharmacum huic peccati quæsierunt. Ipsa quidem sana ratio id utique exigit, ut tam horrendi flagitii rei eò atrociorè supplicio coërceantur, quò magis deposuisse omnem humanitatis sensum videri possunt: sed ut ad ulteriores etiam propinquos, & ad quartum usque gradum pœnæ gravitas extenderetur, utque eâ ratione pœna exacerbaretur, quæ terrorem injicere præprimis apta est, sine dubio Romanos permovit ipsa delicti frequentia, non aliunde quàm ex spe cernendæ mox hæreditatis ut plurimum proveniens. Vid. l. 1. D. ad L. Pompei. & §. 6. I. de publ. Judic. Tertio huc & illud referendum, quòd hæredi



defensio cædis defuncti incumbat, nisi hæreditate privari malit: nam ex S^Cto Silaniano non modò prohibetur apertura tabularum ultimæ voluntatis ante habitam de familiâ quæstionem, quòd crederetur hæres facilè unum ex servis vel libertatis vel præmiorum spe ad peragendam Domini cædem, ob multitudinem servorum ipsorum maximè injuriis expositi, sollicitaturus: sed & si vel injuriâ necatus erat vel Medici insidiis, de cujus adeundâ hæreditate agebatur, etiamnum hæredi inquisitio in rationem peracti flagitii incumberebat, ne ipse extraneorum etiam hic operâ uti commodè posset. Extensum imò hoc fuit ad eum etiam casum, ubi certus percussor erat, *ut scilicet cædis mandator inveniatur*, quemadmodum disertè l. 6. D. de S^Cto Silan. testatur. Quartò in hunc etiam censum veniunt omnia ea, quæ ne votum captandæ mortis locum habere posset, à Romanis constituta fuerunt. Hac certè de causâ denegatum illorum jure pactis de futurâ successione robur fuit, quod vel ex distinctione inter ista pacta legibus Quiritum adinventâ elucescit. Nam cum improbetur conventio de hæreditate ipsorum paciscentium, valida tamen pronuntiatur illa conventio, quæ ad acquirendam tertii hæreditatem tendit, modò tertius ille vel incertus sit, vel consentiat, & voluntatem eandem ad extremum vitæ retineat. Exultat nimirum in incerto metus, ne insidiis ille præveniatur, qui nec in certo quidem facilè habere locum creditus fuit, ubi ille in pactum consensit: quòd id ipsum non facturus fuissè existimabatur, nisi perspectis alterius moribus; quodque non constare semper insidiatori posset, annon mentem suam mutarit is, cujus hæreditati inhæbatur. Adedò autem hæc Juris Civilis pars olim omnibus ferè arrisit, ut ea in sacros etiam Canones transferretur, quòd manifestum esset, & Clericos hoc remedio indigere. Hinc enim Concilio Lateranensi cautum fuit, ut ne ministeria aut beneficia Ecclesiastica tribuantur promittanturve, antequam spondente quoquam tum beneficium se daturum, cum ejus dandi se facultas obtulerit. Vid. c. 2. de concess. præb. in 6^{to}. & Lancell. Inst. cum comment. Ziegl. l. 1. tit. 27. p. 217. & seqq. Propius adhuc materiam nostram tangit abjudicata per

per SCtum Macedonianum creditoribus facultas debita à filiifamiliâs contracta exigendi : cujus rei vestigia in Græcorum etiam jure collegit Aërodus in Pandect. Rer. Judic. l. 4. r. 4. Simile quiddam jam Latorii plebiscito & Claudii legifancitum fuit : quorum illo, ut creditor, qui minori 25. annis credidisset, nomen amitteret, constitutum; hac verò cautum fuit, ne fœneratores in mortem parentum pecuniam filiifamiliâs fœnori darent. Sed cum non sufficientes fatis hæ leges coercendo, quod tam altas radices egerat, malo deprehenderent, Vespasianus prolixius retundere improbas usurarium artes annisus est. Solebat namque, ut ex l. 1. D. ad SCt. Maced. constat, quidam Macedo incertis nominibus pecuniam adolescentibus credere, atque hac ratione non modò frigidam luxui eorum suffundere, sed & eò sapius incautos adigere, ut, quò solvendo essent, parentum vitæ insidiarentur. Vid. Schilt. Exerc. XXVII. & quæ passim ad legem istam primam à commentatoribus annotantur. Disertis enim verbis in eâ ipsâ lege hæc hujus juris ratio allegatur : *ut scirent, qui pessimo exemplo fœnerarent, nullius posse filiifamiliâs bonum nomen expectatâ patris morte fieri.* Conf. quoque Sueton. in Vespasian. c. 11. Vidimus aliâs, Solonem Charondamque saluti impuberum, (his enim præcipuè, ut testamenti condendi facultas adimatur, strui insidiæ solent) eâ ratione consuluisse, ut personam pupillorum eorum committendam fidei prohiberent, ad quos extinctis illis bona spectabant : verùm Romani diversam hîc viam ingressi sunt, onus tutelæ iis demandantes, ad quos lucrum hæreditatis spectaret. Deditse hoc ipsum sapius fraudibus captatorum ansam, Historia Romana dubitare nos non finit : ut adeò hæc etiam in re præferre Græcorum mores nulli hæsitemus. In eo interim providè à Justiniano actum, quòd cum in legitimâ tutelâ matrem aviamque ille reliquis collateralibus præferret, per Novell. 118. c. 5. non aliter tamen hîc tutelam detulerit, quàm ut secundis nuptiis illæ renuntiarent. Ita enim, ne vitrici injuriis paterent impuberes, omnium optimè cavebatur. Nov. 94. c. 2. Eundem præterea scopum intendit Leonianum Edictum in l. 6. C. de Sec. nupt. occurrens, quo fan-

fancitur, ne extantibus ex priore matrimonio liberis pater materve ad secunda vota transeuntes novercæ aut vitrico hæreditatis, legati, dotis aliove quocunque titulo lucrativo plus relinquere queant, quàm uni liberorum, cui minimum reliquerunt. Cùm enim Legislator Romanus per secundas nuptias id sæpius effici perspiceret, ut parentes à charitate & curâ liberorum abalienati *novo conjugii non modò res filiorum, sed & vitam addicerent* (ut loquitur l. 22. C. de admin. tut.) consentaneum utique prudentiæ legislatoriæ erat, obviam hac ratione ire novercarum vitricorumque fraudibus. Vt autem eò magis eas coërceret Leo, non modò ad eum casum Constitutionem suam extendit, quo per interpositam personam in novercam vitricumve pars bonorum transferebatur: sed & simul cavit, ut si quacunque ratione plus, quàm fieri salvâ lege poterat, personis istis tribueretur, superfluum illud inter liberos unicè prioris matrimonii, exclusis iis, qui ex secundis nuptiis erant prognati, divideretur. Justinianus quidem postea illud, quod novercæ vel vitrico auferretur, etiam cum liberis secundi matrimonii partiendum sensit l. 9. C. de sec. nupt. Sed emendavit id rursus Novell. 22. c. 27. unde desumpta est Authentica Ad eos solos C. h. r. Et sanè quamvis non nisi fugitivo oculo inspecta lex hæc videri cuiquam iniqua possit, cùm injuria ita absquè causâ inferri videatur posterioribus liberis, & pœna fraudis etiam extendi ad eos, qui à fraude immunes extiterunt: penitus tamen perpensa ista juris dispositio multum prudentiæ continere perspicietur. Cùm enim per secundas nuptias injuria quasi aliqua irrogetur liberis ante contractas illas nuptias jam extantibus, dum damnis ex odio novercali redundantibus plerumque exponuntur; illis etiam solis superfluum illud addici haud injustum erat: maximè cùm reliquis portio illa, quæ naturali jure deberetur, salva adhuc maneat. Et quoniam cura liberorum ex proprio sanguine ortorum ad ejusmodi fraudes comminiscendas ut plurimum vitricos novercasque induxisse experienciâ compertum erat, sagacissimo instituto id egit Leo, ut illo inprimis modo à dolosis ejusmodi technis vitricos novercasque deterreret, quo ad adhibendas illas præcipuè

cipue impellebantur. Neque verò his obstat Novellæ 22. cap. penult. quo ut æqualitas inter utriusque matrimonii liberos servetur, ipse Justinianus suadet. Quid enim quæso æqualitas inter liberos servanda cum novercâ commercii habet? & suaderetur illa tantum, non præcipitur; & si præciperetur, palam tamen est, in posteriore capite regulam, exceptionem in priore tradi: nisi dicere velis in eâdem Novellâ sibimet ipsi Justinianum contradixisse: quod incongruum omnino foret. De eo magis anxie inter Doctores disquiritur, quomodo computanda sit filialis illa portio, quam Edictum Leonianum in novercam vitricumve transferre concedit? num in viriles partes facienda divisio, an verò detrahenda prius legitima sit, & non nisi tantum novercæ vitricoque adjudicari permissum, quantum præter legitimam unâ liberorum adjudicatum à parente fuit, cui minimum ab eodem adjudicatum. Prius plures insignis nominis Juri assentunt, eâ præcipue ratione moti, quòd non nisi simplicis divisionis in lege istâ Edictali mentio fiat. Verùm contrarium nobis de jure verius videtur, idque non unâ de causâ. Nam, ut bene Glossa ad c. 27. Nov. 22. annotavit, duo sunt juris remedia liberis prioris matrimonii competentia: unum, quod naturali jure debetur, legitima scilicet; alterum, quod ex Constitutione Leonis habent. Et facit profectò huc insigniter arg. Novellæ istius 22. c. 27. ubi inter alia & hæc verba occurrunt: *Si verò inæqualia, que relinquuntur, fuerint, tantum necesse est solum ad novercam aut vitricum venire ex quacunque largitate parentis, in quantum qui minus habet filius, ex illius substantiâ percepit, aut ex novissimâ voluntate dimissum, aut in vitâ datum: quippe dudum quartâ, nunc autem tertiâ aut mediâ secundum nostram legem portione omnino filio relinquenda aut danda, nisi rursus ingratitude ratio contradicat.* Quæ ultima verba egregiè certè beneficium legitime ab eo beneficio separant, quod Leonianum Edictum introduxit, simulque portionem legalem filio necessariò relinquendam opponunt portioni, quæ alias ex substantiâ paternâ ad filium pervenit, & quam proinde in novercam aut vitricum transferre licet. Nisi enim hanc interpretationem

G

admit-

admittamus, nulla prorsus ratio apparet, quare quæ de legitimâ hic habentur, subjuncta fuerint, nec congruus etiam sensus ex ultimis istis verbis elici potest. Porro amplectitur hanc opinionem Glossa, cujus magna est in praxi auctoritas: amplectuntur eandem ut communem plures ex probatissimis Jctis, Peckius, Rolandus de Valle & his citati innumeri ferè Doctores. Sponte suâ hinc ergo jam fluit, in novercam aut vitricum, liberis prioris matrimonii usque ad legitimam testamento patris exhereditatis, nihil omnino transferri validè posse, cum filii ita ex beneficio parentum nihil omnino ex ipsorum patrimonio percipiant. Vid. Peckius de Success. Conj. Testam. l. 2. c. ult. Rolandus à Valle de Dote quaest. 27. qui ad argumenta, quæ in contrarium afferri possent, fusius respondet. Neque obscura hujus juris ratio esse potest: ex eo enim, quod præter legitimam liberis à parentibus relictum fuerat, metiendum censuerunt Romani, quantum *parentes novercalibus delinquentis & instigationibus fuerint corrupti*, ut nostra faciamus verba l. 4. D. de inoff. test. Quemadmodum verò hac potissimum ratione partem mali, quam promiscua testandi licentia introduxit, sanare Romani eximie conati sunt; ita ab instituti nostri ratione haud alienum erit, in vigorem legis hujus Leonianæ hodiernamque ejus in praxi auctoritatem paulò accuratius inquirere. Diversimode hac de re diversi sentiunt: alii enim ne contrario quidem statuto aut consuetudine tolli eam posse existimant: alii omnino in desuetudinem eam abiisse contendunt: rursus alii ex praxi saltem Germanicâ eliminandam autumant: alii denique in dubio juxta legem istam Edictalem pronuntiandum esse censent, ubi expressâ lege aut consuetudine contrariâ derogatum eidem esse doceri nequit. Tralatitium quidem aliàs est, *Leges posteriores derogare prioribus* l. f. D. de Const. Princ. non defuerunt tamen iis temporibus, quibus Jurisprudentiam quoque barbaries aliqua infecerat, Jcti, qui restringendum hoc ipsum ad eas leges crediderunt, quæ clausulâ, ne abrogari possint, munitæ non reperuntur. Nunc autem Leonianæ huic Constitutioni insertum disertè est, quod valere in perpetuum debeat, ut adeò tolli eandem minimè posse non-

se nonnullis visum fuerit. Vid. Roland à Valle de Dote quæst. 24. Verùm non adjiciet temerè quisquam huic sententiæ calculum suum, nisi sanæ Politices omnino rudis. Cùm enim summus Imperans superiorem se habeat neminem, nisi DEUM, nec semetipsum nec successorem, eadem quippe potestate eodemque jure utentem, constringere aded Legibus poterit, quin pro diversitate temporis & incidentium circumstantiarum diversum vel ipse vel successor statuatur. Conf. Herrius Diss. de Legibus clausulâ, ne abrogari possint, munitis, & Mevius ad Jus Lubec. part. 2. tit. 2. art. 12. Neutiquam tamen hinc universalem hujus legis abrogationem colligere licet, quæ cùm facti sit, juxta generale JCorum Brocardicum, ab allegante probanda erit. Videri quidem posset ex odio secundarum nuptiarum & enormi apud veteres viduitatis pretio hanc Constitutionem unicè profluxisse, adeoque per Jus Canonicum eversam eandem fuisse, cùm pœna, in odium secundarum nuptiarum adinventæ, eodem sublata sint. Vid. c. penult. & ult. X. de Sec. nupr. ubi statuitur, mulierem post obitum viri intra tempus luctûs seu unius anni spatium nubentem, nullam tamen ob id subire infamiam. Verùm non desunt, quæ huic etiam objectioni regeri possunt: quamvis enim non negemus c. illud penult. & ult. cit. præ dispositione Juris civilis in foro habere locum, inde tamen Leonianæ Constitutionis robur minimè infringitur. Falsum enim primò est, scopum Leonis in ferendâ hac lege unicè fuisse odium secundarum nuptiarum, cùm Ipse de eo tantum casu loquatur, quo liberi ex priore matrimonio supersunt, quorum aded favor hic potius militabat, quam viduitatis pretium, quippe quod in eo etiam casu haberet locum, ubi sterile omnino fuit matrimonium prius. Scilicet id agebat hinc Imperator, ut vitricorum & novercarum artes cohiberet, Romæ olim ita frequentes, ut Quintilianus etiam declam. 2. profiteri ausus fuerit, *Bonos privignos à novercis facilius decipi, nec levius odio haberi.* Idem imò Auctor edocere nos potest effectum odii novercalis in cernendâ patris hæreditate, quem paulo post his verbis expressit: *Notum hoc, Judices, & vulgare facinus est, quod plerumque contra liberos*

amantur uxores & sequentium matrimoniorum non aliunde, quam de damno pietatis affectus est. Cùm verò favor liberorum prioris matrimonii jure Canonico sublatus minimè sit, nec sublata etiam per illud erunt Leges favorem istum concernentes. Vid. Perezius ad tit. C. de Sec. nupt. & Gonzalez Tellez in comm. ad c. ult. X. de Sec. nupt. Hinc Gailius etiam & Doctorum plerique distinguunt inter leges odium secundarum nuptiarum & inter leges favorem liberorum continentes; illas, non has jure Canonico sublatas asferentes. Imò non defunt, qui ulterius adhuc progressi haud absque fundamento contendunt, non nisi unicam infamiæ pœnam, fœminæ præproperè nubenti olim dictatam, everfam per Jus Canonicum esse. Ipse namque Innocentius in d. c. fin. distinxit inter pœnam præproperè nubentis mulieris & pœnam alterâ vice nubentis post annum luctûs: quarum illam dicit auctoritate Apostolicâ esse sublata, has verò manere non sublatas. Et cùm Jus Pontificium unam tantum expressè pœnam abrogarit, Jus autem correctorium non nisi strictam interpretationem admittat, *cur stare prohibeatur, quod immutatum non est.* Vid. l. 27. C. de test. & Rittersh. diff. Jur. civ. & Can. l. 2. c. 6. Neque solidius abrogatio hujus juris per Germaniam demonstrari potest. Ad rem enim minimè faciunt, quæ ex Speculo Suevico huc trahuntur: cùm nec contrarium in Jure Provinciali Alemannico dispositum sit, nec si dispositum foret, infringere ob id Leonianæ Constitutionis hodierna validitas. Fatemur equidem ultro, Suevicum & Saxonium Jus non solum per maximam Germaniæ partem, sed & per exterarum terras usque adeò se expandisse, ut Carolus IV. in A. B. fines Imperii Vicariorum juxta utriusque Juris limites determinaverit. Fatemur & illud, civiles Romanorum Leges non nisi in subsidium institutorum patriorum fuisse receptas, neque earum receptione quicquam derogatum fuisse valori Jurium jam antea publicâ auctoritate in Imperio receptorum & Maximiliani tempore adhuc vigentium. Inferre tamen inde minimè licet, Speculi Suevici auctoritatem auctoritati juris Romani hodie præponderare. Erat utique tempus, quo Germani non tam scriptis Legibus, quam consuetudinibus regeban-

bantur, cum Francorum illa Jura à Carolo M. & successoribus ejus promulgata paulatim manibus hominum & memoriâ excidissent. Postea non uno tempore, sed paulatim in eam formam Speculum Suevicum & Saxonicum est redactum, quam hodiè habent, privatâ tamen tantùm auctoritate. Hinc cum Leges illæ Saxonicae Suevicæque usu magis, quàm publicâ auctoritate starent, renascentibus bonis literis & adornatis ad exemplar Scholarum Italicarum Academiis Germaniæ, cum forum & tribunalia impleerentur hominibus in Italiâ institutis, non poterat non ingens Romanis Legibus pretium accrescere, in tantum denique auctum, ut publicâ sanctione Justinianæ Jus in Germaniâ reciperetur, non quidem nisi in subsidium legum patriarum, sed eo tempore, quo memoria ferè Speculi Suevici evanuerat omnino & sepulta erat. Vid. Hert. in Diff. de Consult. Leg. & Judic. in spec. R. G. l. Rebusp. Vix cuiquam certè temporum illorum, quibus Maximilianus Ordinationem Cameralem promulgavit, conditionem perpendiculari in mentem venire poterit, vel Imperatorem vel Status Imperii de compilatione istâ Juris Alemannici, multa utique absurda & incongrua continente, cogitasse. Atque cum ipse Colerus, doctissimus Juris Saxonici indagator, asserere non dubitaverit, allegantem Jus Saxonicum extra Ducatus Saxoniz receptionem ejus probare debere; quid de Suevico Speculo dicemus, quod iniquiora adhuc quàm Saxonicum Jus facta fuit expertum? Praxin sanè fori, usum Camera Imperialis atque receptum in judiciis Germanicis ubivis judicandi modum si consulamus, manifestò apparebit, evulvisse omnino à longo jam tempore Juris illius regii provincialis auctoritatem, nec ullum ferè Jctorum ad id in judicando hætenus respexisse unquam, quos omnes tamen in imperitorum propterea Legulistarum censum referre velle durum nimis foret, & grande postulatam. Et quicquid tandem de auctoritate hujus juris sit, hoc certum est, non repugnare illud quoad favorem liberorum prioris matrimonii juri Romano. Diximus jam, tantum apud alias gentes non fuisse testamentorum usum, quantus apud Romanos fuerat. Hinc apud Germanos etiam ante receptionem Juris Romani admodum

alle exiguus extitit. Ex ipso namque Speculo Suevico id elicere licet, regulariter existentibus liberis patri non nisi de mobilibus testari licuisse, & nec de his quidem promiscue. Ita enim hac de re caput 285. edit. Goldast. disponit: Ist daß ein Weib ein Mann hat/ und hat kind bey Ihr ligel oder viel. der lyt an seinem tod / und hat fahrendes gut / daß theylet er mit weib und kinderen. Mag er mit recht einem mehr geben als dem anderen? Wir sprechen also: an dem todbett muß er gleich theylen/ es sy dann/ ob der kind eines elter ist/ daß das ander. dem mag er mehr geben / und jeder Seele ihren theyl. Und will ein Mann sein fahrendes gut theylen unter weib und unter kind / die weil er sich vermag / so giebt er mit recht einem mehr als dem anderen / also daß er mag einem zwiierend als viel geben als dem anderen / und darüber nit. Sed & in capite proxime antecedente disponitur, quod in casu secundarum nuptiarum non modò pater materna bona restituere liberis prioris matrimonii teneatur, sed & omnia ea iis relinquere, quæ possidebat ipse, cum primas nuptias celebraret: quodque residuum tantum ratione mobilium inter uxorem secundam & liberos dividere queat, concessâ tamen unâ facultate ad pias causas aliquid legandi: hæ enim illis temporibus ab Ecclesiasticis nunquam neglectæ fuerunt. Verba ipsa capituli illius ita se habent: Und ist / daß ein Mañ ein Weib hat / und kind hat bey ihr / es seyen Eñhn oder töchteren. die stirbt / und er nimmet eine andere / die gewinnet ein kind / oder mehr. der Mann leytt an seinem todbett / und schaffet seinem kind / und seinem weib und seiner Seel / und gibt sein erb daß er by der Eheframen het seinen Ehekindern / und seiner Grawen ihr gut wieder / und seins guts als viel als sie zesamen kamen ohne geding. so theylet ers gelich under weib und under kind / und der Seelen ihren theyl. Also soll er theylen sein fahrendes gut. Vt ergo nostram quoque tandem de hac controversiâ sententiam proferamus in medium, illud ante omnia facile largimur iis, qui diversam hæc à nobis opinionem foverent, solere sapius legi sextæ Edictali per contraria statuta derogari. Refert aliquot hujus rei specimina in aureo de Præsumptionibus opere Menochius hinc inde. Et certum est, in
iis

iis locis, quæ Saxonum jure uruntur, nullum ferè esse aut exiguum admodum totius tituli C. de Sec. nupt. usum, teste Berlichio, Carpzovio, Henelio aliisque. Atque de his etiam locis explicandus est Brunnemanus, quando de abrogatione harum Legum loquitur. Verùm citra contrarium ejusmodi statutum aut consuetudinem in dubio pro validitate Legum illarum, quæ in tit. C. de Sec. nupt. comprehenduntur, pronuntiandum juxta communem Doctorum sententiam censemus, modò illa favorem liberorum prioris matrimonii respiciant. Comprobat hoc ipsum vulgata illa Jctorum regula: *Justinianæ Leges allegans intentionem suam probasse censendus est, donec abrogatio illarum ab adversario demonstretur.* Agnovit hoc & ipse Menochius, quippe qui conf. 469. nullus dubitavit provocare ad Constitutionem istam & in eâ se fundare. Et nisi hoc, quod modo memoravimus, axioma admitteretur, mira inde juris incertitudo oriretur, corrueret robur sanctionis Maximilianæ, quâ Legis vis juri Romano conciliata fuit, & everteretur denique usus fori à multis jam retro annis per maximam Europæ partem receptus. Equidem nos non later, Doctissimum Dissertationis Epistolice de Germanicarum Legum veterum & Romani Juris in Republ. nostrâ origine auctoritateque præsentis Auctorem (qui se Conradum Sincerum vocat) impugnare vulgatum illud de usu Juris Romani Brocardicum, & inversâ regulâ tradere: *nullibi Romanas Leges in Germaniâ vigere, nisi ubi receptæ docentur, quòd confirmatæ nusquam expressè reperiantur.* Verum Illustris Dattius in eximio de Pace Publ. opere l. 4. c. 1. n. 104. & sqq. egregiè ostendit sub voce *der gemeinen Rechten* / non alias nisi Romanas Leges latere, non verò jus patrium, uti Auctor ille contendit. Possunt imò pro stabiliendâ auctoritate legis hujus Leonianæ innumera allegari diversarum gentium præjudicia. De usu Camerali præter Mynfingerum aliosque Cameralistas testatur Gailius l. 2. Obs. Pract. obs. 98. De Frisâ Sande l. 2. tit. 3. def. 6. De Lubecâ Mevius ad Jus Lubec. part. 2. tit. 2. art. 12. De iis Galliæ provinciis, quæ Jure scripto reguntur, Boerius decif. 201. & Despeius dans ses Oeuvres p. 202. ubi plurimas diversorum Parlamentorum res judicatas affert

affert in medium. Conf. quoque Fachin. controv. Juris l. 3. c. 67. Tabor decif. 142. Anton. de Soufa decif. Luft. 13. Pruckmann, vol. 2. Conf. 1. n. 497. & ſqq. Scipio Gentilis de Secund. nupt. c. 16. & Mæſtertius de Sec. nupt. quæſt. 42. & ſqq. Sed & ſuppetunt magno numero præjudicia, quæ ſuperfluum illud, quod novercæ vel vitrico ablatum eſt, liberis prioris matrimonii unicè addixerunt. Vid. Roſler. decif. 16. Memorari inprimis merentur, quæ habet le Journal des Audiences l. 3. c. 31. ubi exemplum affertur in medium, quo caſus noſter in favorem unici filii ex priore matrimonio orti contra 5. liberos poſterioris matrimonii juxta modum Authent. ad eos ſolos bis (ſcilicet & in primâ & in ſecundâ inſtantiâ) decifus fuit; ſimul diluuntur, quæ in contrarium adverſus æquitatem & conſuetudinem hujus diſpoſitionis allegata ab Advocato poſteriorum liberorum fuerunt. Neque verò objicere his licet, forſan ex peculiari conſuetudine provinciæ deciſionem iſtam promanſiſſe, eum diſertè, quòd in provinciis Juris ſcripti hoc jus locum habeat, doceatur; & unicè ad Novell. 22. & deſumptam inde Authenticam ibi provocatum fuerit.

Sed redeundum nobis eſt è diverticulo in viam, & reliquæ etiam captatorum noſtrorum ſpecies percurrendæ. Retulimus ſupra altero loco inter hæredipetarum artes ſuppoſita teſtamenta ſubornatosque teſtatores: quòd improbiſſimum falſi genus, uti Plinius vocat, ut è Republicâ ſuâ eliminarent Romani, duobus iisdemque diverſis modis tentarunt, tum id agentes, ne exerceri facilè fraus hæc queat, tum conveniente pœnâ exercitam fraudem proſecuti. Priorem ſinem intendunt plurimæ & innumeræ ferè ſolemnitates illæ, quibus ſupremi arbitrii declaratio Jure Romano circumſepa eſſe conſpicitur: quòd ſubſcriptione & ſubſignatione 7. teſtium firmandam teſtamentum: quòd teſtator eidem in teſtium præſentiâ ſubſcribere, aut octavum adhibere teſtem teneatur: quòd teſtes animo corporeque videre & audire teſtatores: quòdque intelligere debeant teſtamentum fieri, antea ad id rogati: quòdque denique teſtis eſſe nequeat, qui ſanguine aut poteſtate hæredi junctus. Porro hæc ea etiam ſpectant, quæ de aperturâ Tabularum Romæ olim coram Magiſtro

gistro censûs peragenda Edicto Pratoris disposita fuerunt : non potest enim illa fieri , nisi convocatis omnibus , quorum interest , & testibus etiam , qui signa & subscriptiones recognoscunt ; adeo , ut si ex horum numero nemo superfit , invalidæ habeantur tabulæ , modò ad eorum publicationem provocarint illi , quorum interest . Neque introducti hujus juris ratio in vicesimâ hæreditatis unicè quærenda , cùm in extraneis hæredibus publicatio illa requiratur etiam post abrogatam jam vicesimam illam . Lex enim un. §. 5. C. de cad. tollend. de suis tantùm hæredibus loquitur , nec utpote veteris Juris abrogatoria per interpretationem ulterius extendenda est . Vid. Schilt. Exerc. ad 7. 38. Adeo autem necessaria hæc res videbatur , ut in Codicillis etiam requireretur , in quibus aliàs plures aliæ solennitates remissæ sunt . Vid. l. f. C. testam. quemadm. aper. Patet jam hinc , absque omni ratione dispositionem Juris civilis , septenarium numerum requirentis , à Canonico jure improbari , quod obtorto utique collo illud Christi dictum huc trahit : *in duorum aut trium ore veritas* . Quasi verò hoc ipso denegaretur Legislatori facultas majorem testium numerum iis in casibus requirere , qui improborum machinationibus quàm plurimum subjacent . Nobis certè in eo potius Jus Romanum laborare videtur , quòd , cùm ab initio non sine fundamento , uti vidimus , tot solennitates in testamentis requisiverit , magnam postea earum partem veluti remiserit rursus , introducto Codicillorum usu , qui sanè æquè ac testamenta subornari facile possunt . Verùm cùm ne tot quidem solennitatibus caveri satis potuisset , ne darentur quidam ingeniosè scelesti falsum testamentum aut testatorem subjicientes , necessarium Romanis visum fuit eò graviore pœnâ hanc nequitiam refrænare , quòd major erat genuinæ ultimæ voluntatis apud ipsos favor . Non contenti igitur enormem dolum huncce inter stellionatûs species referre , peculiari de falsis Lege eundem norarunt . Docet hoc nos l. 2. D. de Leg. Cornel. ubi Paulus : *Qui testamentum amoverit , celaverit , eripuerit , deleverit , interleverit , subjecerit , resignaverit : quive testamentum falsum scripserit , signaverit , recitaverit dolo malo , cujusve dolo malo id factum erit : legis Cornelie pœnâ damnatur* . Imò ut magis adhuc peccandi oc-

H

casio

caso falsariis præscinderetur, Lege Corneliâ & cum teneri voluerunt, qui Legatum sibi aut fideicommissum adscripserunt, dictante licet ipso testatore: quod legi Corneliæ ex Claudii Edicto additum fuit. Vid. l. 15. D. eod. Gravissima autem erat, quæ per Legem Corneliâ introducta fuit, falsi pœna, deportatio scilicet & omnium bonorum publicatio, vel liberæ Reipublicæ temporibus aquæ & ignis interdictio: ultra quam vix civem Romanum atrocius plectere licebat. l. 1. §. ult. D. eod. Tertio de eo quoque solliciti fuerunt Romani, ut vim omnem à testatore arcerent. Naturali quidem jure si hæres ab intestato vel in testamento quodam scriptus testamentum fieri vel factum corrumpi dolo vel metu prohibuit, illi, cujus interest, metum illatum non fuisse, ad interesse tenetur. At cum Romanis accepta admodum esset libera testandi facultas, Hadrianus Imperator gravius puniendam censuit hanc hæreditatum captationem. Non modò enim qui fraudem aut vim hic adhibuit, illi, cui hæreditas destinabatur, actione de dolo vel in factum ex L. Aquil. ad interesse perfolvendum obligatur; sed portio præterea ejus hæreditaria à fisco vindicatur: aufertur enim ea ut indigno. Quæ verò ut indigno aufertur, fisco cedunt per t. t. de his, quæ ut ind. Quod ipsum Germanis etiam placuit, licet illi confiscationes Jure Romano aliàs introductas in foro non admitterent. Vide Constitutionem Friderici I. de Regalibus 2. F. 56. Porro supra jam ostendimus, Romanos, etsi actiones, metu majoris mali extortas, validas ipso jure regulariter censent, in testamentis tamen contrariâ legislatione usos esse: sed nec denegato tantum nequitie fructu irritoque declarato testamento violentum ejusmodi hæredipetam puniverunt, verùm permiserunt etiam contra eundem actionem institui criminalem, ad extraordinariam pœnam infligendam. Hoc enim volunt verba l. 1. C. si quis aliq. test. prohib. *Civili disceptationi (ait Alexander Imperator) crimen adjungitur, si testator non sua sponte testamentum fecit, sed compulsus ab eo, qui hæres est institutus, vel à quolibet alio, quos noluerit, scripsit hæredes.* Vnde simul & decisio quæstionis illius Sabbatinæ, quam Glossator hic movet, manifesta est, vim scilicet talem nocere etiam

iam ei, qui ignorat vim adhibitam, si coactus ei quicquam testator reliquerit. Vid. Schilt. Exerc. ad *π.* 38. §. 183.

Transeundum jam nobis ad subtiliorum Hæredipetarum castra, ubi maximus Jurisprudentiæ Romanæ defectus sese exerit. Neque enim poterat prohibere Legislator, ne muneribus, officiis, exhibitâque reverentiâ colantur divites, nec quò minùs id fieret impedire, quàm diu lucrum ex artis hujus professione sperare licebat, id est, quàm diu ampla adedò competeret morituris de bonis suis disponendi potestas. Introdûcta quidem, ut aliquo modo incommoda hæc tollerentur, inofficiosi testamenti querela fuit, sed eam parum sufficientem deprehender, qui vel paulisper secum perpender, quàm odiosa illa fuerit Romanis. Imminutum quidem inde ab Imperatoribus odium querelæ fuit; introducta actio legitimæ suppletoria, à quâ pleraque, quæ querelam comitabantur, incommoda abesse jussâ sunt; auctus etiam favor legitimæ tum in quantitate, tum in eo etiam, quòd licet quis necessariò in legitimâ instituentis minimè esset, cum eadem tamen vel ex minimâ parte designandus hæres veniret. Imò determinatæ etiam tandem certæ exhæredationis causæ, præter quas alias, non sub enarratis comprehensâs, admittere Judici non liceret, quò veteris Juris ambiguitas tolleretur. Hunc enim scopum proposuisse sibi hîc Justinianum ex ipsâ Novellâ 115. manifestum cuiusvis erit. Verùm dum ita ab unâ parte legitimæ favor augetur, ab alterâ vicissim testamentariæ successionis favor mirum in modum amplificatus iridem fuit. Hoc enim sine introductum Codicillorum jus & fideicommissa adedò latè extensa, ut omnia ferè, quæ aliàs non subsistebant, illorum jure subsisterent. Hoc sine comprobatum illud l. f. C. de fideic. remedium, quo fideicommissum absque scripturâ & testibus relictum, delato alteri juramento, post præstitum prius à fideicommissario calumniæ jusjurandum, petitur. Et hoc denique sine sancitum, ut secus ac olim querela inofficiosi testamenti non univèrsum testamentum, sed hæredis tantùm institutio corrueret, reliquis ejusdem capitulis salvis remanentibus. Vid. Nov. 115. c. 2. cujus hæc in re dispositionem etiam in fratribus habere locum, Justiniani menti magis con-

venire arbitramur. Fuit his omnibus conciliatus speciosus popularitatis prætextus ab Imperatoribus, sed nescio an non illi aliquando aulicorum fraudes hinc foverint illudque egerint, ut ad paucos opes per testamenta confluerent, quibus ipsi spongiarum deinde loco uti possent. Vtut autem in subtiliorum captatorum technis cohibendis minus diligentes se Romani præstiterint, non deerunt tamen, quæ hinc inde ex illorum jure exemplis supra à nobis allatis applicare poterimus. Et circa primum quidem Reguli exemplum à Plinio commemoratum observare illud licebit, Romanos eâ maxime ratione decepris succurrisse, ut in ademptione legatorum non admodum difficiles se præberent, contrariam testatoris voluntatem hic tantum secuti. Hinc l. 13. & 29. D. de adm. & transfer. leg. constituitur, ablatum videri legatum, si in postremâ scripturâ testator legatarium hominem pessimum aut ingratum appellaverit: unde concludere licet, idem obtinere si vivâ voce coram V. testibus id fecerit. Sed & huc spectat argum. l. 27. cod. *Ex parte heres institutus* (ait ibi Papinianus) *etiam legatum acceperat. Eum testator inimicitis gravissimis persecutus, cum testamentum aliud facere instituisset, neq; perficere potuisset, præterit. Hereditariae quidem actiones ei non denegabuntur: Sed legatum si petat, exceptione doli mali submovebitur.* Non adeo scrupulosi nimirum erant Romani in legato adimendo ac in hereditate, quod morituros non æquè circumspectos in eligendâ personâ legatarii ac heredis nosseut. Ad alterum Reguli exemplum pertinet l. 3. D. de his, quæ ut ind. *Indignum esse dicitur Pius illum decrevit, qui manifestissimè comprobatus est id egisse, ut per negligentiam & culpam suam mulier, à quâ heres institutus erat, moreretur.* Vnde colligunt Doctores, maritum quoque privandum portione statutariâ, si qua moribus obtinet, ubi culpa suâ uxoris mortem acceleravit. Sed & ne quam fraudem hic Medici comminisci possent, placuit eos actione Legis Aquiliae teneri, si vel imperitiâ suâ vitæ defuncti nocuissent. Vid. l. 8. D. ad L. Aquil. ut nimirum ita illi deterrerentur, ne in gratiam heredum aut legatiorum ægrum testatorem negligenter. Porro ne quis proprii testamenti confectione infidari

diari bonis alterius auderet, ita à Romanis provisum fuit, ut nullo pacto ambulatoriam hominis ad mortem usque voluntatem impediri posse censerent. Ita enim fiebat, ut insidiator ejusmodi vereri semper cogeret, ne alter mutare supremi arbitrii tabulas institueret. Cùm verò & hac in re partem libertatis testandi Quiritès quærerent, aded hæc mutandi facultas illorum Legibus stabilita atque extensa fuit, ut in testamentis etiam conjugum reciprocis locum haberet, si vel maxime alteruter conjugum mortuus jam esset. Imò denegata etiam fuit adjectæ testamento in contrarium clausulæ omnis vis, ut ut quis eâ jurato promississet à sententiâ secedere se nolle. Vid. l. 22. D. de Leg. 3. ubi hæc ratio additur: *quòd nemo sibi possit eam legem dicere, ut à priore ei recedere non liceat.* Conf. quoque Gail. 2. obs. 113. & Mynsing. 2. obs. 8. Difertis imò verbis captatoria ejusmodi institutio improbat. l. 70. & 71. D. de hæc. inst. & l. 1. r. de his, quæ pro non scriptis hab. in quibus invalida pronuntiatur ejusmodi hæredis institutio, quæ vicissim ad adeundam alterius hæreditatem se refert, si quis v. g. ex eâ parte Titium successorem nominaret, ex quâ ipse à Titio designatus esset. Quæ verò paulò post à nobis recensetur Hæredipetarum ars per substitutiones & fideicommissa in aliorum patrimonia grassantium, illa aded Jure Romano eversa non fuit, ut insigniter potius eodem stabiliretur. Cùm enim semel immensus ille ultimi arbitrii favor invaluisse, Quiritès primi gradus hæredis institutione minime contenti, ulteriorum etiam graduum hæredes designarunt, ut futuris etiam casibus prospicerent. Atque ne ullibi certa esset hæreditatis in legitimos successores transmissio, introductâ ad exemplum pupillaris substitutionis Justinianæ substitutionis specie, data etiam ascendentibus potestas fuit de bonis eorum disponendi, qui vel furore vel alio naturæ minus benignæ casu, quò minus ipsi res suas ordinarent, impediabantur. Nec hæc satis: sed jam antea sub Augusto juris effectus conciliatus fideicommissis fuit, cùm aliàs nemo invitus præstare cogeret id, de quo rogatus fuerat. Ex hoc ergo jam fonte non poterant non innumera fraudes & copiosissimi dissidiorum rivuli scaturire, cùm hæredipeta-

tam amplam à Legibus concessam libertatem in commodum suum vertentes litium semina inter propinquos spargerent, idque efficerent, ut quæ apud concordēs vincula caritatis erant, incitamenta irarum apud infensos essent. Hodierna certè experientia etiam abunde nos edocet, non aliâ re magis & excitari & foveri inter conjunctos inimicitias, quàm per crebras substitutiones & fideicommissa, dum qui alienis bonis inhiant, nullam occasionem omittunt exosos reddendi suspectosque testaturis eos, ad quos extinctis forsan liberis hæreditas perventura erit; & testaturi vicissim hac maximè ratione & propriæ similitudini indulgere & odia aliorum contrahere solent. Sed & fraus ita sæpius Legibus fit, dum qui directò hæredes institui non possunt, ad hæreditatem per fideicommissa vocantur. Vtut autem hæc ita se habeant, Praxis tamen & Doctores ulterius adhuc frænum malitiæ humanæ laxarunt, introductâ monstrôsâ quadam ex fideicommissis & substitutionibus mixturâ. Nam cum aliâs aditione aut pubertate instituti substitutio expiraret, & fiduciarius hæres hæreditatem fideicommissario detractâ Trebellianicâ restituere mox cogeretur; placuit Romanis huic etiam substituendi modo auctoritatem conciliare, ut qui primus rebus humanis eximeretur, alteri portionem hæreditariam restituere rogaretur: quòd cum aliter quàm verbis precariis (testamento militis tantum excepto) fieri non posset, usu fori ita extensum fuit, ut si directis etiam verbis substitutio ultra pubertatem fieret, nihilominus illa subsisteret. Quâ ratione id unâ effectum est, ut ne Trebellianica detrahi ab hærede ab intestato posset. Non desunt quidem, qui contrarium verius censent. Sed nos hîc amplectimur Illustris Schilteri sententiam, qui hoc inter fideicommissariam substitutionem & mixtam illam ex usu introductam discrimen assignat, quòd in priore Trebellianica locum habeat, secus ac in posteriore. Neque enim hîc hæres defuncti ab intestato ullo modo succedit, aut ut hæres fiduciarius restituit, cum per substitutionem sit exclusus: verùm defunctus hæres, cui in testamento per fideicommissum substitutum fuerat, immediatè restituit moriens transmittitque hæreditatem substituto. Obstat his videtur vulga-

vulgatum illud cap. Raynutius X. de testam. Sed illud de casu speciali, ubi matris favor militabat, disponit. Vid. Schilt. Ex. ad π . 40. §. 39. & sqq. Aliquale tamen & in substitutionum materiâ remedium occurrit insidiatorum machinationibus oppositum. Cùm enim nonnulli formidarent, ne pupillus ex eo, quod palàm substitutum accepit, post obitum suum insidiarum periculo subjaceret, permillum ipsi fuit, vulgarem quidem substitutionem palàm facere, pupillarem verò separatim in inferioribus partibus scribere, eamque proprio lino consignare, & in priore parte testamenti cavere, ne inferiores tabulæ filio vivo & adhuc impubere aperiantur. Sed quàm leve hoc sit, & vix partem mali attingat, nemo non videt. Longè feliciter illorum vulturum artibus obicem posuit Jus Romanum, qui sub adoptionis prætextu titulum sibi successionis in hæreditatem adoptati quærebant: Quod si enim filiusfamiliâs à patre naturali personæ extraneæ in adoptionem dabatur, nihil quicquam ad patrem adoptivi transibat per Constitutionem Justiniani exhibitam l. pen. C. de adopt. nisi adoptans unus ex ascendentibus esset: quo in casu, quia naturalia & adoptionis jura in unâ personâ concurrerant, insidiis locus non erat. Si verò homo sui juris in filium ab extraneo adsumebatur, fieri id aliter non poterat, quàm impertrato desuper Imperiali Rescripto, & præcedente exactâ causâ cognitione, quâ in scopum arrogatoris inquirebatur. Insuper, ut omnis captandi bona arrogati ansa præscinderetur, arrogator cavere tenebatur de bonis arrogati restituendis, si intra pubertatis tempus ille decessisset, quo testamentum condendi facultas arrogato adhuc nulla competeat. Imò quò magis ab his fraudibus improbi absterrentur, cogebantur illi non aliter arrogatum emancipare, quàm si dignus exhæredatione erat; aliâs verò quartam bonorum partem eidem relinquere: quod nos non de universis bonis, sed portione portionis, ab intestato debita, explicandum verius existimamus, quicquid in contrarium opponat C. I. A. ad tir. de Adopt. §. 51. Restat, ut ea Juris fundamenta itidem evolvamur, quæ speciatim Clericos respiciunt. Erat utique tempus, quo Tyrannorum telis impetita navicula Christi fru-

tum liberalitatis piorum percipere non poterat, cum non
 magis Christianorum coetui sub Ethnicis Imperatoribus re-
 linquere quicquam liceret, quam Judæorum Collegiis, non-
 dum approbatis scilicet Imperiali Rescripto Congregationi-
 bus illorum. Verum alia rerum facies esse cœpit, postquam
 Constantinus M. emissâ religionis Christianæ professione ex-
 ternum Majestatis Cæsareæ fulgorem simplicitati cœtus Chri-
 stiani egregio connubio sociavit. Is enim cum ubique pietatis
 famam captaret, promulgatâ Constitutione unicuique licen-
 tiam dedit, Ecclesiæ cuiuscunque Catholicæ quæcunque tan-
 dem bona ultimâ voluntate relinquendi. Vid. l. 4. Cod. Theod.
 de Episc. Eccl. & Cler. & ibi Gothofr. Verum cum inde fi-
 ceret, ut mulieres & viduæ inprimis, vano pietatis studio actæ,
 bona sua cum consanguineorum injuriâ Ecclesiis transcribe-
 rent, atque ex Senatorum etiam supersticiosâ profusione cla-
 rarum domorum insignia ad sacrum ordinem confluerent, pub-
 licè interesse credebatur, fibulam huic rei imponi. Hinc
 Valentinianus senior fœminis quibuscunque interdixit vel do-
 natione inter vivos vel extremo judicio liberales se exhibere
 erga Clericos, nisi jure cognationis bona ad eos spectarent.
 Et postea Valentinianus unâ cum Theodosio Imperatore de
 Diaconissarum bonis disposuit, ne & Ecclesiastici, & Ec-
 clesiæ, & pauperes quicquam ex iis percipere queant, impro-
 batis quoque fraudibus, quæ passim per tacita fideicommissâ
 fiebant. Vid. l. 20. & 27. C. Theod. eod. Arguit quidem ini-
 quitatis has Leges Baronius Tom. IV. Annal. Eccles. ad ann.
 Chr. 370. n. 118. & sqq. sed absque solido fundamento. Ipse
 profectò causam juris hujus à quæstuariâ & sordidâ Clerico-
 rum monachorumque officinâ derivat: Ipse Valentiniani se-
 nioris ingenium, quod in cæteris Ecclesiastica jura sarta te-
 cta servari voluerit, deprædicat: Ipse denique ejusdem Valen-
 tiniani constitutionem Damasi Papæ consensu firmatam fate-
 tur. Vnde colligere forsân haud immeritò quis posset, ini-
 qua etiam quandoque à summis Pontificibus approbari, quod
 absurdum sine dubio Baronio videbitur. Sed ille forsân (ut Am-
 brosii verbis utar) *injuriam putavit, quòd dispendium dolo-*
ret. Et ut jam de Clericorum avaritiâ ea non repetamus, quæ

quæ fufius circa hoc argumentum fupra difseruimus, quis nifi Historiarum penitus rudis ignorat, diuitiarum abundantiam primam Christianorum fanctitatem veluti labe quadam infectam, & inter externum luxum veram erga Deum pietatem emarcuiffe: cum inter diriffimas perfecutiones & fauiffima tyrannorum tormenta longè majora ceperit res Christiana incrementa, quam cum altâ pofttea illa pace fuperbiret. Et fi quæ funt, quæ iuftitiæ harum Legum objici ulterius poffunt, iis fatisfacit Ambroffius in libello aduers. rellat. Symmach. ubi inter alia ita: *Scribuntur teftamenta ministris templorum, nullus excipitur prophanus, nullus ultima conditionis, nullus prodigus verecundia: Soli ex omnibus Clerico commune jus clauditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio, & ubi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officio multa præfcribitur. Quod Sacerdotibus phani legaverit Christiana vidua, valet: quod ministris Dei, non valet. Quod ego non ut querar, fed ut fciant, quid non querar, comprehendendi.* Propius adhuc fcopum noftrum attigit Hieronymus his verbis epift. 2. ad Nepot. Valentiniani fenioris fanctionem commendans: *Pudet dicere, Sacerdotes idolorum, mimi & auriga & forta hereditates capiunt, fols Clericis ac monachis hac lege prohibetur: & non prohibetur à perfecutoribus, fed à Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, fed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum eft, fed quò mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida feveraque legis cautio, & tamen ne fic quidem refranatur avaritia. Per fideicomiffa Legibus illudimus, & quasi minora fint Imperatorum fcita, quam Christi, Leges timemus & Evangelium contemnimus.* Verùm, cum non omnes ex Ecclefiaftico ordine eo, quò Ambroffius Hieronymusque ingenio efent, fed plurimi amputatam corradendi opes occasionem ægerimè ferrent, abrogatæ rurfus pofttea tam invifæ Leges fuerunt. Fecit id Novellâ fuâ Martianus, unde defumta eft l. 13. C. de SS. Eccles. Rurfus tamen poft longa temporum intervalla renovavit veluti has Cafarum Constitutiones invictiffimus Heros Carolus M. Capit. 83. l. 1. Capitul. ubi hæc habentur: *Statutum eft, ut nullus quilibet Ecclefiafticus ab his personis res deinceps accipere præfumat, quarum liberi aut propin-*

I
qui

qui hac inconsulta oblatione possint rerum propriarum exheredari. Quodsi aliquis deinceps hoc facere tentaverit, à Synodali vel Imperiali sententiâ modis omnibus feriatur. Ast cum inde Episcopi Romani potentia ad summum culmen esset evecta, & in tristissimam cuncta prolapsa barbariem, seculi genius fecit, ut porta rursus patefieret sordido illorum Clericorum quæstui, qui dignitate suâ abusi fraudes sanctitatis velo obtigere solent. Juvit hos multum deprædicatus tantopere piarum causarum favor, in jure præcipuè Canonico egregiè firmatus. Juvit eos & illud, quòd relectis aliis ambagibus facilior testandi ratio coram duobus testibus introducta fuit. Sunt quidem plures magni nominis Doctores, Brunnemannus, Richterus aliique, qui nullos omnino testes ad validitatem testamenti ad pias causas requiri existimant, comparantes illud cum testamento militari in procinctu condito: de quo in Jure Romano plura habentur. Verùm si verba cap. 11. X. de testam. perpendamus, patebit, tres aut duos testes in hoc testamento non minus ac in aliis requiri. Neque enim è re suâ duxerunt Pontifices, speciale quid hîc quoad Clericos introducere: sed quemadmodum de Imperatorum Constitutionibus solennitates Juris civilis remissa non fuerunt quoad pias causas, l. 13. C. de SS. Eccles. ita de Jure Canonico Canonica etiam ad testamentum pertinentes solennitates quoad easdem subsistere jussæ sunt, & in eo tantùm à Jure Romano discessum fuit, quòd in genere ad cujusvis testamenti vigorem plures duobus tribusve testibus non exigantur. Vid. c. 10. X. eod. Neque his obstat c. 4. X. h. t. ubi nulli prorsus testes, sed voluntas tantùm defuncti Ecclesie aliquid legantis attenditur. De legatis enim tantùm ibi Pontifici sermo, in quibus confirmandis faciliores fuere Canonistæ, quòd legitimis hæredibus tantum præjudicium per ea non creetur. Vid. Carpov. 3. 4. def. 33. Schilt. Ex. 38. Id interim vix dubium cuiquam esse potest, ad valorem iis conciliandum, quæ quacunq; ratione piam causam respiciebant, proclive admodum esse Jus Canonicum. Certè Bonifacius c. 1. de test. in 6. substitutionem patris, quâ mater à legitimâ excludebatur, firmam pronunciat, non quòd pater id fecerit, (quod ut prætextus adducitur) sed quod fa-

vor

vor pia causa militaret in casu ipsi proposito. Ceterum man-
 sit piarum causarum favor apud Protestantes etiam post Refor-
 mationem, prudentine an secus instituto? judicent alii: no-
 strum enim nunc non est incommoda, quæ inde fluunt, fu-
 sius commemorare. Integris enim voluminibus actum id est
 à Paulo Servita aliisque Venetorum contra Paulum V. Pa-
 pam defensoribus, cum occasione summi de Clericis quibus-
 dam supplicii & interdicta immobilium in Clericos translati-
 onis cum Romanâ Sede antiquissima illa Europæ libertatis-
 que suæ adeo tenax Respublica collideretur: quâ de re adeun-
 dus est Thuan. l. 137. Certè ad avertenda illa mala facit tum
 amorticationis jus quibusdam in locis introductum, quo pro
 emtione immobilium seculari potestati certam pecuniæ sum-
 mam persolvere Clerici tenentur, subtrahentes se aliâs apud
 Pontificis civilibus oneribus: tum etiam, quòd idem ferè ac
 Veneti ipse Pontifex sanxerit, si vera sunt, quæ pro defensione
 Reipublicæ Venetæ allegat Anonymus apud Thuan. l. c. p. m.
 1263. Non desunt tamen, quæ de Canonico quoque jure Ec-
 clesiasticorum Hæredipetarum artibus fuere opposita. Faci-
 unt huc tum ea, quæ in genere jure illo contra avaritiam ha-
 bentur, quam præcipuè à Clericis exulare debere docetur.
 Vid. r. t. de vit. & honest. Cler. & ne secul. negot. Cler. se im-
 misc. tum in primis, quæ can. ult. caus. 7. quæst. ult. ex Augu-
 stino de vita Clericorum traduntur: *Quicumque vult (Cano-
 nis verba sunt) exheredato filio heredem facere Ecclesiam,
 quarat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: imò DEO propi-
 tione neminem inveniet. Quàm laudabile factum sancti & ve-
 nerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit os
 omnium, qui sciunt, laudibus DEI? Quidam enim cum filios
 non haberet, neque speraret, res suas omnes reverto sibi usufru-
 ctu (hoc enim in primis solenne olim fuit) donavit Ecclesie;
 nati sunt ei filii postea, & reddidit Episcopus nec etiam opinan-
 ti illi, quæ donaverat. Facilius mehercule Augustinus, qui li-
 beris hæreditatem ereptum eant, inveniet, quàm ullos asseclas.
 Ita jam singulas Hæredipetarum species expendimus: quo in
 examine nullam à nobis eorum remediorum mentionem fa-
 ctam forsan quis mirabitur, quibus de Civili jure in genere
 dolus coercetur, ut actionis de dolo, exceptionis dolimali, actio-
 nis*

Fontes Juris
Germanici
circa Heredi-
petas.

nis in factum : sed desinet mirari, ubi perpendet, maximam partem ita comparatas esse vulturum nostrorum technas, ut ex iis fraus eâ perspicuitate elici non possit, prout ad fidem de dolo adversarii Judici faciendam Legibus requiritur.

Vnicum adhuc superest, ut differentiam Romani juris à Teutonico indagemus. De antiquissimis Germaniæ temporibus Tacit. c. 20. de M. G. hæc tradit: *Heredes successoresq; sui cuiq; liberi, & nulum testamentum: Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patrui, avunculi.* Sed cum post plurium añorum intervalla Heruli, Franci, Gothi, Longobardique Romanas provincias invassent, ex commercio cum subjugatis gentibus et testamentorum illa usum receperunt, qui deinde ad alias itidem Germaniæ gentes transit vel citius vel tardius, prout Romanis illa provinciis viciniores erant, vel in extrema Teutonice terre sepositæ. Demonstravit id pluribus speciminibus adeò fusè & eruditè Schilterus Exerc. ad π . 14. ut Iliada post Homerum scribere & paucissima post uberrimam messem spicilegia colligere merito vereamur. Sed cum inde Jus Romanum pedetentim à Germanis etiam in subsidium patriorum institutorum reciperetur, (quod minimè seculo demum XV. contigisse arbitramur) magis etiam adhuc invaluit testandi facultas. Id tantum ex antiquis moribus remansit, ut major successionis ab intestato, quam testamentaria; major legitime, quam dispositionis paternæ favor haberetur. Quo ipso tamen adeò non Juris Romani circa Hereditas defectus suppleti fuerunt, ut tristissimâ potius experientiâ edoceamur, eò frequentiores esse captatorum artes, quò minus auxilii contra easdem Leges suppeditant. Sunt scilicet, ut de luxu Tiberius apud Tacitum profiteretur, *adulta quedam & prevalida vitia, quorum nisi fons obstruatur, omittere ea satius erit, quam id assequi, ut palam fiat, quibus flagitiis impares sint Leges.* Utinam verò, quod luxui tum quidem evenit, id de nostro etiam malo sperare liceret, *ut scilicet rebus cunctis inesset quidam veluti orbis, & quemadmodum temporum vices, ita & morum verterentur!* Sed nos nec multum nec nihil profus huic spei tribuimus, cum vani esse quam tristes augures malimus.

T A N T U M !

ORATIO
DE
CAVSIS CORRVPTE
IURISPRVDENTIÆ
SVB AVSPICIIS
DISSERTATIONIS IN-
AVGVRALIS
HABITA
ET NUNC AVCTOR EDITA
à
JOH. CHRISTOPHORO BARTENSTEINIO,
Argentoratensi,
Philosophiæ D. & V. J. Licentiato.



DUm cathedram hanc, *Auditores suis quisque
elogiis condecoratissimi*, novitius ego Themidis
alumnus concendo, ipsa juventutis meae
recordatio, ipse Amplissimus Confessus Vester
& ipsa denique loci hujus, exquisitissimis
aliis summorum Virorum sermonibus
retonantis, conditio non justo minus, quam ingenti me
terrore percellunt. Itane ergo rumpendum tandem silentium
erit, & rumpendum quidem ab eo, cui sacris Astræ vixdum
ritè initiato penetrare in adyta Jurisprudentiæ nondum
contigit? Itane verba coram iis facienda erunt, quorum facun-
dissima venerari ora in hoc ipso loco toties jam mihi lieuit?
ut vel ipsa felicitatis meae memoria formidanda jam mihi ex-
istat. Sed obtemperandum scilicet erat jussui Vestro, ob-
temperandum mori in hac Vniversitate recepto, ne detrahe-
re quicquam de obsequio videatur anxia forsan nimis sollicitu-
do. Simul tamen & eò annitendum mihi esse video, ut quan-
tum ingenii mei vires permittunt, non nisi digna auribus Ve-
stris proferam in medium. Fuit hoc maximæ curæ mihi, *Au-
ditores*, ut novitium Oratorem non tam ipsius orationis splen-
dor, quam argumenti dignitas commendaret. Cumque eò
plerosque Vestrum sedulo allaborare nossem, ut ruenti magno
cum impetu in priorem barbariem seculo fortissima clau-
stra objiciatis, haud injucundum Vobis fore existimavi, si *de
causis corruptæ Jurisprudentiæ* aliqua hac vice disseruero. Di-
gnum sanè hoc est expectatione Vestra argumentum, cum à
vobis præcipuè neglectæ corruptæque scientiæ & remedia ex-
poscant & sua expectent incrementa. Simul tamen et tale
argumentum est, in quo evolvendo inani sæpius conatu summa
ingenia defudarunt. Neque verò ego vel dictaturam mihi
in re literaria, vel detectæ mali hujus originis gloriam ob
id

id vindico. Abfuit longè à me & aberit quoque in posterum semper omne inanis famæ aucupium: nec alia porior selectæ hujus potissimum materiæ mihi causa extitit, quàm quòd deplorare temporum, in quæ incidimus, miseriam pietatis, indagare juxta cum aliis mali fontem consilii partem crederem. Quò verò conatus hicce meus felicior procedat, à vobis, *Auditores*, eà, qua decet, animi submissione contendendo, ut humanitate & favore Vestro virium defectum supplere benignè dignemini.

Fuit utique tempus, *Auditores*, quo emergentibus è tenebris & horridà illà veterè barbarie humanioribus literis Jurisprudentiæ quoque studia passim effloruerunt: sed cum inde, nescio quo tristi fato, neglectis istis solidioris scientiæ necessariis præparamentis fundamentisque novo prorsus instituto eruditionis quasi compendia aliqua quærerentur, unà cum Jurisprudentiæ precio pristinus ille Jurisprudentiæ nitor evanuit. *Auctor Dialogi de causis corrupta eloquentia* suorum temporum defectum non inopià hominum accidisse scribit, sed desidià juventutis & negligentia parentum & inscitià præcipientium & oblivione moris antiqui. Eadem, imò majora, mala nos urgent, cum inter immensam scientiam Juris excolentium copiam non ulla capiat illa incrementa, sed jaceat, corrumpatur, negligatur. Præcipua sine dubio mali hujus causa est *neglectus aliarum disciplinarum*, quibus præparandus ad altiora studia tironis Juris animus est, & sine quibus non nisi inanis remanet & perfunctoria quædam Legum notitia. *Eloquentia* sane *contemptus* ad eò solennis hodie est, ut non modo secreta divini hujus artis passim ignorentur, sed & bellum nonnunquam misero Prisciano ii quoque indixisse videntur, qui se magnos Jctos æstimant. Ea enim apud plerisque perversa jam opinio invaluit, ut politioris Latini sermonis curâ impediri solidam Juris scientiam autument, cum Romanorum tamen forum nunquam non facundissimis summorum Jctorum Orationibus perstreperet. In ignaviæ tantum præsidium ista rerum cura allegatur, nisi dicere velimus, vereri egregios istos Viros, ne Bartolo tandem Baldoque elegantiores evadant. Sed quid ego de Latiniæ eloquentiæ inscitiâ

scitiâ multum conqueror, cum ipsius vernaculæ linguæ paulo ornatior usus apud Germanos haud rarè exulet. Quotusquisque enim est, qui in juventute sua antiquorum Rhetorum præcepta applicare sermoni patrio tentet, aut facere saltem, ut in eo intelligatur, queat? Vbi ergo postea in forum devenitur, aliorumque desideria in judicio exponenda veniunt, oriuntur inde monstra constructionum, oriuntur periodi adedè longè interdum productæ, ut divinare scopum ejusmodi oratoris judex habeat necesse. Haud parùm imò hæc ipsa obscuritas augendis protrahendisque litibus infervit, dum adedè concinnè plerumque contrahentium testantiumque sensa in scriptura delineantur, ut vix Germanos in ipsa Germania agnoscas. Hinc ergo jam calumniandi ansam, hinc uberimam litigandi de verbis messem rabulæ nanciscuntur, Judice interim veluti inter sacrum & saxum constituto, & non tam de jure, quàm indagando ambiguum verborum sensu sollicito. Longè majori adhuc labe Jurisprudentiam infecit *susque deque habitum à plurimis rerum moralium studium*, Perique enim ubi Latinè loqui utcunque addiderunt, ad Jctorum statim subsellia convolant cognoscendis Vlpiani Paulique decretis unicè intenti, spretis interim Creatoris O. M. Legibus, per congenitæ rationis lumen mortalibus insinuas. Et hinc tamen Legum civilium norma derivanda, hinc genuina solidæ Jurisprudentiæ incunabula arcessenda, & hinc denique obvenerunt casuum discrimina repetenda forent. Transit inde hoc ipsum malum in tribunalia etiam, ubi non nisi Romanorum instituta crepantur, naturalis verò æquitas inculta velut obsolescit. Sed et ex hoc fonte illud fluit, ut si de obvenerente casu quodam sermo injiciatur, Legulisti tales quadrata rotundis misceant, & deficiente forsan expressâ Lege ad argumenta aliarum provocent, adedè rei, de qua sermo est, plerumque convenientia, ut mirari fata sua ipsa lex videatur. Et si qui adhuc sunt, qui non omnem Philosophiæ moralis amorem ejurarunt, ii tamen immensum disciplinæ illius campum defultoriè plerumque pervagantur, rati unius alteriusve Systematis lectione magnos se Jctos evadere posse, cum interim de subsidiis & antiquorum Philosophorum monumentis sibi

sibi comparandis ne cogitent quidem. Promovent haud parùm errorem istum nonnulli ex iis, qui docendæ disciplinæ huic in Academicis sunt constituti, quique sæpius non magis obeundo huic muneri apti sunt, quam asini pulsandæ lyræ. Si tamen vel paulisper isti ultra vulgus sapiunt, novum statim totius scientiæ Systema adornant, ingentis molis volumen contexunt, aliorum labores summa cum diligentia exscribunt, atque ita tandem, si Diis placet, alienæ purpuræ vilem assuunt laciniam. Namque, si dicendum, quod res est, inter Systematicos istos Doctores (rari quippe boni) numero vix sunt totidem, quot Thebarum portæ vel divitis ostia Nili. *Historiarum* quoque porrò *notitia* aded hodie non attenditur, ut nec illi sese pro Historicis venditare erubescant, qui multorum seculorum errores eò minore eruditionis suæ jacturâ committunt, quò magis alios latet à doctis istis Vitis peccatum fuisse. Et siqui deinde ex his aliorum forte JCorum, Historicâ notitiâ instructorum, labores evolvunt, aded egregiam rerum seriem animo inde concipiunt, ut plurimorum seculorum diversas periodos compingant in unum, vix Augusti Carolique M. tempora secermentes. Ii ipsi imò, qui in emetiendo Historiarum pelago ardorem aliquem ostentant, gravissimos hac in re errores non effugiunt. Alii enim limpidos coævorum monumentorum fontes prætereuntes ex sordidis lacunis Historicam haurire notitiam conantur: alii verò anilibus commentis aut rarioribus forsan rerum eventibus unice immorantes, quæ pragmaticam Historiam absolvunt, ne hilum quidem curant. Verbis satis exprimi nequit, *Auditors*, quantis difficultatibus hic ipse defectus genuinam juris scientiam involvat. Est enim profectò in confesso apud cordatiores quosvis, maximum lumen singulis Juris partibus per Historiam affundi. Quis enim vel exiguos sperare in Jure Publico profectus poterit, nisi varia Reipublicæ Germanicæ fata, nisi occasionem latorum in Imperio Legum fundamentalium, & nisi controversias Imperatori cum Statibus intercedentes, horumque mutuas inter se lites probè habeat cognitas? Quis rimari cum fructu Feudalia Jura poterit, nisi veterum in Germania vigentium jurium consuetudinumque

haud omnino rudis? Quis aspirare ad aliquam in Jure Canonico eruditionem audebit, nisi diversas potentiae Papalis periodos, scopum Curiae Romanae vetustiorumque Conciliorum Canones & Decreta haud ignoret? Et quis denique absque impudentiae non levis nota ultra Legulistas se sapere asseret, si non privatos Quiritum mores, rationes latarum Legum civilium, atque conditionem temporum istorum, ad quae cujusvis Legis origo referenda est, ex veris Historiae Romanae monumentis eruere amissus est? Ut de eo jam nihil dicamus, ex comparatione receptorum apud alias gentes institutorum, unde sua interdum deprompserunt Romani, omnium optime robor Legum, vim atque efficaciam colligi, simulque fundamenta legislatoriae prudentiae addisci, quae certissima est Juri cynosura. Horum scilicet omnium ignorantia, quod minus Juris Romani analogia explanaretur, praecipue obstitit; quae tamen profecto aditum ad indagandum legum civilium sensum sternit, quae faciliorem reddit generalium Juris fundamentorum ad hypothesein applicationem, & cujus demum ope extricare se ex innumeris labyrinthi hujus ambagibus anfractibusque veluti per Ariadneum filum sacris Altrae initiatus alumnus haud difficili ad eod negotio potest. Jam vero si, omissis hisce severioris studii necessariis praeparamentis, ipsi Jurisprudenciae accedamus propius, non minores & ibi errores sese exerent. Cum enim ad eod enormis sit hujus scientiae amplitudo, ut percurre singulae ejus partes non nisi superficiarie ab uno homine possint, *haud parum incrementa studiorum promoverentur, si augmentis scientiarum invigilantes Musarum Patroni cuius in tenera statim etate pro indole ingenii ipsius scopum studiorum suorum praefinirent, quod in aliquo saltem excellere ii queant, qui in omnibus nequeunt.* Nunc vero tantum abest, unum huic, alii excolendo juri alium destinari, ut potius ne illud quidem attendatur, forone quis magis, an aulis, an cathedrae exornanda sit idoneus? Longe sagacius hac in re institutum Turcae sectantur, qui cujusque genium in prima statim infantia non juxta liberales modo, sed & mechanicas artes metiuntur. Objici quidem huic consilio alia solet, ad eod connexas inter se esse singulas Ju-
ris-

risprudentiæ partes, ut divelli à se nulla ratione queant. Verùm uti facilè largimur, neminem unum solidam eruditionis famam in unâ parte adepturum, nisi et in reliquis haud omnino hospes sit; ita non iverit temere inficias quisquam, exactissimam omnium jurium noticiam non desiderari in eo, qui splendorem unius adaugere gestit. Quamvis autem tanta sit studii Juris amplitudo, adeo tamen illa plerosque latet, ut includere eam unius alteriusve Systematis aut Institutionum etiam finibus nulli vereantur. Harum enim lectione ubi semel defuncti sunt, jam se magnos JCTos, jam genuinos Themidis Mystras, jam Statores se boni publici ferunt, haud bene gnari, primum inscitæ stoliditatisque indicium esse de eruditione sua magnifice sentire. Atque ex hac ipsa perversa opinione ingens illud malum promanavit, quod equo sapius veredario percurratur immensus jurisprudentiæ campus. Quinquennium Juris Studiosis Justinianus assignavit, sed iis totidem sapius menses sufficiunt; & Justiniani tamen temporibus intra angustiores adhuc terminos Jurisprudentia stetit. Ceterum insigniter itidem studii hujus incrementis obstat *vulgare illud*, Germanis imprimis, *scribendi cacœthes*. Aded enim plerorumque mentes ista in innoxiam chartam tyrannis invasit, ut ne plagii quidem notam ii exhorrescant, qui inditæ alienis scriptis novâ Compendii alicujus, Enchiridii, Synopses aut Tabellarum facie vindicare sibi non erubescunt. Tanta ergo inde auctorum tum in privato tum publico jure moles existit, ut solus eorum aspectus terrorem nauseamque apud præparatum etiam ad asininam patientiam animum procreare aptus sit. Solus certè commentariorum ad Institutiones numerus in tantum jam excrevit, ut onerari iis facilè magna plaustrorum multitudo possit: & ex Justiniani tamen mente non nisi Paratidis prima illa Juris elementa illustranda fuissent. Imò ed jam infatiabilis scribendi pruritus devenit, ut non fontes modo Jurisprudentiæ, sed & privatorum Doctorum scripta notis, animadversionibus, commentariis, versionibusque obscurerent potius, quàm illustrentur. Neque alius tam horrendæ librorum faraginis fructus apparet, quàm ut quis post exhaustum immensum aded laborem paulò confusioem, quàm

quàm antea habuerat, Juris notitiam adipiscatur. Non desunt profecto exempla eorum, qui genuinis solidæ eruditionis fundamentis destituti, solâque copiosâ librorum lectione ad hanc grassantes stupidiore hoc ipso evaserunt. Quodsi verò nunc etiam singulas Jurisprudentiæ partes pervagabimur, crassissimos in quovis genere errores deprehendemus. *Juris Publici notitia non nisi ex Systematibus hodie peti solet*, quibus infarctâ magnâ copiâ conspiciuntur, quæ ad rem nihil faciunt. Dum enim huc omnia ea colliguntur, quæ lecta unquam aut audita fuerunt, dum Romanorum instituta oborto collo diversæ Reipublicæ Genio applicantur, & dum denique exterior ad summum Imperii Germanici facies delineatur, Genius nationis Germanicæ, interior Reipublicæ illorum conditio, mutui Statuum inter se cum exteris respectus, Genealogiæ Principum & prætensionum fundamenta siccò transcuntur pede. Atque dum fere omnes de definitione Juris Publici, de divisionibus ejus deque harum subdivisionibus sunt solliciti, veram ejus naturam nemo indagat, nec cuiquam curæ est, ut monumenta & acta Historiæ Germanicæ evolvat: quasi necessaria magis res esset, legisne an pacti nomine venire debeat Capitulatio nosse, quàm quæ in eadem fanciuntur. Imò eò insanix haud pauci prolâbuntur, ut unicè cognoscendis librorum editionibus, externæ illorum formæ, & auctorum nominibus immorentur: id quod polymathiam illi vocant, qui necdum exiguam alicujus scientiæ partem sunt adepti. Quemadmodum videmus, multos omnes omnium in Instrumentum Pacis editas animadversiones ad unguem recitare, Historiam verò confectæ pacis Westphalicæ, quæ primum sanè ad rimandum ejus sensum aditum sternit, juxta cum ignarissimis scire. Circa *feudalia* quoque *jura* omnes quidem in tradendâ feudi definitione, in recensendis, quæ quacunque ratione ex jure Romano huc trahi possunt, in commemorandis investiturarum solennibus, & in cognoscendis barbararum vocum etymologiis occupati sunt; sed in eruendâ primævâ feudorum naturâ, in indagandâ introductorum occasione & in recensendis earum gentium, apud quas ea usitata, moribus vix unus & alter. Eadem ferè in *Canonista-*
rum,

rum, ut vulgo vocantur, *libris* observare licet, qui efficitis anilibus ex cerebro quæstionibus, qui excogitatis ridiculis decidendi rationibus, quique proluxa sensûs mystici plurimarum solennitatum explicatione omnino scatent; de primitivæ verò Ecclesiæ moribus, ritibus & consuetudinibus, de veterum recentiorumq; Conciliorum Historiâ, de praxi Ecclesiæ quovis tempore usitatâ, de Pontificum ratione Statûs, deque incrementis & decrementis potentia Papalis omnino silent. Non minores tandem defectus *circa civilium* quoque *Legum scientiam* sese exerunt, qui splendori hujus disciplinæ haud exiguam remoram injecerunt. Quas enim non hic Legulistæ de serie & ordine titulorum, de punctulis & terminis, de latitantibus proventium ex cerebro Doctorum divisionum in Jure incunabulis, nugas, commenta, quisquilias comminiscuntur? Quam non sunt illi in coacervanda consentientium Legum Doctorumque farragine diffusi: in conciliandis obstantibus Legibus scrupulosi? in excogitandis variarum decisionum rationibus subtiles? in enarrandis vocum Synonymiis, cuius sanâ ratione non destituro manifestis, proluxi? & in demonstrandâ ubi-vis institutorum Romanorum excellentiâ magnifici præcones: cum tamen vino vendibili non opus foret suspensâ hederâ. Et si penitus plerarumque controversiarum inter JCtos vigentium conditionem perpenderit, manifestò elucescet, vel in *λογωμαχίαν* tandem rem abire, vel sine ullo in praxin inde redundante fructu eas disceptari. Quæque tanto animorum motu agitabantur lites, ut advocandus ex machinâ DEus videretur, distinctione denique inter quantitatem & quantum, inter actionem nativam & dativam, utilemve & directam, inter naturam & substantiam exploduntur. Vt de eo jam nihil dicamus, multos diu in eo desudasse, ut omnium Legum in Pandectis & Codice comprehensarum numerum, variarum Juris partium varias editiones, divisionem Digestorum, nominisque rationem, tum definitionem, finem, objectum subiectumque Jurisprudentiæ juxta unius Doctoris methodum in spem futuræ oblivionis addiscant. Præterea & illud incrementis Jurisprudentiæ haud parum hodie obstat, quòd, quò laboriosa magis, eò minus lucrosa ea sit, cum absque

L

ejus

ejus aut alterius scientiæ adminiculis alii ad summas dignitates opesque emerferint, & ii vicissim, qui illam non neglexerunt, post magnam patrimonii sui partem consumptam negligi se videant, donec forsan aliquale ipsis stipendium stipis instar conferatur, in expirantis Jurisprudentiæ honorem aut solatium. Provenit hoc sæpius inde, quòd, qui fortunæ cujusque inter homines arbitri sunt, liberis dedecori esse existimant, si alii quàm Juris studio eos addicant: hi enim postea reliquis jure sanguinis præstantiores habentur. Habebant se longè secus hæc apud Romanos, quorum foro nil erat divitius, ut *Martialis* cecinit. Et si vel fugitivis oculis fata eorum Jctorum, è quorum fragmentis Pandectæ confarcinatae sunt, perlustrabimus, jam apparebit, quantum eo tempore Jurisprudentiæ cælestis vis in ambiendis honoribus valuerit.

Vidimus hætenus, *Auditores*, ex hominum vitio promanantes corruptæ Jurisprudentiæ causas, progrediendum nunc nobis ad eas est, quæ ex ipsa disciplina hujus constitutione hodiernaque facie descendunt. Commemorari inter istas primo utique loco meretur *immensa diversorum jurium varietas atque amplitudo*, cum præter congenitas hominibus promulgatasque à sanctissimo Numine Leges, diffusissima Romanarum Legum farrago, horridam barbariem spirantia Germanorum instituta patria, feudales Consuetudines, Pontificum Decreta & sanctiones Imperii pragmaticæ evolventæ Juris Studioso sint. Eò majoribus sanè difficultatibus scientiam Juris hæc ipsa jurium diversitas involvit, quò minus hic doctorum plerique confusionem aliquam effugere potuerunt. Rursus singulæ hæc Jurisprudentiæ species adèdè latè patent, quàm latè patet ipse totius Jurisprudentiæ campus, & obvientium in eo casuum infinita discrimina. Ipsum quidem primò *Publicum Jus* quæ non ambitu suo complectitur? cum hinc laxa ista Reipublicæ Germanicæ compages, proluxa Comitiorum facies, separata Imperatoris singulorumque Statuum jura; illinc ipsius Imperii vires, potentia ejus incrementa decremентаque, diversissimæ Statûs publici periodi, vigentes inter caput & membra mutuaque horum lites atque horum omnium fundamenta addiscenda, perpendenda, & ex

in-

infulsis antiquæ Historiæ Germanicæ monumentis eruenda veniant. Nec hoc satis, sed & tum totius Imperii, tum fulgentium insigniore quadam potentiâ in eo civium erga exteros respectus & consiliorum momenta ponderanda, multumque imò temporis consumendum est in Philosophiæ ceremonialis, uti vocant, vanitate cognoscenda. Hanc enim qui ignorat, vix prima praxeos Juris Publici rudimenta delibasse censendus est, cum in aulis, in Comitibus, inque aliis Conventibus utramque illa paginam faciat, magno sæpe cum publicæ salutis detrimento. Quantis verò hæc omnia tricus sint referta, vel inde colligere facili negotio licet, quod ex antiquis JCtis in solâ Superioritatis territorialis naturâ indagandâ ferè omnes defudarint, profecerint verò pauci: cum hinc quædam ab Imperatore & Imperio dependentia, illinc summum in eos, qui de territorio sunt, Imperium mentes illorum ideis Magistratum Romanorum referas turbaret. Quodsi verò istis jam temporibus tantis difficultatibus obnoxium fuit Juris Publici studium, quid dicemus de nostris? in quibus diffusius adhuc disciplinæ hujus amplitudo se extendit, & extendit in posterum quoque. Crescunt nimirum quotidie inter Imperatorem & Status, rursusque inter hos invicem, ut inter suspectos suspectantesque, æmulationes, ex æmulationibus odia, ex odiis lites tantâ multitudine, ut ex sopitâ unâ sexcentæ ferè aliæ propullent, vixque Hercules hydræ huic Lernææ debellandæ sufficere videatur. Accedit, quod qui purgandis sentibus intenti sunt Doctores, studio partium maximam partem abrepti in diversissima abeant, prout aliquem vel spes vel metus vel affectus causæ alicui mancipavit. Ipsa agitatarum controversiarum acta solâ mole suâ tædium nauseamque procreant, cum circa unam sæpius plurima enormis magnitudinis volumina conscribuntur: in quibus deinde multa coacervantur in unum rem non magis tangentia, quàm si quis noscat, num ex Salomonis Regis sanguine Abyssinorum Rex originem suam deriveret. Equidem per Instrumentum Pacis Westphalicæ multa Statuum jura collocata in tutum plurimæque disceptationes sublata fuerunt, simul tamen alia ex arcano forsitan conscientium pacem istam consilio adeò subobscurè posita inveniuntur, ut mirum non sit, in locum veterum istarum

rum controversiarum novam eandemque uberiores litium
 messem successisse. Neque valida contra hæc mala subsidia
 Leges publicæ subministrant, quarum vulgaris collectio ad-
 eò hiatibus lacunisque scætet, adeò passim mendis referta
 est, ut diversus à genuino scopo illarum sensus non possit
 non inde elici. Insuper haud parum Juris Publici nitorem
 obfuscat Historiæ Germanicæ defectus, dum qui vetustiora
 Imperii tempora consignanda sibi sumserunt scriptores adeò,
 quæ ad Historiam pragmaticam pertinent, neglexerunt, ut
 margaritam ex stercore eruere habeat necesse, qui ultra ina-
 nia commenta ex lectione illorum proficere gestit. Et hinc
 ramen consuetudinum juriumque vetustiorum origo, hinc
 plurimorum institutorum natales, hinc multarum prætensio-
 num fundamenta desumenda sunt. Cumque defectus hic in-
 signiter interdum suppleri ex publicis documentis archivis-
 que posset, invidiâ tamen vel inficiâ eorum, qui chartophy-
 laciis istis præsumunt, fieri nonnunquam videmus, ut nec ea eru-
 ditus communicentur, quæ præjudicium creare possunt nemi-
 ni. Jam verò quàm diffusâ scientiâ instructum esse illum
 oportet, qui vigentes inter liberas gentes controversias co-
 gnoscere laborat. Consulendi nimirum sunt omnium gen-
 tium Annales, cognoscendus plurimarum Rerumpublicarum
 Status publicus, eruenda è spississimis tenebris familiarum
 illustrium genealogia, & secernenda demique acerrimo judi-
 cio à genuinis Juris fontibus nequitæ schemata fraudisque
 integumenta. Sed & circa ipsam facti notitiam accuratè per-
 pendendum, à quonam & quâ fide illud referatur, cum pro pa-
 tria mentiri multis pietatis pars habeatur. Tum verò circa inda-
 gandam bellorum justitiam summâ curâ bellici juris rigor à
 naturalis æquitatis humanitate, ipsius belli justitia à modo bel-
 lum gerendi secernenda, scopusq; armorum exactâ mensurandus
 erutinâ. Non magnopere de his multi solent esse solliciti,
 quod sublimius nonnullis videatur civilia jura nosse. Qua-
 si verò majus operæ precium foret in averruncandis priva-
 rum domorum stillicidiis esse occupatum, quàm in sulciendis
 regalium palatiorum ruinis. Minores quidem circa *feuda-*
lia jura difficultates occurrunt, sed occurrunt tamen insignes.

De

De eo enim adhuc sub iudice lis est, num Alemannicum Saxonicumque Jus consuetudinibus Longobardicis pravealeat, an hæc illis? Factum inde est, ut cum alii patria in iudicando, alii peregrina jura præferrent, confusum tandem chaos oriretur, magno incertitudinis ipsius juris argumento. Notoriâ namque experienciâ edocemur, in quibusdam jura ista provincialia adeo in considerationem non venisse, ut quoad feuda etiam iis Romanorum instituta præponderarent. Quis enim non irridebitur, si constitutum e. g. pubertatis minorennitatisque in illis terminum attendere velit. Et contrarium tamen circa hæc in Longobardico jure dispositum non invenitur. Ergo non scripta modò jura addiscenda, sed cognoscendus præterea usus fori, sed consulenda specialia cujusque loci statuta, sed habenda aliqua ratio erit contrariorum sibi invicem dissentientiumque Doctorum auctoritatum. Cumque & sic tamen omnis efficacia juribus Germanorum propriis non denegetur, nova ferè lingua ediscenda ei est, qui rimari accuratius sensum illorum cupit. Accedimus tertio jam loco ad *Jus Canonicum*, quod solo aspectu suo terret, tantâ quippe molis, ut lacertorum perinde ac ingenii viribus opus sit ad volumina illa terenda. Neque tamen illud intra vulgaris compilationis limites subsistit: addendæ enim huic subsequenti Pontificum Bullæ, Concilii Tridentini Canonones, & nonnunquam etiam Rotæ Romanæ Decisiones: quæ omnia si adjunxeris, excrescet illud tandem in opus planè desperatum & intractabile. Atque ubi forsitan tædiofo adeo labore defungi datur, non minùs quis (de Protestantibus loquor) in cognoscendo hujus Juris usu occupatus erit. Cum enim id non nisi ex spontaneo motu apud Protestantes, Pontificis imperium dominatumque averfantes, receptum sit, in propatulo est novâ scientiâ opus esse, ut quis cognoscat, quidnam exinde receptum in foro sit, & quæ vicissim in consuetudinem abierint. Quam noticiam ubi demum sibi comparavit, tristissimâ experienciâ edocebitur, exiguam omnino esse impensæ maximæ diligentiae mercedem. Nam si processum, uti vocant, judicarium ex Glossis Juris Cæsarei desumptum & serupulosâ hinc inde subtilitate scatement demas, paucissimæ

supererunt materiae, in quibus vel additum quicquam Juri civili, vel scita ejus mutata in melius fuerunt. Imò post tantas rursus ambages superatas, novum iterum juris circa Ecclesiastica occupati Systema sese exhibebit, quod Ecclesiasticum vulgo vocant. Id verò cum in peculiare volumen sit, generali consuetudine approbatum, collectum à nemine sit, partim ex primitivæ Ecclesiæ ritibus, partim ex singulorum locorum Statutis repetendum erit, ad eò plerumque inter se discrepantibus, ut pro uno Jure centum obrudantur. Sed et annotare præterea magnos magno numero naves in singulis Juris Canonici partibus licet. Taceo necessariam illam Juris Pontificii & per singula ejus capita se diffundentem labem, deprædicaram scilicet, roboratam, extensam potentiam Papalem eâ ratione, ut cordatioribus nonnunquam risus, nausea nonnunquam & indignatio moveatur: & ex hoc ramentum fonte si universum Jus Canonicum promanasse dicemus, à scopo non aberraverimus. Atque Gratiani sanè Decretum, quantum quantum est, detortis sacrae Scripturae textibus, depravatis sanctorum Patrum locis, corruptis vetustiorum Conciliorum Canonibus, supposititiis primorum Paparum sanctionibus epistolisq; & Caesareis Constitutionibus juxta Breviarium Aniani mendosis est refertum. Decretales verò, præterquam quòd ex æmulatione potestatis Imperatoriae potissimum profluxerunt, exactiore & ipsi lima passim indigent. Gloriatum Gregorius IX. qui primus tum sua tum antecessorum Rescripta ope Raymundi publica auctoritate collegit, studiosè se in hac compilatione id egisse, ut prolixitatem confusionemque evitaret, refecaretque ubivis superflua. Sed quid dignum tanto feret hic promissor hiatus? Conqueruntur sæpius Interpretes refecta à Pontifice utilia fuisse, inserta superflua, verbaque ad eò obscura adhibita, ut nisi ad antiquas collectiones recurratur, commodus inde sensus erui nequeat. Sed & tum in hac ipsa Gregorii collectione, tum in subsequutorum etiam Pontificum compilationibus, præter ambitiosum fastumque magnopere redolentem stilum, cernere quàm plurima licet, multum non modò à primitivæ Ecclesiæ, sed ab eâ quæque disciplinâ degenerantia, quæ Gratiani decreto continetur.

tur. Confessi hoc ipsum sunt ex Pontificiis cordatiores quique, adeo ut in proverbium apud illos abierit, malè cum rebus actum fuisse, ex quo Decretis alà accesserunt. Verùm vertamus jam eò vela, unde maximum in scientiam, de qua nobis sermo est, damnum redundat, *Jus* nimirum *Civile*, cuius navi eò magis incrementa Jurisprudentiæ hucusque retardarunt, quò minus perspecti illi à plerisque fuerunt, & quò magis præ ceteris huic unicè juri operam impenderunt ferè omnes. Et sanè vel tetigisse saltem hoc ulcus piaculum interpretabuntur ii, qui cæco Justiniani Jurisque Justiniani amore flagrantés hujus notitiam ultra reliquas scientias omnes collocant, totius Jurisprudentiæ ambitum juxta idem metientes. Neque verò ego, *Auditores*, Romanæ legumlationi inesse plurima singularis omnino prudentiæ specimina diffiteor: non repugno etiam iis, qui naturalis æquitatis semina eà copîa per Pandectas inprimis sparsa contendunt, ut naturalis juris cognitioni maximum inde lumen affundi posse haud ineptè autument. Verum Legulistas istos minimè ferendos censeo, qui impietatem, pestem, hæresin & nihil ferè non exprobrant iis, qui mordicus in hæresim Romanorum unicè institutis cum politioribus *Juris* recusant. Id enim homines intendunt, ut quod ipsi non perspiciunt, celet alios & larvatam eruditionis alicujus famam ex ignorantia societate quærant. Veneror & ipse Justiniani Manes, sed non adoro; non denego Legislationis Romanæ auctoribus debitam meritis ipsorum laudem, sed ceu ab hominibus humani nihil ab illis alienum puto. Eorum enim perversa opinio, ut ingenuè fatear, nunquam mihi arrisit, qui si quos tandem *Juris* Justinianiæ naves agnovissent, obtegendos eos satius duxerunt, quàm ut omnium oculis exponantur, præsertim ab iis, qui studio illius *Juris* sese addixerunt. Nihil potius magis obesse ipsius Jurisprudentiæ Romanæ incrementis certo certius est, quàm quod sollicitè ad eò excusentur, quæ defendi nulla ratione queunt. Sed videamus jam specialius istos defectus, quibus Justinianeæ *Juris* compilatio laborat. Ipsa quidem primò moles ejus adeò enormis est, ut æquare eam unius hominis ætas vix ac ne vix quidem possit: & unanimi tamen omnium Politicorum effato per-

perversissima Republicæ certissimum indicium habentur plurimæ Leges. Cumque non nisi fons privatæ Jurisprudentiæ in collectione istâ contineatur, quis promanantem inde immensum Systematum, Commentariorum, Consiliorum Decisionumque Oceanum emetietur, cum ne fontem quidem perferuari accuratius plerisque datum sit? Quotusquisque enim ex iis ipsis est, qui non superficiali Juris civilis notitiâ imbutus creditur, qui singulas Romanæ legislationis partes à capite, uti ajunt, ad calcem evolverit? quamvis singulæ Leges ita rursus comparatæ sint, ut hæc vulgaris labor merito censeatur occurrentes circa unamquamque controversias paulò exactius perpensis. Tristissimâ sanè experienciâ quotidie edocemur ex infinitâ istâ Legum farragine infinitam litium copiam propullulasse, cum in tantâ multitudinem fieri aliter non possit, quin nonnulla sibi contrarientur, aut contrariari saltem videantur: ut proinde in proclivi rabulis sit, fucum ita judici facere. Jam verò, si quæ nulli hodie in foro usui inserviunt, refecimus, quàm exigua corporis Juris portio salva supererit & illibata? Quot enim non passim antiqui juris vestigia, quot diversæ legislationis Romanæ periodi sese exserunt? Quot abrogatæ Leges abrogantiumque Legum abrogationes novæ, harumque iterum correctiones in singulis ferè argumentis occurrunt? & quàm paucæ denique ex Imperatorum, Justiniani præcipuè, Constitutionibus brevitate se commendant? Univerfa imò, servitutum materia, quæ dimidiam ferè Juris Romani partem absolvit, ab usu hodie recessit. Neque enim incongrua illa, quam cuncti crepant, servorum cum hominibus propriis analogia tanti est, ut ob id tot fastidia devorare operæ precium sit. Sed & sapissime post consumptum hæc vulgarem in institutis Quiritum cognoscendis laborem tristis demum illa Doctorum vox occinitur: Hujus rei usus hodie est nullus. Sola ergo Historica Juris notitiâ adeò multum negotii Themidis alumno facessit, ut vix progredi ille ulterius ad interiora Jurisprudentiæ adyta queat. Neque verò Legum Romanarum notitiâ studium Juris Civilis terminatur, sed alia adhuc apud Germanos eademque non minor moles exsurgit. Vbi enim de obveniente casu sermo est,

est, ante omnia cujusque loci statuta inspicienda veniunt, inde ad consuetudines totius provinciæ deveniendum, tum ad jura per universum Imperium vigentia recurrentum, & in horum denique omnium subsidium confugiendum ad Jus Romanum. Ita post multas demum ambages ad id devenitur, cui cognoscendo in Scholis inque Academicis immorari unice habemus necesse; cum vel illud satis deplorari nequeat, quod post insuntum asininum ferè laborem de navatæ operæ ulu adhuc solliciti esse cogamur. Atque ne ulla hic difficultas non occurrat, in numerum patriorum institutorum alii Saxonicum præterea Alemannicumque Jus provinciale intrudunt, complendo circulo augendæque confusio. Quàm insigne enim hoc ipsum est incertitudinis juris nostri documentum, quod de plurimorum jurium valore adhuc sub judice lis sit? & quàm non vacillare obvientium casuum decisiones est necesse, cum de eo etiamnum digladiantur inter se Doctores, ex quibus fontibus decisiones illæ petendæ veniant? Non enim in scholis tantum & inter privata Jctorum pulpita hæc labes subsistit, sed in forum quoque transit, ubi magno animorum motu litigantiumque contentione de abrogatione hujus illiusve Legis ventilari integros nonnunquam processus videmus. His accedit, quod licet, uti vidimus, cujusque fori statuta præjudiciaque perpendenda ante omnia sint, illa tamen arcano nonnunquam consilio supprimantur, ut vix inspiciendi eadem facultas supersit. Insuper tantum illa inter se distant, quantum æra lupinis, & singula tamen aliquando majus, plerumque non minus, quàm ipsum Civilis Juris corpus, volumen conficiunt. Vbi ergo ex unâ provinciâ in aliam evocatur Jctus, nova illi studiorum ferè tela exordienda, & nova quasi Juris rudimenta addiscenda veniunt. Sed redeamus, unde digressi paulisper sumus, ad Jus Romanum, cum quæ modo memoravimus, incommoda Germanos potissimum tangant. In se quidem illa urbana respondendi, scribendi, cavendique militia plena est sollicitudinis, plena stomachi; dum perperî multorum stultitiam, perferre arrogantiam, exforbere difficultatem, vivere ad aliorum arbitrium, non suum, ii cogantur, quibus versari in foro animus est. Sed longè

M

majo-

majora adhuc fastidia, longè plus fatietatis sacris Altrææ initiatis
 alumnis creat inanis illa & in singulis prope literis atq; interpun-
 ctionibus verborum occupata ars formularia, quâ instituta Quiri-
 tum penitus olim scatebant. Hac namq; ratione fiebat, ut verbo-
 rum tantum inania captarentur, vis & robur Legum scopusq; in-
 ter postrema referrentur. Ita quoq; fiebat, ut cum æquitas sapius
 apicum istorum neglectum ingereret, imaginariæ potius emtio-
 nes, profectiones donationesque effingerentur, quam ut unica
 literula de rigore juris istius formularii remitteretur. Percur-
 rantur modò mancipationum, connubiorum, processus judi-
 ciarii adhucdum in Legibus occurrentia vestigia, & manife-
 stum fiet, pleraque horum prudentiæ inanissima, fraudis au-
 tem & stultitiæ plenissima esse. Vnico rei vindicationis apud
 veteres Romanos usitatæ exemplo rem hanc illustrabimus.
 Post finitum vindiciarum judicium, quo de possessione rei dis-
 ceptabatur, ab initio quidem cum angustiis finibus urbs Ro-
 ma gauderet, exortâ de proprietate alicujus rei lite, in ipsam
 rem præsentem proficiscebantur Prætores, quod in jure ma-
 num conferere vocabant. Propagatis verò ulterius finibus,
 litigantes non amplius in jure manum conferebant, sed ex ju-
 re in rem præsentem unus alterum vocabat, ita ut delatâ de-
 inde ad Prætozem agri v. g. alicujus glebâ vindicatio perage-
 retur. Postea & hic mos in desuetudinem abiit, inque locum
 ejus à Jctis imaginaria aliqua Prætoris litigantiumque in rem
 litigiosam profectio fuit surrogata. Describit eam aded egre-
 giè Cicero pro Muræna, c. 12. ut temperare nobis nequeamus,
 quò minùs verbis ejus formularium illud carmen recitemus.
*Cum hoc fieri bellissimè posset: (ita ille) Fundus Sabinus meus
 est; immò meus: deinde judicium, noluerunt. Fundus, in-
 quit, qui est in agro, qui Sabinus vocatur. Satis verbo-
 se, cedo quid postea? Eum ego ex jure meum esse ajo. Quid
 rum? Inde ego te ex jure manu consertum voco. Quid huic
 tam loquaciter litigioso responderet ille, unde petebatur, non ha-
 bebat. Transitidem? Cui tibi cinis Latini modo: Vnde tu me,
 inquit, ex jure manu consertum vocasti, inde ibi ego te
 revoco. Prætor interea, ne pulchrum se ac beatum putaret,
 atque*

atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoque carmen compositum est, cum ceteris rebus absurdum, tum verò nullo usu, utriusque superstitionibus presentibus istam viam dico: ite viam. Præsto aderat sapiens ille, qui ire viam doceret: Redite viam, eodem duce redibant. Hæc jam tum apud illos barbatos ridicula, credo, videbantur: homines, cum rectè atque in loco consitissent, juberi abire, ut unde abissent, eodem statim redirent. Quæro Vos, Auditores, num excogitari quicquam magis puerile potest, quàm tanto verborum apparatu id agere, ut nihil agas. Subest tamen hic arcanum quoddam Politicum stabilienda auctoritati augendoque quæstui excogitatum ab iis, qui Jurisperitiam eo tempore Romæ profitebantur, quo Legum multitudine Respublica illa nondum laborabat. Possentne lege agi necne? pauci quondam sciebant, Fastis nempe destituti. Erant ergo in magna potentia qui consulebantur, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inventus inde est scriba quidam Appii Cn. Flavius, qui evulgatis mysteriis istis id effecit, ut quod inerat antea huic studio admirationis, contemneretur abjicereturque. Jcti itaque ne pervulgatâ dierum ratione absque suâ operâ lege posset agi, formulas has composuerunt, quo cunctis ipsi rebus interessent. Hæc dum erant occulta, necessario ab iis, qui ea tenebant, petebantur, sed emanantia inde in vulgus inanissima solidæ prudentiæ æquitatisque reperta sunt. Sed cum sub Imperatoribus postea in eam molem Jus Romanum excresceret, ut hominum istorum operâ etiam citra hæc adminicula carere non liceret, explosa plurima ex inani hac verborum solennitate fuerunt, ut ea tamen remanerent, quæ libertati Quiritum amplificandoque civitatis Romanæ precio inservire credebantur. Rursus subsequentiis temporibus horum etiam nonnulla abolita, sed ut antiquioris juris vestigia in Justinianæ compilatione passim remanerent, necessitasque hoc ipso Juris Studiosis afferretur ridiculis hisce ambagibus immorandi, quò congruum ex plurimis Legibus sensum elicere possent. Nec recepto à Germanis in patriorum subsidium institutorum Jure Justiniano remedium huic malo adhibitum fuit, quamvis veteres Germani controversias suas ex æquo & bono dirimere solerent.



Imò potius subtilitatibus Juris Romani subtilitates Juris Pontificii superadditæ fuerunt, quibus ipsum hodie forum perstreperè quotidiana experientia comprobatur. Ceterum non universa modò Jurisprudèntia Romana nævis suis laborat, sed singulas etiam ejus partes labe aliqua infecit. *Institutiones* ipse Justinianus definivit, quòd sint totius legitime scientiæ elementa. Delineanda proinde in iis singulorum Juris argumentorum prima rudimenta fuissent, idque succinctè strictimque, omisissis iis, quæ usu destituuntur. Sed quàm parum hunc, quem intenderat, scopum Imperator sit assecutus, fateri quilibet mecum habebit necesse, cui non præjudicii & amore Juris Romani occæcata mens est. Insigniores enim Juris materiæ de Jurisdictione, de Transactionibus, de Obligationibus in genere, de Dotibus sicco prorsus in iis pede transeuntur; aliæ vicissim adeò diffusè enarrantur, ut non possit non ipsâ copiâ tironis animus obrui. Fieri hinc videmus, ut partim prolis illis juris veteris commemorationibus fastidium in novitio Themidis alumno exciteretur, aut confusa saltem scientia quædam alatur; partim verò, ubi ad latiora Digestorum volumina devenitur, veluti delapsus de cælo attonitus is hæreat, aut quasi in peregrinum delatus solum ad intuitum novarum rerum obstupescat. Atque sic tamen in proverbium vulgo abiit, bonum Institutissimam, ut cum barbaris barbare loquar, esse bonum Jurissimam; quasi carere JCrus illorum argumentorum scientiâ posset, quæ neglecta à Justiniano præteritaque fuerunt. Conati quidem aliqui sunt supplere defectum hunc accuratiore methodo conscriptis Jurisprudèntiæ elementis; sed cum hæc publica auctoritate destituantur, Cato ne illo contentos nos esse oportebit. Jam ante Institutiones de *Pandectis* consarcinandis sollicitus fuerat Justinianus: cum enim commentarios veterum JCrorum ad duo millia excrevisse cerneret, consilium cepit responsa illorum atque sententias meliores & ad fori usum aptiores, exque innumeris illis commentariis selectas sub Pandectarum seu Digestorum nomine exhibere. Et promeruisse utique hac operâ haud exiguam laudem Imperator, si immensam illam librorum farraginem eo modo redigere in minorem molem allaborasset, quo

ma-

maximè conveniebat. Cùm enim scopus ejus esset, centones ex JCorum voluminibus Pandectis suis inferere, adeoq; non nisi vetus jus in iisdem sistere lectori; sapius tamen Triboniani manu interpolata verba illorum, ex quorum fragmentis opus constat, deprehendere licet: quod molli Emblematum Triboniani nomine vulgò JCrī indigitant. Reddit hæc res difficiliorem Legum sensum, simulque inservit augendæ confusio- ni Juris antiqui cum recentiore. Sed & cùm ii ipsi Aucto- res, è quorum scriptis Digesta compilata fuerunt, in diver- sissimas dispersi essent Sectas, exiguis quidem ab initio discor- dia principiis, sed diffundente se postea latissimè sub disci- pulis ex contradicendi studio divorio, non adedò cautus Tri- bonianus fuit, ut non subindè contrarietatis hujus vestigia in suum opus admitteret: cui universo tamen legis auctoritas conciliata fuit. Non defunt quidem, qui omnes omnino antinomias abesse à Jure Romano contendunt, sed ii Alexandri sapius gladio nodum Gordium rumpunt, aut sibi metipsis in conciliatione Legum parùm satisfaciunt, aliquid dicentes, ne nihil dixisse videantur. Porro cum non nisi ex innumeris centonibus Digesta constent, illud simul incommodum inde promanavit, quòd erui plurimarum Legum scopus difficillimè possit, cùm ita carendum interpreti sit præcipuo genuinæ *in- junctas* instrumento, quod ex antecedentibus consequentibus- que intermediarum sensum colligit. Suppleri hic defectus facili negotio posset, si libri isti, unde Pandectæ compilatæ fuerunt, hodie adhuc superessent: sed interiire illi tristissimo Jurisprudentiæ fato, vel ab ipso Justiniano ex vanæ gloriæ stu- dio suppressi, vel ob extractum inde compendium, ut fieri so- let, à plerisque neglecti. Interim in hujus rei subsidium *La- birtus* aliud artificium excogitavit, ut scilicet fragmenta, quæ ex libris JCorum veterum supersunt, quantum ipsa res per- mittebat, compingeret in unum, eaque conjungeret, quæ in illis libris conjuncta fuisse verosimile erat. Sed ita pars ma- li sublata, nequaquam verò universum, Vtut autem hæc ita sint, magnifico tamen Digestorum Pandectarumque titulo L. illi libri, quibus veteris Jurisprudentiæ periodus continetur, superbiunt, quasi immensum juris ambitum includerent, aut



eximie prorsus forent digesti. At contrarium tamen adeò manifestum est, ut politiores quivis JCrī id diffiteantur minimè. Etenim excepta titulorum *συνεχία* (ut *Nicolaus Zisnerus* loquitur) qua nec ipsa semper optima est, pauca ceteroquin artificiosè digesta, apteque disposita, & ad sua genera convenienter aggregata sunt. Neque L. isti libri omnes legitimas decisiones in se habent, aut omnem æqui aut boni disciplinam comprehendunt. Et sanè si vel tempus solummodò, intra quod tanta molis opus confectum fuit, perpendamus, clarè hinc elucescet, non tam exactam hic à Compileribus curam adhibitam fuisse, quàm adhiberi ipsa operis magnitudo postulabat. Sed pergamus nunc ad *Codicem*, Imperatorum Constitutiones continentem. Jam quidem anno vicesimo nono seculi sexti Sanctionum Cæsarearum collectionem Justinianus promulgavit, sed cum deesse huic labori suo plurima perspiceret, post quinquennium aliam Codicem edidit, quem repetitæ prælectionis nomine ipse insignivit. Dedit & hæc res incommodo alicui ansam, quod ad priorem Codicem ipse sapius Imperator provocet, licet ille compareat nusquam, studiosè post editionem posterioris suppressus. Neque verò eo successu in conscribendo posteriore Justinianus usus est, quem magna ejus promissa pollicentur, & velut è longinquo ostentant. Namque & in isto Codice omiſsa multa, quæ inferenda fuissent, & inserta vicissim, quæ omittere fuisset satius. Neque enim id unâ tantum aut alterâ vice fit, ut è suis etiam Constitutionibus nonnullas alibi alleget Imperator, quas invenire tamen nulli hæctenus datum fuit. Vnde fieri sanè aliter non potuit, quàm ut circa sensum illarum strictim tantùm in Institutis expositum innumeræ emergerent lites, facili negotio extortius Constitutionis contextu decidendæ. Vicissim suorum in Imperio antecessorum Leges adeò subinde corruptas in suum Codicem transtulit Justinianus, ut tristissimam illæ subiisse Metamorphosin videantur, si Justinianeam cum Theodosiano Codice conferas. Mox enim loco politæ orationis flaccidus languidusque stilus substituitur: mox verò rescantur ea, quæ Justinianearum etiam Legum fundamenta egregie illustrarent: mox denique infarciuntur à Triboniano
aliena

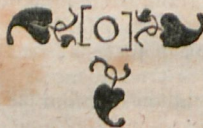
aliena verba, à prioribus planè abhorrentia, ut non possit non
 monstruosa inde prodire constructio. Excusare quidem non-
 nulli haud infimi nominis JCrī eo Justinianum conantur, quòd
 Codicem suum ita ab eo ordinari consultum fuerit, ut superfluis
 nullumque in foro usum habentibus neglectis reliqua juxta
 Justinianæ Jurisprudentiæ faciem componerentur. Sed num
 hunc etiam scopum Imperator attigerit, jure forsan dubitare
 illi licebit, qui inutilibus Codicem omnino scaterere perpen-
 det. Neque verò ad hunc finem obtinendum necessarium fuis-
 set ex antiquorum Cæsarum Edictis rescare ea, quæ mutatio-
 nem juris veteris continebant, quòd gloriam amputatarum sub-
 tilitatum, quæ antiquioribus temporibus in usu erant, artoga-
 re sibi Justinianus posset. Sic gloriari magnopere Imperato-
 rem videmus, quòd quoad quasdam restitutionis in integrum
 species annum ipse utilem in quadriennium continuum com-
 mutarit. Sed actum id jam ante eum à Constantino M. fuis-
 se ex Constitutione quadam ejus, quam depravatam mutilam-
 que Codex Justinianus, Theodosianus verò integram exhibet,
 manifestò elucescit. His accedit, quòd cunctæ Justiniani
 Constitutiones stilo vaniloquo, sesquipedalibusque verbis
 magnopere turgeant, egregio arrogantia Imperatoriæ do-
 cumento, quam in hoc Cæsare non Procopius solum in Hi-
 storiâ arcana, sed unanimi consensu omnes Historici notant.
 Sed & plurima denique ex Theodoræ, omnium meretricum
 suo tempore antesignanæ Justiniani que charissimæ thori sociæ,
 suggestione promanasse, res ipsa favorque fœminini sexûs in-
 signiter adeò torquesque in Legibus stabilitus dubitare nos non
 finit. Nam uti eximiam prudentiam Legislatoriam Justiniano
 non facilè denegaveris, nec denegavit etiam Procopius; ita
 non iverit temere inficias quisquam genium aula Justinianæ
 perpendens, variis artibus id effectum fuisse, ut complura in
 vim legis abirent, Theodoræ machinationibus aulicorumq; frau-
 dibus inferventia. Et quid sperare aliud de Principe licet adeò
 extremæ sortis mulierculæ obnoxio, ut quamvis illa nullum non
 scelus in Magistratum, in plebem, in DEum & DEI filium
 perpetraret, non tamen priorem modò in gratiâ mariti locum
 obtineret, sed & dominium in ipsum sat exerceret vehemens.

Cir-

Circa *Novellas* tum gemina his occurrunt, tum etiam vulgaris illa Doctorum sententia commemoranda venit, quâ Latina versio pro authentica venditur. Et certum tamen est, in plurimis eandem à Græco textu, vim legis sine dubio habente, dissentire, imò prolabi interdum ad incongrua, dum e. g. alterutras manus pedesve abscindere prohibet, Justiniano vetante, ne utriusque manus aut pedis supplicio ullus posthac afficiatur.

Vidimus hæcenus, *Auditores*, potiores corruptæ Jurisprudentiæ causas, quas ita comparatas esse videmus, ut si non tolli omnes, submoveri tamen pleræque queant. Non desunt enim nostris quoque temporibus summi Viri, qui superatis, quæ modo ex parte memoravimus, solidæ eruditionis obstaculis vindicare ab irruente horridâ barbarie Jurisprudentiam anisi sunt, & vindicarunt etiam. Ipsa Argentina nostra adeò ferax magnorum semper ingeniorum extitit, ut prædicare eam hoc quoque nomine felicem liceat, quod impugnando seculi genio debellandisque vitiis publicis tantum illa & olim attulerit momentum, & hodiernum afferat pondus. Quid superest ergo, quam ut succrescens in spem futuri ævi juvenus genuinos hosce cælestis Astrææ Sacerdotes imitetur, ut pressis horum vestigiis fulcire collapsam aut ruinam certè minantem aliorum culpâ ac ignaviâ juris disciplinam conetur, & ut denique propagare partam jamdudum Patriæ gloriam, promovere rei literariæ ac inde pendens salutis publicæ incrementa, atque sibi ipsis asserere eximium illud decus, quod studiosa veræ Jurisprudentiæ cultura affert, indefinenter laboret.

D I X I.



155 240

AB: 155 240

ULB Halle 3
001 855 360



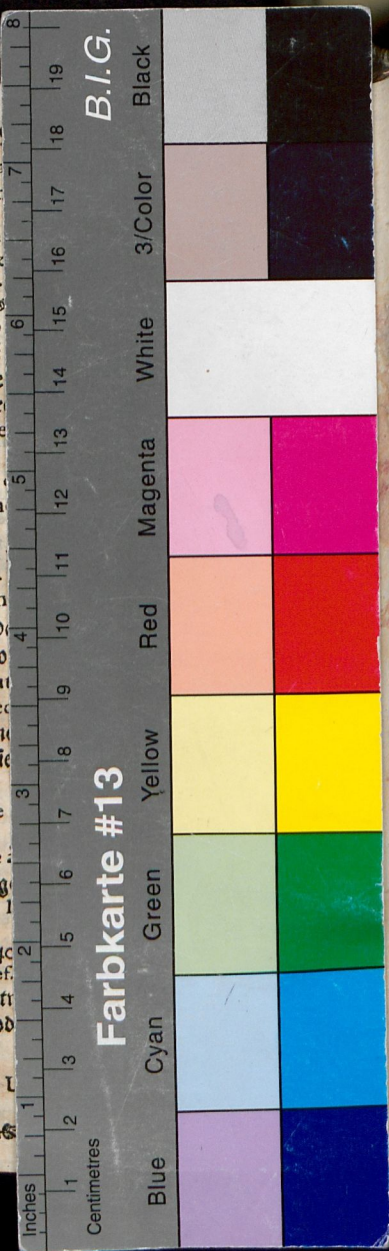
SB. *h. ser*

1

1017







^{1/4.}
JOHANNIS CHRISTOPHORI
BARTENSTEINII
PHIL. D. & J. V. L.^{ti}
DE
HÆREDIPETIS,
DIATRIBA JURIDICA
una cum Oratione
DE
CAUSIS CORRUPTEÆ JV-
RISPRVDENTIÆ.



ARGENTORATI,
Sumptibus JOH. REINHOLDI DVLSSECKERI.

ANNO MDCCLXII